

POWIAT LIPNOWSKI

projekt

Strategia Rozwoju Powiatu Lipnowskiego na lata 2006-2016

Lipno, 2006

I. Wstęp

Uchwałą Nr XXXIII/148/2001 z dnia 16.11.2001r. Rada Powiatu w Lipnie przyjęła *Strategię Rozwoju Powiatu Lipnowskiego na lata 2001 - 2010*. Wskazano w niej 6 strategicznych obszarów działań:

1. edukacja i rozwój zasobów ludzkich
2. przedsiębiorczość i rozwój gospodarczy
3. wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich
4. infrastruktura techniczna
5. turystyka
6. środowisko przyrodnicze i kulturowe

oraz 13 celów operacyjnych. Głównym źródłem wyodrębnienia strategicznych obszarów działań, a w ich ramach celów operacyjnych była diagnoza stanu powiatu lipnowskiego. W trakcie opracowywania diagnozy korzystano z dostępnych danych statystycznych, a także informacji rządowych, samorządowych i branżowych.

Koncepcja rozwoju powiatu lipnowskiego zawarta w strategii uwzględniała wnioski wynikające ze *Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko - Pomorskiego*, przyjętej przez Sejmik Województwa uchwałą Nr 439/2000 w dniu 20.06.2000r.

Członkostwo naszego kraju w Unii Europejskiej zmienia w zasadniczy sposób niektóre uwarunkowania jego rozwoju, w tym także województwa kujawsko - pomorskiego (a dalej powiatów i gmin). Wspieranie naszego rozwoju funduszami unijnymi jest możliwe pod warunkiem zgodności celów i priorytetów rozwoju z ich odpowiednikami zakładanymi w polityce regionalnej Unii Europejskiej, zwłaszcza proponowanymi dla następnego etapu rozwoju, tj. w latach 2007 - 2013¹.

Wobec powyższego Sejmik Województwa Kujawsko - Pomorskiego uchwałą Nr XLI/586/05 z dnia 12.12.2005r. przyjął *Strategię rozwoju Województwa Kujawsko - Pomorskiego na lata 2007 - 2020*, aktualizując *Strategię* uchwaloną w czerwcu 2000r. Będąc w pełni autonomicznym wyrazem woli samorządu województwa, jest ona zgodna ze strategicznymi zapisami rozwoju kraju, zamieszczonymi w dokumentach szczebla krajowego. Prezentowany dokument *Strategii Rozwoju Powiatu Lipnowskiego* spełnia z kolei wymóg zgodności z jej ustaleniami.

Dysponowanie dokumentem strategicznym rozwoju zgodnym z modelem programowania przyjętym w Unii Europejskiej wydaje się być niezbędne dla kreowania przez samorządy, w tym samorząd powiatu lipnowskiego, samodzielnej i efektywnej polityki rozwoju lokalnego wspartego funduszami Unii Europejskiej. Ubieganie się o wsparcie finansowe z funduszy unijnych wiąże się z koniecznością zachowania określonych zasad i procedur, w tym tzw. zasady programowania wieloletniego, zgodnie z partnerskim procesem decyzyjnym.

Potrzeba aktualizacji *Strategii Rozwoju Powiatu Lipnowskiego* uchwalonej w 2001 r. wynika z istotnej zmiany zewnętrznych uwarunkowań rozwoju. W 2004 r. Polska wstąpiła do Unii Europejskiej. Jednym z podstawowych instrumentów finansowych polityki rozwoju regionalnego, ale i lokalnego są fundusze strukturalne. Stąd też plany strategiczne opracowywane dla okresu 2007 - 2013 winny uwzględniać cele polityki strukturalnej Wspólnoty.

Prezentowany dokument jest zapisem strategii rozwoju powiatu lipnowskiego zawierającym merytorycznie aktualne propozycje dotychczasowej strategii, jak i propozycje nowe, wynikające z obecnie identyfikowanych potrzeb, aspiracji, wyzwań i uwarunkowań rozwoju.

Strategia Rozwoju Powiatu Lipnowskiego jest podstawowym dokumentem programowym polityki rozwoju realizowanej przez samorząd powiatu. *Strategię* tę uzupełniają inne strategie i programy o charakterze „branżowym”.

¹ Zob. „Założenia aktualizacji strategii rozwoju Województwa Kujawsko - Pomorskiego”, dokument przyjęty przez Zarząd Województwa Kujawsko - Pomorskiego, projekt z dnia 15.11.2004r.

II. Realizacja Strategii Rozwoju Powiatu Lipnowskiego uchwalonej w 2001 r.

Efekty dotychczasowej realizacji strategii zebrane zostały i usystematyzowane według 13 celów operacyjnych, zapisanych w dokumencie Strategia Rozwoju Powiatu Lipnowskiego na lata 2001 - 2010.

W syntetycznym ujęciu opisano najważniejsze efekty już uzyskane podczas realizacji poszczególnych celów strategii do końca 2005r. a także wzmiankuje się o efektach, które będą uzyskane w najbliższym czasie, gdyż są w toku realizacji lub przyznano środki na ich wykonanie. Ze względu na krótki okres realizacji strategii, w opisie przeważają informacje odnoszące się do bezpośrednich efektów zrealizowanych przedsięwzięć. Nie występują, bądź w marginalnym stopniu, informacje o ich efektach pośrednich.

Cel operacyjny 1.1. podniesienie poziomu wykształcenia mieszkańców

Cel ten m.in. realizowały następujące przedsięwzięcia:

- *budowa i remonty obiektów dydaktycznych szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego:* remont Szkoły Podstawowej w Mysłakówku oraz rozbudowa Przedszkola w Tłuchowie (gm. Tłuchowo); dokończenie budowy Szkoły Podstawowej w Bobrownikach (gm. Bobrowniki);
- *budowa i remonty obiektów sportowych:* budowa krytej pływalni przy Szkole Podstawowej Nr 5 w Lipnie, budowa hali sportowej przy Gimnazjum Publicznym i Szkole Podstawowej Nr 2 w Lipnie (m. Lipno); budowa hali sportowej w Tłuchowie oraz remont sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej w Mysłakówku, budowa nowoczesnych boisk sportowych przy Szkole Podstawowej oraz Gimnazjum w Tłuchowie, budowa oraz urządzenie boisk sportowych w m. Mysłakówko (gm. Tłuchowo);
- *budowa i remonty obiektów dydaktycznych szkolnictwa ponadpodstawowego:* Zespół Szkół Technicznych w Lipnie: modernizacja systemu ogrzewania z węglowego na olejowe, wymiana okien w budynkach warsztatów szkolnych, sali gimnastycznej; Zespół Szkół w Skępem: adaptacja pomieszczeń na laboratorium i jego wyposażenie, wymiana kotłowni węglowej na olejową wraz z wymianą instalacji c.o. w budynku szkoły i internatu, wymiana okien, remont dachu; Zespół Szkół w Dobrzyniu n/W: remont łazienek w szkole, częściowa wymiana okien, adaptacja pomieszczenia i wyposażenie siłowni; Zespół Szkół w Lipnie: utworzenie pracowni biologiczno - chemicznej, modernizacja węzła ciepłowniczego oraz rozbudowa szkoły; Bursa Szkolna w Lipnie: remont kuchni oraz wymiana okien;
- utworzenie klas integracyjnych we wszystkich szkołach prowadzonych przez gminę Tłuchowo, realizacja w Szkołach Podstawowych w Tłuchowie oraz Mysłakówku projektów pt.: "Szkoła Marzeń";
- wyposażenie Szkoły Podstawowej, Gimnazjum i Gminnej Biblioteki Publicznej w sieć komputerową z dostępem do internetu (gm. Bobrowniki);
- pomoc stypendialna dla uczniów (naukowa i socjalna) w powiecie oraz gminach powiatu lipnowskiego;
- likwidacja Zasadniczej Szkoły Rolniczej w Tłuchowie;
- wyposażenie Zespołu Szkół Technicznych w Lipnie, Zespołu Szkół w Dobrzyniu n/W, Zespołu Szkół w Skępem i Zespołu Szkół w Lipnie w pracownie internetowe;
- likwidacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych w Bursie Szkolnej oraz Zespole Szkół Specjalnych w Lipnie;
- utworzenie Zamiejscowego Ośrodka Dydaktycznego w Skępem Akademii Technicznej - Rolniczej w Bydgoszczy;
- przyjęcie Regulaminu przyznawania dopłat do czesnego nauczycielom studiującym w systemie zaocznym i wieczorowym zatrudnionym w szkołach i placówkach dla których organem prowadzącym jest powiat lipnowski oraz realizacja w/w dopłat do czesnego;
- cel ten realizowały również liczne przedsięwzięcia szkoleniowe adresowane do bezrobotnych podejmowane przez Powiatowy Urząd Pracy w Lipnie, np. projekty „Perspektywy dla młodzieży z powiatu lipnowskiego” SPO RZL Działanie 1.2 - 234 osoby, „Aktywne formy przeciwdziałania i zwalczania długotrwałego bezrobocia” SPO RZL Działanie 1.3 - 43 osoby, „Pokolenie młodych” PARP - 130 osób > 2004r., „Perspektywy dla młodzieży z powiatu lipnowskiego w 2005” SPO RZL Działanie 1.2 - 421 osób, „Aktywne formy

przeciwdziałania i zwalczania długotrwałego bezrobocia" SPO RZL Działanie 1.3 - 257 osób > 2005, „Praca dla młodych” SPO RZL Działanie 1.2 - 284 osoby, „Nie jesteśmy skazani na bezrobocie” SPO RZL Działanie 1.3 - 213 osób > 2006, „Uwierzyć w siebie” SPO RZL Działanie 1.5 dla 200 osób > 2006 - 2008

Cel operacyjny 1.2. rozwój infrastruktury społecznej oraz wzmocnienie pozycji kulturalnej powiatu

Dla realizacji tego celu podjęto liczne działania, wśród których należy wymienić:

- zakup przez samorząd powiatu karetki typu „R” oraz współfinansowanie zakupu karetki typu „W”;
- modernizacja oddziału położniczo - ginekologicznego, wewnętrznego oraz chirurgii w SP ZOZ w Lipnie;
- zakup tomografu komputerowego dla SP ZOZ w Lipnie; zakup ze zbiórki publicznej kardiomonitora, 2 szt. ssaków próżniowych i aparatu do EKG; dofinansowanie zakupu sprzętu medycznego „automatyczna myjnia termiczna do endoskopów - MINI ETD”;
- utworzenie Galerii Dobrzyńskiej, wydanie Gazety Dobrzyńskiej, umieszczenie na terenie miasta i gminy tablic informujących o obiektach turystycznych, współudział w organizacji Festynu Tradycyjnego Produktu Dobrzyńskiego; modernizacja bazy lokalowej Klubu ŻAK i Biblioteki Publicznej w Dobrzyniu n/W (miasto i gmina Dobrzyń n/W);
- cyklicznie organizowane przez samorząd powiatu koncerty muzyki klasycznej; organizacja artystycznych wieczorków w Dworku Modrzewiowym DPS w Nowej Wsi;
- promocja na łamach Gazetki Powiatu Lipnowskiego „Starościanek”, w folderze promocyjnym Powiatu Lipnowskiego oraz na stronie internetowej powiatu artystów wywodzących się z terenu Powiatu Lipnowskiego (m.in. Apolonii Chałupiec - Pola Negri (aktorka), Henryka Czarneckiego (literat, autor scenariusza „Daleko od szosy”), Jerzego Pietrkiewicza (poeta, prozaik, tłumacz), Mikołaja Konczalskiego (malarz, poeta);
- utworzenie Pogotowia Rodzinnego; realizacja w okresie 2002/2003 projektu: Akademia Dobrego Startu;
- zakup samochodu do przewozu osób niepełnosprawnych (gm. Bobrowniki); uruchomienie punktu wypożyczania sprzętu rehabilitacyjnego (m. i gm. Skępe); wprowadzenie gimnastyki korekcyjnej dla dzieci m.in. ze skrzywieniem kręgosłupa, wadami narządu ruchu (m. i gm. Dobrzyń n/W)

Cel operacyjny 1.3. zapewnienie bezpieczeństwa publicznego w powiecie

Wśród przedsięwzięć realizujących ten cel wymienić należy:

- wprowadzenie przez KPP w Lipnie programów o charakterze prewencyjnym (np. „Radosna młodość - moja przyszłość”, „Nasz powiat - Nasz dom”, „Bezpieczne wakacje”, „Bezpieczna droga do szkoły”);
- nawiązanie stałej współpracy policji, straży pożarnej, inspekcji transportu drogowego oraz wodnego ochotniczego pogotowia ratunkowego (Włocławek) w celu zmniejszenia ilości zdarzeń drogowych oraz poprawienia stanu bezpieczeństwa na drogach powiatu;
- nawiązanie stałej współpracy policji z ośrodkami pomocy społecznej oraz innymi instytucjami zajmującymi się przemocą w rodzinie w celu pomocy ofiarom przemocy;
- realizacja programów prewencyjnych w placówkach szkolnych dot. narkomani, alkoholizmu i innych uzależnień;

Cel operacyjny 2.1. wzmocnienie sektora małych i średnich przedsiębiorstw

Cel ten realizowały m.in. przedsięwzięcia:

- nabycie przez gminę Tłuchowo nieruchomości o pow. 6 ha w celu przygotowania oferty inwestycyjnej dla potencjalnych inwestorów (teren uzbudowano w podstawowe media infrastrukturalne wraz z utwardzonymi drogami dojazdowymi);
- nawiązanie przez samorząd powiatu i samorzady gminne współpracy z lokalnymi przedsiębiorcami przy wydawaniu publikacji m.in. folderów, albumów, map i kalendarzy (prezentacja firm), a następnie ich kolportaż w kraju i zagranicą na targach turystycznych, wystawach etc;

Cel operacyjny 3.1. tworzenie warunków do różnicowania działalności gospodarczej na obszarach wiejskich realizowany był poprzez:

- działania podejmowane przez organizacje pozarządowe z terenu powiatu ukierunkowane na aktywizację gospodarczą. Istotną rolę w tym zakresie odegrał Program Aktywizacji Obszarów Wiejskich (Komponent B-1), w ramach programu świadczone były usługi na rzecz zatrudnienia, organizacji centrów wspierania przedsiębiorczości. W wyniku realizacji programu blisko 700 osób uczestniczyło w różnego rodzaju formach aktywizacji zawodowej;
- szkolenia dla rolników dot. różnicowania dochodów w rolnictwie („Obsługa komputera z wykorzystaniem internetu”, „Agroturystyka”, „Wytwarzanie dekoracji okolicznościowych”) – gmina Tłuchowo;
- promocja agroturystyki na łamach Gazetki Powiatu Lipnowskiego „Starościak”, w folderze promocyjnym Powiatu Lipnowskiego oraz na stronie internetowej powiatu;
- prowadzenie szkoleń i indywidualnego doradztwa przez Kujawsko - Pomorski ODR w Minikowie - Rejonowy Zespół Doradców w Lipnie z zakresu m.in. różnicowania działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów, kreowanie i promocja małej przedsiębiorczości na wsi, edukacja rolników w zakresie agroturystyki (współfinansowany z EFS), agroturyzm jako dodatkowe źródło dochodu w gospodarstwie rolnym, kształtowanie świadomości ekologicznej;
- przeprowadzono dwa kursy agroturystyczne (uczestnicy nabyli uprawnienia do prowadzenia gospodarstw agroturystycznych) – Kujawsko - Pomorski ODR w Minikowie - Rejonowy Zespół Doradców w Lipnie;
- powstanie i rozwój 10 gospodarstw agroturystycznych (1 - gmina Lipno, 2 - gmina Skępe, 2 - gmina Wielgie, 1 - gmina Kikół, 4 - gmina Dobrzyń n/W);

Cel operacyjny 3.2. rozwój przetwórstwa rolno - spożywczego

- promocja produktów rolno - spożywczych na dożynkach gminno - powiatowych;
- prowadzenie przez Kujawsko - Pomorski ODR w Minikowie - Rejonowy Zespół Doradców w Lipnie szkoleń i indywidualnego doradztwa (np. przygotowywanie biznes planów pod potrzeby kredytowania preferencyjnego różnych inwestycji i modernizacji w gospodarstwach, sporządzanie pod potrzeby programu SAPARD i SOP PROW wniosków i planów dostosowawczych gospodarstw np. w zakresie płyt obornikowych i zbiorników na odchody płynne) z zakresu m.in. programy rolnośrodowiskowe i możliwości pozyskania środków finansowych na ochronę środowiska w produkcji rolnej, ekologia w gospodarstwie rolnym i życiu codziennym rodziny wiejskiej, dobrostan zwierząt, Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej, powiązane z wyjazdami na wystawy i targi związane z nowoczesnymi technologiami rolniczymi;
- powstanie grupy producenckiej zrzeszającej producentów pomidorów z terenu powiatu;
- zwiększenie się produkcji konkurencyjnych produktów rolnych w zakresie warzywnictwa (np. cebula, bob, dynia konsumpcyjna, brokuły, kalafior) oraz poprawa potencjału genetycznego stad w gospodarstwach prowadzących intensywną produkcję zwierzęcą (materiał hodowlany z gniazd reprodukcyjnych, a także z Holandii, Niemiec czy Francji);

Cel operacyjny 4.1. rozwój sieci drogowej

Wobec ogromu potrzeb, zwłaszcza w zakresie infrastruktury drogowej, zrealizowane dotąd przedsięwzięcia poprawiły sytuację lokalną w nieznacznym stopniu:

- remonty dróg w m. Lipnie;
- budowa drogi o nawierzchni asfaltowej Tłuchówek - Obręb (o długości 2 163 mb), Koziróg Leśny - Kamień Kmiecy (o długości 2 472 mb), budowa drogi gminnej Tłuchowo (Leśna) - Turza Wielka - gmina Tłuchowo;
- modernizacja dróg w gminie Bobrowniki (2 km drogi gminnej Polichnowo - Gnojno tłuczniem kamiennym; 0,5 km drogi gminnej w Bobrownikach - asfalt + chodnik);
- budowa dróg w gminie Wielgie: droga w miejscowości Wielgie - ul. Ogrodowa - 100m; w miejscowości Suradówek - 400m; Zaduszniki - Nasiegniewo w miejscowości Zaduszniki - 700m;
- remonty i modernizacje dróg powiatowych (profilowanie masą mineralno - bitumiczną i powierzchniowe utrwalenie grysami i emulsją) w latach 2001 - 2005 o łącznej długości: 145,115 km;

- przebudowa drogi powiatowej Żabieniec - Lipno (o długości 6,687 km) - 2006 - 2007 oraz Sikórz - Kikół (o długości 1,914 km) - 2006;

Cel operacyjny 4.2. rozwój gospodarki wodno - kanalizacyjnej

W tym zakresie dokonano:

- sieć wodociągowo - kanalizacyjna na Osiedlu w rejonie ulic: Dolna - Górna - Boczna; sieć kanalizacyjno - sanitarna w ul. Źródlanej w m. Lipnie;
- sieć wodociągowa, kanalizacyjno - sanitarna oraz deszczowa wraz z przepompownią na Osiedlu w rejonie ulic: Ogrodowej, Dobrzyńskiej i Okrzei w m. Lipnie;
- sieć wodociągowa w ulicach: Wiejskiej, Ptasiej, Orlej, Leśnej w m. Lipnie;
- rozbudowa oczyszczalni ścieków (budynek socjalny, stacja odwadniania i przeróbki osadu) w m. Lipnie;
- budowa przydomowych oczyszczalni ścieków w gm. Tłuchowo (100 szt.);
- budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami dla wsi Gnojno - Bobrownickie Pole (gm. Bobrowniki);
- budowa oczyszczalni przyzagrodowych w gm. Wielgie (63 szt.);
- budowa sieci wodociągowej w gm. Wielgie o łącznej długości: 743,3 km z liczbą przyłączy 159,7;
- budowa oczyszczalni ścieków w miejscowości Wielgie oraz sieci kanalizacyjnej o długości 6,4 km i długości przyłączy 2,9 km;

Cel operacyjny 4.3. rozwój gospodarki odpadami

- budowa składowiska odpadów komunalnych wraz z segregacją oraz kompostowaniem odpadów mineralnych (m. Lipno);
- gmina Wielgie: system segregacji odpadów poprzez ustawienie w większości sołectw pojemników na szkło, plastik. W 2005 r. mieszkańcy gminy zawarli umowy na odbiór śmieci ze swoich posesji z firmą prowadzącą utylizację odpadów;

Cel operacyjny 4.4. rozwój systemów energetycznych i sieci telekomunikacyjnych

- podjęcie działań zmierzających do zastąpienia tradycyjnych źródeł energii źródłem ekologicznym (gazem ziemnym) - gm. Tłuchowo;

Cel operacyjny 5.1. kształtowanie oferty turystycznej powiatu

- opracowanie dokumentu tzw. Planu Promocji Powiatu;
- promocja walorów historyczno - krajobrazowych m. Skępe, Bobrowniki i Dobrzyń n/W na łamach Gazetki Powiatu Lipnowskiego „Starościak”, w folderze promocyjnym Powiatu Lipnowskiego;

Cel operacyjny 6.1. respektowanie zasad ochrony środowiska w rozwoju gospodarczym obszarów wiejskich

Cel ten realizowany jest m.in. poprzez:

- promocja na łamach Gazetki Powiatu Lipnowskiego „Starościak” innowacyjnych źródeł energii (np. kolektory słoneczne w DPS w Nowej Wsi, uruchomienie wiatraków elektrycznych w gm. Bobrowniki);

Cel operacyjny 6.2. kształtowanie środowiska kulturowego

Wśród przedsięwzięć realizujących ten cel wymienić można:

- promocja działalności rzemieślniczej i rękodzielniczej na targach i wystawach (samorząd powiatu we współpracy z Cechem Rzemiosł Różnych Małych i Średnich Przedsiębiorstw w Lipnie);

III. Diagnoza Powiatu Lipnowskiego.

3.1. Metoda i tryb prowadzenia prac.

Opracowanie Strategii Rozwoju Powiatu Lipnowskiego na lata 2001 - 2010, przyjętej uchwałą Nr XXXVIII/148/2001 Rady Powiatu w Lipnie z dnia 16.11.2001r., poprzedzone zostało diagnozą stanu powiatu lipnowskiego. Diagnoza prezentuje podstawowe dane charakteryzujące powiat oraz wskazuje jego usytuowanie w odniesieniu do innych powiatów w regionie kujawsko - pomorskim. W jej ramach wykonano wszechstronną analizę uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych przyszłego rozwoju powiatu. Powiat lipnowski analizowano w wymiarze przestrzennym, ekologicznym, społecznym i gospodarczym. Mając na uwadze zmiany jakie zaszły w poszczególnych dziedzinach rozwoju społeczno - gospodarczego powiatu lipnowskiego w ostatnich sześciu latach wydaje się, iż wnioski wynikające z tej diagnozy, a tym samym przesłanki dla projekcji celów rozwoju, zachowują aktualność. Nadto 27.04.2004r. Rada Powiatu w Lipnie uchwałą Nr XV/99/2004 przyjęła Plan Rozwoju Lokalnego Gmin i Powiatu Lipnowskiego na lata 2004 - 2006. Przedmiotowy Plan poprzedzony został analizą aktualnej sytuacji społeczno - gospodarczej na obszarze objętym wdrażaniem Planu. Wydaje się zatem, iż nie występuje potrzeba opracowywania nowej diagnozy dla powiatu lipnowskiego. Diagnoza stanu powiatu wykonana na potrzeby strategii rozwoju powiatu na lata 2001 - 2010 włączona została zatem do przedmiotowego dokumentu.

Na koniec części III, tj. Diagnozy Powiatu Lipnowskiego zaprezentowane zostaną jedynie najważniejsze dane statystyczne na dzień 31.12.2004 r. w odniesieniu do danych wg stanu na dzień 31.12.1999r.

3.2. Diagnoza Powiatu Lipnowskiego (wg stanu na dzień 31.12.1999r.)

Struktura demograficzna

Powiat Lipnowski zamieszkuje 68,8 tys. mieszkańców, co stanowi 3,3% ludności województwa kujawsko - pomorskiego /przy niezbyt wysokim wskaźniku zaludnienia wynoszącym 68 osób/lkm²/. Wskaźnik zaludnienia dla województwa kujawsko - pomorskiego wynosi 117 osób/km². Ludność powiatu zamieszkuje w 9 gminach, w tym 1 miejskiej, 2 miejsko - wiejskich i 6 wiejskich. Największy udział procentowy w ogólnej liczbie ludności ma gmina miejska Lipno, którą zamieszkuje 15 700 mieszkańców, co stanowi ok. 23% ogółu ludności i gmina wiejska Lipno z liczbą ludności 11 405 tj. 16,5%, w których łącznie zamieszkuje 39% ludności powiatu. Zmianę liczby ludności w poszczególnych gminach i latach przedstawia tab. nr 1.

Tab.1. Zmiana liczby ludności w poszczególnych gminach powiatu w latach 1997 - 1999.

L.p.	Gmina	Liczba ludności		
		1997.31.12	1998.31.12	1999.31.12
1	Dobrzyń n/W	8 660	8 635	8 574
2	m. Lipno	15 594	15 490	15 700
3	Skępe	7 991	8 007	8 084
4	Bobrowniki	3 174	3 214	3 141
5	Chrostkowo	3 228	3 497	3 213
6	Kikół	7 359	7 614	7 359
7	gm. Lipno	11 426	11 760	11 405
8	Tłuchowo	4 552	4 607	4 555
9	Wielgie	6 780	6 842	6 792
10	Ogółem	68 764	69 666	68 823

Źródło: zestawienie własne, dane z gmin

Zmiana liczby ludności w poszczególnych gminach powiatu lipnowskiego wykazywała różny kierunek. W większości gmin nastąpił jednak nieznaczny wzrost liczby ludności w omawianym okresie. Znaczący wpływ na zmianę stanu liczby ludności mają ruchy migracyjne. W ostatnich dziesięciu latach salda migracji dla powiatu lipnowskiego były ujemne, co oznacza, że rokrocznie więcej ludności ubywało, aniżeli przybywało w powiecie. Na koniec 1999 roku saldo migracji wynosiło - 242 /w 1990 r.: -620/. Jedyne powiat włocławski cechuje wyższe od naszego ujemne saldo migracji tj. - 265. W omawianym okresie czasu zmniejszył się poziom rozrodczości - wskaźnik urodzeń na 1000 ludności w 1990 r. wyniósł 18,1, zaś w 1999 r. - 12,6. Jednakże i tak jest on jednym z najwyższych w województwie kujawsko - pomorskim. Jednocześnie w okresie 1990 - 1999 wszystkie powiaty województwa charakteryzowała tendencja obniżania się natężenia zgonów za wyjątkiem powiatu lipnowskiego, na terenie którego dynamika wzrostu liczby zgonów kształtuje się na poziomie ponad 5% i wyniosła na koniec 1999 r.: 10,3 na 1000 ludności. Podstawowe znaczenie dla rozwoju demograficznego mają struktury płci i wieku, przede wszystkim mieszkańców w przedziale wieku statystycznie od 15 do 49 roku życia, gdyż ludność tego przedziału wiekowego decyduje o biologicznej reprodukcji ludności. W 1999 r. w powiecie każdym 100 mężczyznom odpowiadało 102,3 kobiet. W układzie przestrzennym gmin zróżnicowanie wskaźnika feminizacji jest duże. Poczynając od gmin wiejskich, które w większości charakteryzują się nadwyżką mężczyzn (szczególnie gminy: Chrostkowo, Tłuchowo, Dobrzyń n/W) na gminach miejskich kończąc, które liczniej zamieszkiwały kobiety: Lipno - 108,8,; Skępe - 108,8; Dobrzyń n/W - 106,1. Niedobór kobiet w powiecie dot. szczególnie kobiet w wieku produkcyjnym. Na wsiach wskaźnik ten wynosi: 85,8, zaś w miastach: 99,0. Odwrotna tendencja występuje w wieku poprodukcyjnym, gdzie liczba kobiet ponad 2 - krotnie przewyższa liczbę mężczyzn (zob. tab. 2.).

Tab. 2. Ludność w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym w 1999 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	w wieku									
		przedprodukcyjnym			produkcyjnym			poprodukcyjnym			nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym
		razem	m.	k.	razem	m.	k.	razem	m.	k.	
powiat	68 823	19 925	10 334	9 591	39 362	20 719	18 643	9 536	2 963	6 573	74,8
miasta	21710	5 969	3 089	2 880	12 958	6 511	6 447	2 783	811	1 972	67,5
wieś	47 113	13 956	7 245	6 711	26 404	14 208	12 196	6 753	2 152	4 601	78,4

m. - mężczyźni, k. - kobiety

Źródło: zestawienie własne na podst. danych z US w Bydgoszczy.

W 1999 r. ludność w wieku przedprodukcyjnym stanowiła 29,0% ogółu mieszkańców powiatu. Niewielkie, tzn. z demograficznego punktu widzenia niekorzystne udziały ludności w wieku przedprodukcyjnym cechują gminy: m. i gm. Skępe, m. Lipno, m. i gm. Dobrzyń n/W.

Za zmienność liczby ludności w wieku produkcyjnym w latach 1990 - 1999 odpowiedzialny jest drugi, powojenny wyż demograficzny, który w tym okresie osiągał i przez najbliższe lata osiągać będzie wiek produkcyjny. Udział te

ludności w powiecie zwiększył się w tym czasie z 54,2% do 57,7%, tj. z 36 100 osób do 39 362 osób /dane na koniec 1999r./. Zob. tab. Nr 3.

Tab. 3. Ważniejsze dane o stanie, ruchu naturalnym i migracji ludności w powiecie lipnowskim.

Wyszczególnienie	1990	1995	1998	1999
Ludność (a)	66 661	68 524	68 793	68 823
w tym kobiety	33 844	34 655	34 807	34 807
miasta	16 670	17 660	21 650	21 710
w %	25,0	25,8	31,5	31,5
wieś	49 991	50 864	47 143	47 113
Ludność (a) na 1 km ²	66	67	68	68
Kobiety na 100 mężczyzn	103,1	102,4	102,4	102,3
Ludność (a) w wieku: przedprodukcyjnym	21 550	21 040	20 287	19 925
produkcyjnym (b)	36 100	37 992	38 922	39 362
poprodukcyjnym	9 011	9 492	9 584	9 536
Ludność (a) w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	84,7	80,4	76,7	74,8
Przyrost naturalny na 1000 ludności	7,9	4,3	3,6	2,3
Ogólne saldo migracji	-620	-224	-222	-242

(a) stan w dniu 31.12.

(b) w wieku zdolności do pracy: mężczyźni 18-64 lata, kobiety 18-59 lat.

Źródło: US w Bydgoszczy. Sytuacja demograficzna Województwa Kujawsko - Pomorskiego w 1999 r.

Osób w wieku poprodukcyjnym zamieszkuje powiat 9 536, tj. 13,9% ogółu ludności, podczas gdy wskaźnik ten w 1990 r. wynosił 13,5%. Najwięcej ludności starej zamieszkuje gminy: m. i gm. Dobrzyń n/W, m. i gm. Skępe, gm. Lipno. Poniżej przedstawiamy strukturę ludności wg wieku z podziałem na poszczególne gminy.

Tab. 4. Ludność w poszczególnych kategoriach wiekowych z podziałem na poszczególne gminy /stan na styczeń 1999r./.

Lp.	Wyszczególnienie	W wieku					
		przedprodukcyjnym		produkcyjnym		Poprodukcyjnym	
1.	Dobrzyń n/W	2 403	28,20%	4 924	57,78%	1 195	14,02%
2.	m. Lipno	4 135	26,70%	9 434	60,92%	1 921	12,40%
3.	Skępe	2 319	28,96%	4 554	56,88%	1 134	14,05%
4.	Bobrowniki	1 062	33,04%	1 783	58,71%	394	12,26%
5.	Chrostkowo	1 026	29,34%	1 887	53,62%	596	17,04%
6.	Kikół	2 325	30,54%	4 408	57,90%	881	11,57%
7.	gm. Lipno	3 446	29,16%	6 755	57,17%	1 615	13,67%
8.	Tłuchowo	1 448	31,43%	2 779	60,32%	380	8,25%
9.	Wielgie	2 092	30,58%	3 927	57,40%	823	12,03%
	Ogółem:	20 256		40 451		8 605	

Źródło: zestawienie własne, dane z gmin

Korzystniejsza struktura wiekowa ludności wynikająca z niskiego odsetka ludności w wieku poprodukcyjnym, znamionuje gminy: Kikół, Tłuchowo.

W celu dokładniejszego wyodrębnienia obszarów, których ludność charakteryzuje się niekorzystnymi dla rozwoju cechami struktury wieku, posłużono się wskaźnikiem starości. Określa on relacje pomiędzy ludnością w wieku emerytalnym (nierozwojową) a ludnością w wieku przedprodukcyjnym (rozwojową). Wskaźnik ten dla powiatu kształtuje się na poziomie 0,40. W układzie przestrzennym gmin rysują się pewne różnice. I tak, pożądane i właściwe relacje ilościowe ludności tych kategorii wiekowych występują w gminach: Tłuchowo, Bobrowniki, zaś gminy: Chrostkowo, m. i gm. Dobrzyń n/W, gm. i m. Skępe i są zagrożone regresem zaludnienia.

Celem diagnozowania podstawowych zjawisk demograficznych występujących w powiecie lipnowskim w latach 1990 - 1999 była ocena jego potencjału na rzecz przyszłego wzrostu demograficznego. Niski tego rodzaju potencjał znamionuje gminę Chrostkowo. Jedynie m. Lipno charakteryzuje korzystne uwarunkowania rozwoju demograficznego. Pozostałe gminy charakteryzują się zmiennymi tendencjami.

Poniżej przedstawiamy tabele: o ruchu naturalnym ludności w 1999 roku, ludność wg płci i miejsca zamieszkania na 31.12.1999 r. z podziałem na gminy miejskie i wiejskie wchodzące w skład powiatu.

Tab. 5. Ruch naturalny ludności w 1999 r.

Wyszczególnienie	Małżeństwa	Urodzenia żywe	Zgony	Przyrost naturalny	Małżeństwa	Urodzenia żywe	Zgony	Przyrost naturalny
	W liczbach bezwzględnych				Na 1000 ludności			
Ogółem w powiecie	452	881	723	158	6,5	12,6	10,3	2,3
Miasta:	126	257	236	21	5,8	11,9	10,9	1,0
Dobrzyń n.W	9	29	34	-5	3,9	12,4	14,5	-2,1
Lipno	100	180	162	18	6,4	11,5	10,3	1,2
Skępe	17	48	40	8	4,8	13,4	11,2	2,2
Wieś:	326	624	487	137	6,8	13,0	10,1	2,9
Bobrowniki	21	41	15	26	6,6	12,9	4,7	8,2
Chrostkowo	22	40	37	3	6,6	12,0	11,1	0,9
Dobrzyń n/W	34	76	57	19	5,3	11,9	8,9	3,0
Kkół	55	102	76	26	7,3	13,6	10,1	3,5
Lipno	83	153	123	30	7,1	13,1	10,5	2,6
Skępe	22	71	52	19	4,9	15,8	11,6	4,2
Tłuchowo	38	58	40	18	8,1	12,4	8,5	3,9
Wielgie	51	83	87	-4	7,4	12,1	12,7	-0,6

Źródło: US w Bydgoszczy. Sytuacja demograficzna Województwa Kujawsko - Pomorskiego w 1999 r.

Tab. 6. Ludność wg płci i miejsca zamieszkania na 31.12.1999r. z podziałem na gminy miejskie i wiejskie wchodzące w skład powiatu.

Wyszczególnienie	Powierzchnia w km ²	Ludność				Na 100 mężczyzn przypada kobiet
		Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Na 1 km ²	
Miasta:	23,8	21 710	10 411	11 299	911	108,5
Dobrzyń n/W	5,5	2 313	1 122	1 191	421	106,1
Lipno	10,9	15 700	7 518	8 182	1 443	108,8
Skępe	7,4	3,697	1 717	1 926	496	108,8

Wieś:	991,8	47 113	23 605	23 508	48	99,6
Bobrowniki	95,6	3 141	1 589	1 552	33	97,7
Chrostkowo	74,1	3 213	1 571	1 642	43	104,5
Dobrzyń n/W	109,9	6 261	3 174	3 087	57	97,3
Kikół	98,2	7 359	3 688	3 671	75	99,5
Lipno	209,7	11 405	5 715	5 690	54	99,6
Skępe	171,8	4 387	2 154	2 233	26	103,7
Tłuchowo	98,7	4 555	2 322	2 233	46	96,2
Wielgie	133,8	6 792	3 392	3 400	51	100,2

Źródło: US w Bydgoszczy

Prognoza ludności powiatu lipnowskiego na podstawie „Diagnozy prospektywnej województwa kujawsko - pomorskiego”.

Prognozowanie w demografii polega na przybliżonym określeniu przewidywanego stanu liczebnego i struktury populacji przy ustalonych założeniach w odniesieniu do natężenia zjawisk ludnościowych takich, jak: rozrodczość, umieralność i ruchy wędrownicze. Uzyskane w ten sposób informacje są podstawą innych prognoz dot. m.in. oświaty, zatrudnienia, bezrobocia, ochrony zdrowia, opieki socjalnej.

W świetle zastosowanego dla województwa kujawsko - pomorskiego modelu prognozowania powiat lipnowski liczący w 1998r. - 68 793 mieszkańców, osiągnie w 2015r. stan zaludnienia, który będzie zawierał się w granicach 80 000 - 110 000. W objętych prognozą 17 latach należy oczekiwać istotnych zmian w strukturze wiekowej ludności. W 1998r. w powiecie mieszkało 20 287 osób w wieku przedprodukcyjnym, 38 922 osób w wieku produkcyjnym i 9 584 osób w wieku poprodukcyjnym, co odpowiadało następującym udziałom: 29%, 57% i 14%. Prognozuje się systematyczny spadek liczby i odsetka dzieci oraz młodzieży w całej populacji. Sytuacja taka będzie trwała w l. 1998-2009. Od 2010r. zauważalny będzie trend niewielkiego powiększania się liczebności osób w wieku przedprodukcyjnym. W 2015r. jej udział podniesie się. Liczba ludności w wieku produkcyjnym będzie wzrastać aż do 2009r., zaś od 2010r. prognozuje się spadek liczebności osób tej grupy i w 2015r. stanowiąc ona będzie 66-68%. Należy zatem zauważyć, że w l. 1998-2009 zaistnieje pilna potrzeba stworzenia nowych miejsc pracy. Prognoza zakłada, że trwający proces starzenia się ludności w l. 1998-2005 utrzyma się, a od 2005r. pogłębi w wyniku wychodzenia z wieku produkcyjnego kolejnych roczników. W 2015r. udział liczby ludności w wieku poprodukcyjnym będzie się wahał w granicach 14%. W prognozowanym okresie nastąpią korzystne zmiany w relacjach płci. Zaznaczać się będzie wyrównywanie dysproporcji pomiędzy liczbą kobiet i mężczyzn. Struktura płci będzie korzystniejsza w przedziale wiekowym 15-49 lat. Nadto charakterystyczny do tej pory dla obszarów wiejskich tzw. problem żony dla rolnika (niska liczba kobiet w młodym wieku) będzie mniej dotkliwy w najbliższych latach.

Szacowanie stanu liczby ludności w wieku 16-18 lat (szkoła średnia) wykazuje, iż począwszy od roku 2001 rokrocznie kandydować będzie coraz mniej osób, do 2014r. liczebność tej kategorii wiekowej zmniejszy się o blisko 40%.

Podsumowując wyniki prognozy należy stwierdzić, iż w najbliższym okresie liczba ludności będzie dynamicznie przyrastać, w związku z dość korzystną aktualnie strukturą wiekową ludności - wyższy odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym. W nadchodzących latach powiat lipnowski cechować będzie tendencja przyrostu liczby osób w wieku produkcyjnym.

Struktura zatrudnienia

Zob. sfera gospodarcza

Bezrobocie

Pierwsi bezrobotni w regionie kujawsko-pomorskim pojawili się z początkiem 1990r. Ich liczba w kolejnych latach bardzo dynamicznie wzrosła i w 1993r. bez pracy pozostawały 255 592 osoby. Był to najwyższy stan bezrobocia, jaki odnotowano w województwie w okresie, od kiedy jest ono rejestrowane. W latach

1993-95 głównym źródłem bezrobocia były państwowe zakłady, nie poddające się restrukturyzacji, PGR-y, rolnicze spółdzielnie produkcyjne, gdzie dość powszechnie stosowano tzw. zwolnienia grupowe z przyczyn dot. zakładu pracy. Na potrzeby niniejszej diagnozy analizie poddany został okres 1995-2000r. Na początku 1995r. bezrobocie w rejonie działania dzisiejszego Powiatowego Urzędu Pracy w Lipnie wynosiło 8974 zarejestrowane bezrobotne osoby. I co jest prawidłowością również kolejnych lat tendencja wzrostu i spadku bezrobocia na przełomie roku ma tendencję frykcyjną. Na początku 1999r. po 5-letnim spadku rejestrowanego bezrobocia odnotowano poważny wzrost liczby bezrobotnych w powiecie i na koniec I kwartału było zarejestrowanych 5445 bezrobotnych w stosunku do 5245 bezrobotnych w grudniu 1998r. Sytuacja ta była reakcją na wprowadzone reformy społeczne, zwłaszcza reformę ochrony zdrowia. Nadto należy mieć na uwadze, iż w wyniku reformy administracyjnej kraju powiatowy urząd pracy obejmuje swym zasięgiem 9 gmin, zaś oddziaływaniem rejonowego urzędu pracy objętych było 11 gmin.

Tab. 7. Struktura bezrobocia wg wieku i wykształcenia w powiecie lipnowskim.

Rok kwartał	Ilość ogółem	W tym kobiet	Wykształcenie					Wiek					
			podstawowe i niepełne	zas. zawodowe	średnie ogólnokształcące	średnie zawodowe i policealne	wyższe	do 24	25-34	35-44	45-54	55-59	powyżej 60
1995 I kw.	8945	3873	4091	3516	393	924	21	3310	2540	2122	835	118	20
1995 II kw.	8069	3696	3428	3083	473	1066	19	3299	2158	1783	714	94	21
1995 III kw.	7826	3692	3278	3065	449	1007	27	3216	2099	1733	675	84	19
1995 IV kw.	8276	3838	3730	3152	421	943	30	3052	2365	1966	775	99	19
1996 I kw.	8801	4032	4040	3290	429	1009	33	3141	2560	2119	849	111	21
1996 II kw.	7952	3878	3510	2950	424	1043	25	2917	2287	1867	757	105	19
1996 III kw.	7684	3886	3441	2826	401	995	21	2862	2162	1783	752	103	22
1996 IV kw.	7968	3916	3703	2928	376	945	16	2794	2314	1894	837	108	21
1997 I kw.	7635	3707	3632	2872	305	811	15	2560	2282	1919	794	66	14
1997 II kw.	7072	3798	3270	2555	331	899	17	2436	2105	1680	781	58	12
1997	6387	3509	2893	2375	292	807	20	2236	1872	1484	732	50	13

III kw.													
1997 IV kw.	6244	3214	2910	2303	272	742	17	2131	1844	1492	708	54	15
1998 I kw.	6353	3195	3001	2319	286	731	16	2093	1896	1553	733	57	21
1998 II kw.	5375	2927	2383	1903	294	780	15	1920	1517	1246	632	43	17
1998 III kw.	4879	2741	2112	1805	241	696	25	1750	1392	1115	567	43	12
1998 IV kw.	5245	2797	2337	1940	255	689	24	1742	1538	1248	644	58	15
1999 I kw.	5445	2698	2370	2090	268	692	25	1902	1611	1195	665	56	16
1999 II kw.	5322	2784	2257	1938	318	773	36	1962	1506	1125	657	56	16
1999 III kw.	5373	2822	2277	1991	305	770	30	1939	1526	1155	680	60	13
1999 IV kw.	6147	3085	2634	2322	327	830	34	2125	1777	1367	801	71	16
2000 I kw.	6695	3264	3095	2397	343	829	31	2262	1965	1482	885	85	16
2000 II kw.	6581	3369	2994	2254	378	919	36	2276	1874	1432	895	86	18

Źródło: dane z Powiatowego Urzędu Pracy w Lipnie.

Pierwszy kwartał roku charakteryzuje się z reguły wzrostem poziomu bezrobocia i jego apogeum przypada na jego koniec. Wynika to ze wzmożonej aktywności bezrobotnych po okresie zimowym oraz możliwością korzystania z większej ilości ofert pracy którymi dysponuje w tym czasie powiatowy urząd pracy (są to również oferty robót publicznych organizowanych w samorządach gminnych). Stąd do czerwca ilość zarejestrowanych bezrobotnych z reguły spada. Czerwiec i lipiec charakteryzują się ponownie wzrostem ilości zarejestrowanych bezrobotnych. Są to w większości absolwenci szkół. III kwartał charakteryzuje się na ogół spadkiem ilości zarejestrowanych bezrobotnych. Związane to jest z uruchamianiem dla bezrobotnych absolwentów staży i refundowanych miejsc pracy oraz pracami sezonowymi w przemyśle owocowo - warzywnym. IV kwartał, aż do marca roku następnego następuje z reguły kolejny wzrost ilości zarejestrowanych bezrobotnych. Powodem takiego stanu rzeczy są tu kończące się prace sezonowe, powroty osób pracujących za granicą oraz ponowna rejestracja osób kończących roboty publiczne.

Tab. 8. Bezrobotni wg gmin powiatu lipnowskiego

Lp	Wyszczególnienie	Liczba bezrobotnych		Bezrobotni z prawem do zasiłku		Udział grupy z prawem do zasiłku w ogółem
		ogółem	kobiety	razem	kobiety	
1.	Miasto Lipno	1803	901	496	227	27,5%
2.	Miasto Dobrzyń n/W	278	140	56	12	20,1%
	Gmina Dobrzyń n/W	502	280	97	32	19,3%
3.	Miasto Skępe	318	165	98	49	30,8%
	Gmina Skępe	360	186	86	39	23,9%
4.	Gmina Bobrowniki	369	200	119	38	32,2%
5.	Gmina Chrostkowo	247	133	52	19	21,1%
6.	Gmina Kikół	752	415	154	66	20,5%
7.	Gmina Lipno	924	488	239	92	25,9%
8.	Gmina Tłuchowo	346	197	91	32	26,3%
9.	Gmina Wielgie	647	349	134	47	20,7%
	Ogółem	6546	3454	1622	653	24,8%

Źródło: dane z Powiatowego Urzędu Pracy w Lipnie

Wskaźnik stopy bezrobocia w powiecie na koniec 1995r. wyniósł 21,8% (22,3% województwo; 14,9% kraj). Na koniec grudnia 1999r. wskaźnik ten wynosił 19,3% (16,6% województwo; 13,0 % kraj). Od początku 2000r. stopa bezrobocia w powiecie kształtuje się na poziomie ok. 20,3% (województwo 17,6%; kraj 13,7%).

W powiecie obserwuje się zróżnicowanie liczby bezrobotnych w układzie gmin. Oprócz gmin o niskiej liczbie bezrobotnych: gminy: Tłuchowo, Chrostkowo, Bobrowniki, są gminy o wysokim odsetku bezrobotnych: m. Lipno, gm. Lipno, Skępe, Dobrzyń n/W, Kikół. W strukturze bezrobotnych wg wieku przeważają osoby młode.

Na koniec 1999r. 80,6% bezrobotnych posiadało jedynie wykształcenie zasadnicze zawodowe, podstawowe i niepełne podstawowe. Szczególne miejsce wśród populacji bezrobotnych zajmują absolwenci: szkół zasadniczych zawodowych - 37,8%, policealnych i średnich zawodowych - 13,5%, średnich ogólnokształcących - 5,3%, natomiast wykształcenie wyższe posiadało - 0,6% bezrobotnych absolwentów. Sytuacja jednoznacznie wskazuje na potrzebę weryfikacji kierunków kształcenia, wskazuje ponadto na znikomą mobilność za pracę.

Kolejną niekorzystną cechą powiatowego rynku pracy jest duża liczebność grupy bezrobotnych pozbawionych prawa do zasiłku z Funduszu Pracy. Na koniec 1999r. stanowili oni aż 69,9% ogółu bezrobotnych. Wśród długotrwale bezrobotnych dominowały kobiety - 50,2% /koniec 1998 - 53,3%, II kw. 2000 - 51,2/.

Bardzo istotnym problemem społecznym w powiecie jest bezrobocie na wsi. Liczba bezrobotnych zamieszkujących obszary wiejskie w grudniu 1999r. wynosiła 66,4% ogółu bezrobotnych. Obecnie zarejestrowani bezrobotni na wsi stanowią 8,7% ludności wiejskiej.

Należy mieć na uwadze także fakt, iż w niedalekiej przyszłości rynek pracy w powiecie lipnowskim (prawidłowość ta charakteryzuje całe województwo kujawsko-pomorskie) będzie wymagał ogromnej aktywizacji po stronie popytowej. W najbliższych latach liczba absolwentów poszukujących pracy będzie wzrastać ze względu na „wychodzenie” ze szkół średnich wyżu demograficznego z początku lat 80. Nie oznacza to jednak, że wszyscy staną się bezrobotnymi. Znaczna ich część podejmie naukę na studiach wyższych i w szkołach pomaturalnych i policealnych, niemniej jednak część trafi na rynek pracy.

Jedną z bezpośrednich konsekwencji powstawania i utrzymywania wysokiego poziomu bezrobocia jest rozwój zjawiska ubóstwa społecznego. Skalę tego problemu w powiecie obrazuje poniższa tabela.

Tab. 9. Liczba osób objętych pomocą społeczną w rozbiciu na gminy powiatu lipnowskiego.

Wyszczególnienie	Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej og.		Powody przyznania pomocy społecznej*													
			ubóstwo		sieroctwo		bezdомność		ochrona macierzyństwa		bezrobocie		Niepełnosprawność		długotrwała choroba	
			liczba rodzin	liczba osób w tych rodzinach	liczba rodzin	liczba osób w tych rodzinach	liczba rodzin	liczba osób w tych rodzinach	liczba rodzin	liczba osób w tych rodzinach	liczba rodzin	liczba osób w tych rodzinach	liczba rodzin	liczba osób w tych rodzinach	liczba rodzin	liczba osób w tych rodzinach
Powiat lipnowski, w tym:	5487	21959	3575	14340	62	142	9	9	659	2681	3108	12115	721	2281	536	1906
Lipno - miasto	1486	6256	1109	4735	0	0	8	8	158	648	717	2724	162	664	115	491
Lipno - gmina	774	3280	774	3280	0	0	0	0	92	421	692	3241	100	302	78	212
Dobrzyń n/W	497	2041	498	1892	8	22	1	1	52	182	378	1360	86	279	9	37
Skępe	476	2252	196	708]961	1	3	0	0	148	572	238	859	76	192	112	376
Bobrowniki	549	1736	305	266	0	0	0	0	41	129	283	893	31	98	13	41
Chrostkowo	138	613	65	0	0	0	0	0	15	73	73	321	18	68	40	122
Kikół	507	1855	0	956	0	0	0	0	52	208	251	997	76	305	33	129
Tłuchowo	315	1246	200	1542	0	0	0	0	35	174	94	348	14	33	40	98
Wielgie	745	2680	428		53	117	0	0	66	274	382	1372	158	340	96	400

Źródło: dane z Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Lipnie

Wyszczególnienie	Powody przyznania pomocy społecznej*											
	bezradność ws. opiekuńczo - wychowawczych		rodziny niepełne		rodziny wielodzietne		alkoholizm		narkomania		trudności po opuszczeniu zakładu karnego	
	liczba rodzin	liczba osób w tych rodzinach	liczba rodzin	liczba osób w tych rodzinach	liczba rodzin	liczba osób w tych rodzinach	liczba rodzin	liczba osób w tych rodzinach	liczba rodzin	liczba osób w tych rodzinach	liczba rodzin	liczba osób w tych rodzinach
Powiat lipnowski	3370	13780	564	1855	885	5002	120	601	1	1	26	42
Lipno - miasto	1486	6256	166	712	320	1372	21	90	0	0	12	12
Lipno - gmina	332	1340	80	157 161	91	634	10	89	0	0	0	0
Dobrzyń n/W	435	1653	47	301 60	89	472	34	163	1	1	2	5
Skępe	202	867	96	52	106	566	10	62	0	0	6	9
Bobrowniki	180	567	19	149 89	34	199	3	15	0	0	2	2
Chrostkowo	87	485	13	174	35	251	0	0	0	0	0	0
Kikół	253	927	61		93	659	0	0	0	0	3	7
Tłuchowo	97	554	30		67	465	9	54	0	0	1	7
Wielgie	298	1131	52		50	384	33	128	0	0	0	0

* powody przyznania pomocy nie podlegają zsumowaniu, gdyż w jednej rodzinie może występować kilka powodów przyznania pomocy, np. bezrobocie, bezradność ws. opiekuńczo-wychowawczych, Źródło: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu

Duże natężenie zjawiska ubóstwa społecznego należy do najpoważniejszego problemu związanego z planowaniem rozwoju społeczno-gospodarczego. Nadto grupy ludności znajdujące się w stanie ubóstwa należą do biernych w kontekście inicjacji rozwoju (małe zaangażowanie w życie społecznym) i jego aktywnego wspierania. Wyraża się to m.in. w ograniczonych możliwościach kształcenia, pozyskiwania wysokich kwalifikacji zawodowych, pogarszającym się stanie zdrowia i kondycji psychofizycznej.

Szkolnictwo podstawowe, średnie i pomaturalne

Z dniem 1 stycznia 1999 r. rozpoczęło się wdrażanie reformy systemu edukacji. Zmiany ustroju szkolnego, sieci szkół i towarzyszące im zmiany programowe wdrażane są od 1 września 1999 r. w Roku szkolnym 1999/2000 na terenie powiatu lipnowskiego działało 47 szkół podstawowych o łącznej liczbie uczniów: 8213 (łącznie ze szkolnictwem specjalnym). Łączna liczba uczniów w szkołach podstawowych wyniosła przeciętnie 175 na 1 szkołę.

Warto zauważyć, że pod względem liczby uczniów w poszczególnych latach nauczania zaznacza się nadchodzący niż demograficzny. W powiecie lipnowskim zmniejszenie liczby uczniów nie przekracza 5% /w powiatach: żnińskim, mogileńskim i aleksandrowskim - spadek o ok. 20 - 22%/.

Tab. 10. Sieć szkół w powiecie wraz z ilością uczniów - szkoły podstawowe.

Wyszczególnienie	Szkoly podstawowe		Nabór dzieci w poszczególnych latach						
	placówki	uczniowie	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	planowany nabór na r. 01/02
m. Lipno	3	1510	256	270	263	249	249	223	220
gm. Lipno	9	1004	161	170	173	168	173	159	170
m. i gm. Skępe	5	689	114	117	97	116	129	116	122
m. i gm. Dobrzyń n/W	6	945	170	141	171	185	161	117	171
gm. Bobrowniki	3	366	63	59	66	72	58	48	59
gm. Wielgie	4	666	111	116	94	107	133	105	119
gm. Chrostkowo	4	380	64	57	65	73	59	62	62
gm. Kikół	5	702	115	115	130	125	109	108	110
gm. Tłuchowo	2	467	81	72	76	77	66	95	67
Razem:	41	6729	1135	1117	1135	1172	1137	1033	1100

Źródło: zestawienie własne na podst. danych z gmin

Począwszy od roku szkolnego 1999/2000 czynny jest kolejny szczebel edukacji - trzyletnie gimnazjum po sześciolletniej szkole podstawowej. Na terenie powiatu rozmieszczenie gimnazjów i ilość uczniów obrazuje poniższa tab.

Tab. 11. Sieć szkół w powiecie wraz z ilością uczniów (gimnazja).

Wyszczególnienie	Gimnazja		Nabór dzieci w poszczególnych latach		
	placówki	uczniowie	99/00	00/01	planowany nabór 01/02
m. Lipno	1	447	216	231	220

gm. Lipno	2	296	145	151	158
m.i gm. Skepe	1	282	151	131	110
m. i gm. Dobrzyń n/W	3	378	207	171	178
gm. Bobrowniki	1	117	58	59	60
gm. Wielgie	1	226	117	109	111
gm. Chrostkowo	1	133	63	70	70
gm. Kikół	1	252	119	133	115
gm. Tłuchowo	1	161	79	82	80
Razem:	12	2292	1155	1137	1102

Źródło: zestawienie własne na podst. danych z gmin

Kształcenie na poziomie średnim /dla młodzieży/ odbywa się w powiecie w 4 szkołach średnich. Łącznie szkoły kończące się maturą, a więc umożliwiające dalsze kształcenie stanowią 70% ogółu szkół średnich powiatu.

Wśród oferowanych kierunków nauczania w szkołach średnich zawodowych najbardziej powszechne są: ekonomiczno - handlowe, mechaniczne. Na uwagę zasługuje fakt, iż w ostatnich latach pojawiły się nowe kierunki kształcenia, a mianowicie techniczna szkoła agrobiznesu (Dobrzyń n/W) oraz szkoła o profilu kształtowanie środowiska (Lipno). Jak się wydaje jest to przejaw właściwej reakcji na zapotrzebowania ze strony rynku pracy /choć nie wystarczające/ i może sprzyjać restrukturyzacji obszarów wiejskich.

Warto podkreślić, że w powiecie lipnowskim liczba uczniów uczęszczających do szkół umożliwiających dalsze kształcenie (policealne i wyższe) stanowi ok. 2 tys. W związku z tym wydaje się, iż w powiecie istnieje duże zapotrzebowanie na szkołę wyższą i policealne.

Ochrona zdrowia w powiecie.

Działalność ochrony zdrowia w powiecie lipnowskim kształtowana jest przede wszystkim przez działalność Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Lipnie, który swą działalnością w zakresie lecznictwa zamkniętego, podstawowej opieki zdrowotnej, ambulatoryjnej opieki specjalistycznej, stomatologii, lecznictwa psychiatrycznego, rehabilitacji leczniczej w postaci stacjonarnej i ambulatoryjnej oraz opieki nad przewlekłe chorymi w zakładach opiekuńczo - leczniczych obejmuje mieszkańców powiatu lipnowskiego oraz gmin: Czernikowo z powiatu toruńskiego i Zbójno z powiatu golubsko - dobrzyńskiego.

Znacząca część świadczeń w podstawowej opiece zdrowotnej świadczona jest przez zakłady niepubliczne. Miasto Lipno i gmina Lipno w 87% objęte są działalnością zakładów niepublicznych w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej a w zakresie stomatologii w ok. 60% w zakresie podstawowym.

Miasto i gmina Skępe w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej i stomatologii objęta jest w 100% opieką zakładów niepublicznych.

W gminie Wielgie 30% mieszkańców objętych jest opieką zakładów niepublicznych. W gminie Bobrowniki 100% podstawowej opieki sprawuje zakład niepubliczny.

W gminie Kikół, Tłuchowo i Zbójno (poza powiatem lipnowskim) opiekę stomatologiczną w zakresie podstawowym sprawują zakłady niepubliczne.

W niewielkim stopniu sprywatyzowana jest działalność ambulatoryjnej opieki specjalistycznej. Na terenie miasta Lipna funkcjonują niepubliczne poradnie: okulistyczna jako jedyna na terenie powiatu posiadająca kontrakt z Kasą Chorych; 3 neurologiczne, chirurgiczna, onkologiczna, endokrynologiczna, diabetologiczna, alergologiczna ze względu jednak na niewielki wymiar czasu pracy tych poradni - lekarze tam zatrudnieni posiadają podstawowe zatrudnienie głównie w zakładach publicznych -

stanowią one jedynie uzupełnienie podstawowej puli świadczeń udzielanych przez poradnie SPZOZ.

W Skępem ambulatoryjną opiekę specjalistyczną w zakresie laryngologii prowadzi zakład niepubliczny.

W zakresie opieki ginekologicznej i położniczej 2 niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej prowadzą działalność na terenie miasta Lipna oraz jeden na terenie Skępego.

Szpitalnictwo w zakresie interny, chirurgii, chirurgii onkologicznej, pediatrii, ginekologii i położnictwa, neurologii, psychiatrii, rehabilitacji, opieki paliatywnej oraz dla przewlekłe chorych prowadzi SPZOZ w obiektach w Lipnie i Dobrzyniu n/W.

Jeden niepubliczny zakład prowadzi stacjonarną opiekę położniczą na terenie miasta Lipna. Świadczenia z zakresu ratownictwa świadczy SPZOZ.

Świadczenia rehabilitacyjne z zakresu kinezy i fizykoterapii w placówkach: w Dobrzyniu n/W, Kikole i Skępem prowadzi SPZOZ w Lipnie.

Świadczenia z diagnostyki obrazowej - RTG, mammografia, ultrasonografia, z badaniami naczyniowymi i echokardiografią oraz badania EEG wykonuje SPZOZ w Lipnie.

Infrastruktura techniczna

Komunikacja

Działalność gospodarcza i społeczna w dużej mierze jest uzależniona od transportu, który jest instrumentem wymiany dóbr i usług. Usługi świadczone przez transport muszą być wytworzone i świadczone tam, gdzie jest na nie zapotrzebowanie. Jednocześnie nie wolno zapominać o bezpieczeństwie ruchu pojazdów, ochronie środowiska oraz dostępności dla różnych podmiotów.

Sieć drogową powiatu lipnowskiego stanowią drogi: krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne.

W stolicy powiatu, Lipnie krzyżują się trasy ruchu tranzytowego. Na osi zachód- wschód przebiega droga krajowa ruchu szybkiego Nr 10 Szczecin - Toruń - Płońsk (Warszawa) i północ- południe droga krajowa Nr 67 Lipno - Włocławek stanowiąca łącznik z drogą krajową Nr 1 Gdańsk- Toruń- Łódź - Cieszyn. Droga Nr 10 Szczecin- Toruń - Lipno- Sierpc przebiega przez miejscowości: Kikół, Lipno, Karnkowo, Skępe, Wólkę, gdzie miejscowość Skępe posiada obwodnicę. W związku z zakwalifikowaniem drogi Nr 10 do dróg ruchu szybkiego został powołany Międzywojewódzki Zespół Koordynacyjny d.s. Przebudowy i Modernizacji Drogi Nr 10 i trwają przygotowania do wyznaczenia nowego korytarza dla tej trasy drogi. Droga krajowa Nr 67 Lipno - Włocławek jest ciągiem trasy kontenerowej, po której odbywają się przejazdy pojazdów nienormatywnych, wysokogabarytowych przejeżdżających przez mosty na rzece Wiśle. Ponadto stanowi dodatkowo trasę objazdową na czas remontu mostu przez Wisłę w Płocku. Łączna długość dróg krajowych na obszarze powiatu wynosi 50 km.

Sieć dróg wojewódzkich tworzy dogodnie połączenie komunikacyjne z sąsiednimi powiatami. Na terenie powiatu jest 7 odcinków dróg wojewódzkich, z tego ze stolicy powiatu wychodzą 3 drogi wojewódzkie: Rypin - Lipno, Lipno - Welgie - Dyblin, Lipno - Płock. Łączna długość dróg wojewódzkich na terenie powiatu wynosi 115 km.

Drogi powiatowe w powiecie lipnowskim stanowią 31,4% /administruje nimi Zarząd Dróg Powiatowych w Lipnie/. Z łącznej długości dróg powiatowych tj. 373,2 km nawierzchnię twardą ulepszoną posiada 316,4 km. Stan techniczny dróg jest zróżnicowany, jednak w większości należy określić jako zły, wymagający przebudowy, modernizacji, remontów.

Tab. 12. Wykaz dróg powiatowych wymagających wykonania robót w zakresie modernizacji i odnow wg stanu na 2000r.

Lp.	Nazwa drogi	Lokalizacja		Długość odcinka
		od km	do km	
Budowa				
1.	Rogowo - Skępe	5,504	8,479	2,975
2.	Brzeźno - Lipno	5,504	9,015	3,511
Razem budowa:				6,486
Modernizacja				
1.	Bobrowniki - Bógpomóż	0,950	4,500	3,550
2.	Kukowo - Gorzeszyn - Huta	2,788	5,116	2,328
Razem modernizacja:				5,878
Odnowy - remonty				
1.	Jasień - Wyczałkowo - Tłuchowo	0,000	5,016	5,016
2.	Zbójno-Chrostkowo-gr. woj. /Blinno/	3,334	5,775	2,441
		8,466	11,186	2,720
		11,186	13,418	2,232
3.	Czernikowo - Bobrowniki	12,889	14,542	1,653
		15,955	17,039	1,084
4.	Sumin - Jankowo - Lipno	0,000	8,800	8,800
5.	Rachcin - Cyprianka	0,000	4,766	4,766
6.	Łochocin - Wichowo - Witkowo	0,000	4,113	4,113
		4,113	5,113	1,000
7.	Wylazłowo - Chalin	2,783	7,974	5,191
8.	Chalin - Kamienica	0,000	3,627	3,627
9.	Chlebowo -Karnkowo	0,000	4,459	4,459
10.	Karnkowo - Kolankowo	0,000	3,079	3,079
11.	Ławki - Janiszewo	0,000	5,795	5,795
12.	Obory - Wildno	3,400	6,587	3,187
13.	Obory - Stary Kobrzyniec	10,566	13,998	3,432
14.	Dąbrówka - Wola	0,000	3,677	3,677
15.	Brzeźno - Komorowo - Lipno	0,000	3,045	3,045
		3,045	9,712	6,667
16.	Koziróg Leśny - Mysłakówko	0,000	4,474	4,474
17.	Wierzbick - Piątki	0,000	1,461	1,461
18.	Lipno - Czarne	0,000	6,938	6,938
19.	Radomice - Kłokock	0,000	3,372	3,372
20.	Kłokock - Zaduszniki - Krojczyn	13,701	15,723	2,022

21.	Wichowo - Zaduszniki	0,000	4,961	4,961
22.	Oleszno - Bętlewo	0,000	3,400	3,400
23.	Karnkowo - Chodorążek - Wioska	0,000 3,337 6,786	3,337 6,786 8,129	3,337 3,449 1,343
24.	Zbyszewo - Dobrzyń n/W	6,786	6,842	6,842
25.	Komorowo - Gnojno	0,000	3,058	3,058
26.	Wildno - Lipno	5,575	11,064	5,489
27.	Wola - Osówka	0,000	2,193	2,193
28.	Nieszawa - Lipno	2,198	5,504	3,306
29.	Wielgie - Zakrzewo - Bętlewo	0,000	4,342	4,342
30.	Kolankowo - Głodowo	0,000	3,224	3,224
31.	Czermno - Kukowo	0,000	1,558	1,558
32.	Marianki - Małomin - Kamień Kmiecy	0,000	11,623	11,623
33.	Mokowo - Dobrzyń n/W	0,000	4,370	4,370
34.	Czarne - Orłowo - Jasień	0,000	5,000	5,000
35.	Kłokock - Zaduszniki - Krojczyn	10,839	11,600	0,761
36.	Kukowo - Gorzeszyn - Huta	0,000	2,788	2,788
37.	Sikórz - Kikół	3,109	7,336	4,227
	Razem odnowy, remonty:			169,552

Źródło: dane z ZDP w Lipnie.

Dróg gminnych i miejskich na terenie powiatu mamy 653 km, w tym nawierzchnię twardą ulepszoną 13,2% /tj. 86 km/.

Występujący od wielu lat niedobór środków finansowych spowodował załamanie się wykonawstwa robót drogowych i narastania zaległości w remontach i modernizacji podstawowego układu drogowego w powiecie. Tendencja taka charakteryzuje całe województwo kujawsko - pomorskie.

Najtrudniejsze warunki ruchu występują w mieście Lipnie, gdzie po wąskich ulicach ruch tranzytowy nakłada się z ruchem lokalnym (brak obwodnicy). Nadto brak miejsc parkingowych powoduje poważne utrudnienia i zagrożenia w ruchu drogowym.

W „Diagnozie prospektywnej województwa kujawsko-pomorskiego” miasto Lipno zostało zakwalifikowane do miast o najtrudniejszych warunkach ruchu. Wskazano również, iż dla uzyskania pełnego standardu, jak i prawidłowego prowadzenia ruchu samochodowego należy dostosować drogę krajową Nr 10 do odpowiednich parametrów technicznych, jak również wybudować obwodnicę miast i wsi tj. w przypadku powiatu lipnowskiego: Lipna, Karnkowa i Wólki. Realizację tych tras będą uzależnione od nakładów finansowych.

Na terenie powiatu lipnowskiego prowadzi działalność Przedsiębiorstwo Państwowej Komunikacji Samochodowej w Lipnie.

W powiecie zezwolenia na wykonywanie działalności gospodarczej w zakresie krajowego drogowego przewozu osób posiada 9 przewoźników, w tym 2 posiada zezwolenia na przewozy regularne.

Warto wskazać, iż w ostatnich latach, przy trasach komunikacyjnych, dynamicznie wzrasta liczba punktów usługowych, zwłaszcza: stacji paliw, moteli, małej gastronomii oraz warsztatów rzemieślniczych obsługi motoryzacji.

Powiat lipnowski leży w zasięgu komunikacji kolejowej. Przez Lipno przebiega linia kolejowa jednotorowa Nasielsk-Toruń. Przewóz koleją spada na rzecz przejazdów indywidualnych i zbiorowych PKS. Na zmniejszenie przejazdów pasażerskich znaczący wpływ ma likwidacja miejsc pracy szczególnie w Toruniu.

Powiat lipnowski nie posiada lotnisk komunikacyjnych. Znajdują się one w: Bydgoszczy - o znaczeniu regionalnym /w 1998r. Port Lotniczy uruchomił regularne połączenie Bydgoszczy z Warszawą;/ Toruniu, Włocławku, Inowrocławiu, Grudziądzu i Bydgoszczy o znaczeniu lokalnym - lotniska aeroklubów.

Brak w powiecie dróg wodnych. Najbliższa droga wodna to rzeka Wisła posiadająca pojedynczy stopień wodny we Włocławku dzięki któremu na niewielkim odcinku ~ 55 km od Płocka do Włocławka możliwy jest transport statkami (dla sprawnej technicznie i ekonomicznie żeglugi konieczna jest realizacja systemu kaskad na danej Wiśle - najbliższej powiatu lipnowskiego w Nieszawie - Ciechocinku).

Elektroenergetyka

Sieć elektroenergetyczna jest dobrze rozwinięta i stanowi jednolity system krajowy. Korzystne położenie województwa kujawsko-pomorskiego w stosunku do głównych korytarzy sieci elektroenergetycznych najwyższych napięć umożliwia dalszą rozbudowę systemu. Tym samym stwarza szansę na pełne pokrycie zapotrzebowania na energię elektryczną przez przemysł i gospodarkę komunalną wpływając na bezpieczeństwo elektryczne obszaru m.in. powiatu lipnowskiego. W oparciu o stacje elektroenergetyczne zasilane z Krajowego Systemu Elektroenergetycznego, na obszarze województwa pracuje sieć wysokiego napięcia 110 KV (85 stacji o napięciu 110 KV/15KV wraz z liniami zasilającymi). Rozmieszczenie stacji jest generalnie równomierne co gwarantuje zasięgi w promieniu 15 km, są jednak obszary znacznie oddalone od źródeł zasilania, co powoduje nadmierne wydłużenie linii 15KV i skutkuje dużymi spadkami napięcia. Szczególnie dotyczy to części obszarów gmin: Dobrzyń n/W, Tłuchowo, Skępe. W celu zabezpieczenia pewności zasilania stacje transportowe 110KV/15KV zasilane są co najmniej dwukierunkowo liniami wysokiego napięcia.

Powiat lipnowski obsługuje Zakład Energetyczny w Toruniu. Istotne znaczenie dla gospodarki lokalnej mają małe elektrownie wodne o mocy dyspozycyjnej od 20-210 KW.

Sieć wodociągowa /zaopatrzenie w wodę/.

Wszystkie gminy powiatu lipnowskiego posiadają sieci wodociągowe, jednak są one rozwinięte w różnym stopniu. Ogólnie długość sieci wodociągowej w powiecie wynosi 827, 6 km / stan na 31. XII 1998r. / i wzrosła od 1990r. 3, 5 krotnie. W niektórych jednak gminach rozbudowa sieci wodociągowej prowadzona była w minimalnym zakresie, wynika to z wyższego stopnia zwodociągowania w 1990r.

Liczba ludności w gminach miejskich korzystająca z sieci wodociągowej w % ogółu ludności w poszczególnych latach przedstawia się następująco:

Tab. 13. Stopień zwodociągowania w gminach wiejskich powiatu.

Lp.	Miejscowość	1990r.	1997r.	1998r.
1.	Lipno	88,3	89,3	89,3
2.	Skępe	-	75,2	75,6
3.	Dobrzyń n/W	82,3	96,6	96,6

Źródło: Dane z US w Bydgoszczy.

W powiecie wszystkie gminy miejskie posiadają wodociąg gminny.

Przyrost długości sieci wodociągowej był najwyższy w gm. Lipno - ponad 38,8 - krotny tj. z 4,4 km w 1990r. do 170, 5 km w 1998r.

Odprowadzanie ścieków.

Rozwój zaopatrzenia ludności w wodę stwarza konieczność rozwiązania problemu odprowadzania i oczyszczania ścieków. Na koniec 1998r. długość sieci kanalizacyjnej w powiecie wyniosła 31,8 km i jest jedną z najniższych w województwie kujawsko- pomorskim.

Tab. 14. Wykaz komunalnych oczyszczalni ścieków w powiecie.

Lp.	Oczyszczalnia - nazwa miejscowości	Q docelowe m ³ / dobę
1.	Lipno	2500
2.	Dobrzyń n/W	250
3.	Skępe	100

Źródło: Dane z US w Bydgoszczy.

Wszystkie gminy miejskie powiatu posiadają sieć kanalizacyjną.

Tab. 15. Stopień skanalizowania gmin miejskich powiatu.

Lp.	Miasto	Ludność w 1998r.	% skanalizowania		
			1990r.	1997r.	1998r.
1.	Lipno	15 608	68,7	70,4	70,4
2.	Skępe	3 613	-	8,8	9,4
3.	Dobrzyń n/W	2 358	51,8	52,0	52,0

Źródło: Dane z US w Bydgoszczy.

Sfera gospodarcza

Przemysł, handel, usługi.

Na terenie powiatu lipnowskiego działa ponad 2,5 tys. podmiotów gospodarczych².

W strukturze wielkościowej działających podmiotów zdecydowanie dominują firmy małe liczące do 5 zatrudnionych. Stanowią one aż 88,4% ogółu podmiotów w powiecie. Grupa licząca od 6-20 pracowników stanowi 7,8% , zaś zatrudnionych ponad 20 pracowników stanowi 2,9% . Podmioty gospodarcze liczące ponad 100 zatrudnionych należą w powiatach ziemskich do rzadkości. W powiecie podmiotów o wielkości zatrudnienia ponad 100 osób na koniec maja 2000r. było 22. Podmiotów zatrudniających ponad 1000 osób było 2.

W stosunku do liczby mieszkańców stan rozwoju przedsiębiorczości w powiecie kształtuje się na poziomie 38 podmiotów na 1000 mieszkańców.

W latach 1994-1999 liczba podmiotów gospodarczych zmalała na terenie powiatu lipnowskiego /również w powiatach sępoleńskim oraz tucholskim nastąpił spadek dynamiki rozwoju przedsiębiorczości/. Wskaźnik ten zmalał ze 104% do 95,6%. Pozostałe powiaty poprawiły stan swojej przedsiębiorczości - wzrost dot. przede wszystkim tych powiatów, które w 1994 r. charakteryzowały się niskim stanem nasycenia firm na 1000 mieszkańców, a w kolejnych latach miał miejsce naturalny proces przyśpieszonego rozwoju.

Wśród wszystkich firm powiatu lipnowskiego 96% to podmioty o wyłącznej lub przeważającej własności prywatnej. Sektor publiczny skupia 3,8% podmiotów. Na uwagę zasługuje fakt, iż firm z udziałem kapitału zagranicznego, działa w powiecie 8.

Podmioty będące własnością prywatną to w zdecydowanej większości firmy małe, zatrudniające do 5 pracowników. W bardzo dużej części, firmy o tej formie własności mają niewielkie obroty, działają w branżach nie wymagających znacznych nakładów i pozwalających na szybkie przebranżowienie przy spadku koniunktury. Mają niewielki wpływ na rozwój technologiczny.

² Źródło: obliczenia własne na podst. danych z ZUS w Lipnie, dane na dzień 30.05.2000r.

W strukturze branżowej działających podmiotów zdecydowanie najliczniejszą grupę stanowią podmioty prowadzące działalność handlową i naprawy. W powiecie lipnowskim ich udział wynosił 47,7% (podobnie grudziązki grodzki). Tak wysoki udział podmiotów prowadzących taką działalność wynika z faktu, iż w powiecie lipnowskim występują słabo rozwinięte inne rodzaje działalności (udział tej działalności w pozostałych powiatach zawiera się w przedziale 35-40%).

Drugą pod względem liczby podmiotów grupą jest działalność produkcyjna. Jej udział w ogólnej liczbie zarejestrowanych podmiotów jest na poziomie 9,3%. Trzecią pod względem liczby podmiotów grupę stanowią firmy budowlane. Warto wskazać, że stan rozwoju tej sekcji prawie we wszystkich powiatach jest bardzo równomierny i zawiera się w przedziale 10-12% ogółu podmiotów. Kolejną grupę tworzą podmioty prowadzące „inne działalności związane z prowadzeniem interesów” (np. działalność prawnicza, rachunkowość, księgowość itp.) - 4,8%. Inne rodzaje działalności są na terenie powiatu znacznie mniej reprezentowane.

W „Diagnozie prospektywnej województwa ...” przyjęto, że jeżeli wskaźnikiem specjalizacji danego powiatu w określonym rodzaju działalności jest udział tego powiatu w ogólnym wojewódzkiej sumie zatrudnienia w analizowanej działalności uzyskano następującą specjalizację dla powiatu lipnowskiego: dział 15 produkcja art. spożywczych i napojów - 3,29%.

Warto tu wskazać, iż bardzo istotnym miernikiem atrakcyjności inwestycyjnej na danym obszarze, jest stan rozwoju instytucji wspomagania biznesu. Wskaźnik udziału instytucji prowadzących działalność zaliczaną do działalności wspierających rozwój przedsiębiorczości kształtuje się w powiecie lipnowskim na poziomie ok. 2,2% (średnia dla powiatów ziemskich w województwie wynosi 3,12%).

Zatrudnienie

W maju 2000r. w podmiotach gospodarczych zarejestrowanych i działających na terenie powiatu lipnowskiego pracowało 19 989, co stanowiło ok. 2,5% udziału w ogólnej liczbie zatrudnionych w województwie.

Z punktu widzenia aktywności zawodowej ludności ważnym wskaźnikiem jest udział ludności pracującej na terenie powiatu w ogóle ludności w wieku produkcyjnym.

Użyteczność tego wskaźnika zmniejsza fakt, iż nie uwzględnia zatrudnionych, którzy znajdują się w wieku poprodukcyjnym. Wśród ludności w wieku produkcyjnym pewną grupę stanowi młodzież ucząca się i niepracująca. Niemniej jednak liczba zatrudnionych w powiecie jest wiarygodnym wskaźnikiem liczby miejsc pracy, a więc udział zatrudnionych w ludności w wieku produkcyjnym pozwala ocenić, w jakim stopniu bilansuje się potencjalne zapotrzebowanie na pracę w powiecie z możliwością jego realizacji. Wskaźnik dla powiatu równy jest 506 zatrudnionych na 1000 osób w wieku produkcyjnym.

Warto zauważyć, że analizowane wielkości zatrudnienia nie obejmują ludności utrzymującej się z pracy we własnych gospodarstwach rolnych nie zarejestrowanych jako podmioty gospodarcze. Udział tejże ludności wynosi w powiecie lipnowskim 249 osób na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym (jest to jeden z najwyższych wskaźników w województwie np. radziejowski - 324, rypiński - 241). Duży udział ludności utrzymującej się z zajęć rolniczych, przy niskiej dochodowości rolnictwa, prowadzi do utrwalenia stosunkowo niskiego standardu życia na wsi.

Działalnością koncentrującą się w powiecie największą liczbą zatrudnionych jest handel detaliczny i naprawy. Udział tego działu kształtuje się na poziomie 16,3% ogółu zatrudnionych. Bardzo duży udział w ogólnym zatrudnieniu ma także dział: ochrona zdrowia i opieka społeczna - 11,95%. Wynika to m.in. z lokalizacji szpitala, który należy do największych zakładów w powiecie. Stosunkowo wysokie zatrudnienie notowane jest w przetwórstwie rolnym -10%.

Analizując strukturę zatrudnienia w powiecie udział poszczególnych rodzajów działalności w ogólnej liczbie zatrudnionych pozwala na wyróżnienie dominujących funkcji powiatu. I tak, powiat lipnowski to powiat wielofunkcyjny z dosyć małym udziałem zatrudnionych w produkcji, ale dużym w przetwórstwie rolnym. Występuje niedorozwój funkcji wytwórczych, ale na dość dobrym poziomie rozwój funkcji usługowych (w tym również obsługa w zakresie edukacji, administracji i służby zdrowia). Na tle innych powiatów powiat lipnowski charakteryzuje się znaczącym udziałem zatrudnionych w transporcie. Jest to również powiat o dużym udziale ogólnego zatrudnienia w handlu, co jak wyżej wspomniano jest zjawiskiem niedorozwoju innych funkcji.

Obszary wiejskie, rolnictwo, turystyka.

Struktura gospodarcza powiatu lipnowskiego wskazuje na jego rolniczo - przemysłowy charakter. Świadczą o tym duże zasoby ziemi, wysoki udział ludności rolniczej. Powiat lipnowski posiada korzystne warunki przyrodnicze charakteryzujące się dużym odsetkiem użytków rolnych tj. 67% ogólnej powierzchni gruntów (województwo kujawsko-pomorskie 64,6%), a 20,7 % stanowią lasy.

Struktura użytkowania gruntów w powiecie lipnowskim przedstawia się następująco:

- * użytki rolne zajmują 68 486 ha, w tym:
 - grunty orne - 58 400 ha,
 - sady - 707 ha,
 - łąki - 5 689 ha,
 - pastwiska trwałe - 3 690 ha,
- * lasy i grunty leśne - 21 068 ha,
- * pozostałe grunty - 12 006 ha.

W rozmieszczeniu przestrzennym, w układzie powiatów i gmin, występuje duże zróżnicowanie. Dużym udziałem użytków rolnych, powyżej 80% ogólnej powierzchni, odznaczają się obszary południowej i północnej części powiatu lipnowskiego, a głównie gminy: Dobrzyń n/W, Kikół, Chrostkowo.

W strukturze użytków rolnych grunty orne zajmują 58 400 ha, co stanowi 85% ogólnej powierzchni użytków rolnych, przy wskaźniku dla województwa kujawsko-pomorskiego 87%.

Struktura agrarna

Uwarunkowania przyrodnicze mają wpływ na wysokość uzyskiwanych dochodów z produkcji rolniczej. Do podstawowych czynników charakteryzujących uwarunkowania przyrodnicze zaliczyć należy:

1. jakość gleb
2. wielkość deficytu wody
3. powierzchnia obszarów prawnie chronionych ograniczających rozwój gospodarki.

Jakość gleb. Powiat lipnowski odznacza się dużym udziałem gruntów rolnych o niskich klasach bonitacyjnych gleb. Przeważają grunty orne klasy IV a. Sporo jest gleb klasy III b i IV b. Duży obszar stanowią również grunty klasy V i VI tj. 46,6% powierzchni wszystkich użytków rolnych. Są to ziemie słabe o ograniczonym potencjale produkcyjnym przeznaczone stopniowo pod zalesienie. Najlepsze gleby występują w gminach: Dobrzyń n/ Wisłą, Lipno i Kikół, najslabsze gleby występują w gminach: Skępe i Bobrowniki.

Tab. 16. Klasy bonitacyjne gleb w powiecie lipnowskim.

Klasy bonitacyjne gleb	Grunty orne w ha	Sady w ha	Łąki trwałe w ha	Pastwiska trwałe w ha	Lasy i grunty leśne w ha

R I	1				
R II	39	4			
R III a	1 791	110			
R III b	8 921	323			
R IV a	14 962	524			
R IV b	8 045	238			
R V	11 379	241			
R VI	11 324	181			
Rz VI	1 640	4			
Ł III			76		
Ł VI			895		
Ł V			2 141		
Ł VI			884		
Ps III		1		88	
Ps IV		11		1174	
Ps V		12		2 347	
Ps VI		8		654	
Ls II					1
Ls III					22
Ls IV					223
Ls V					2 480
Ls VI					2 414
niesklasyfikowane	3				15 622

Przydatność rolnicza gleb określają kompleksy, będące typami siedliskowymi rolniczej przestrzeni produkcyjnej, z którymi związany jest odpowiedni dobór roślin uprawnych.

Na terenie powiatu lipnowskiego występują takie kompleksy przydatności rolniczej gleb:

- **Kompleks 2 - pszenny dobry**

Gleby tego kompleksu są to gleby wytworzone z glin, mniej lub bardziej spiaszczonych oraz utworów pyłowych zwykłych. Zaliczone są do typu czarnych ziem oraz gleb brunatnych. Występują na terenach płaskich lub lekko falistych. Charakteryzują się średnią miąższością poziomu próchnicznego, dobrą strukturą i przepuszczalnością. Część gleb tego kompleksu jest często potencjalnie wysoko produkcyjna; w latach optymalnych osiąga się na nich rekordowe plony. Należą tu gleby klasy IIIa i mocniejsze gleby klasy III b w typie bielcowym, brunatnym i czarnych ziem. *Kompleks 2* występuje nielicznie na terenie *gminy Kikół*.

- **Kompleks 3 - pszenny wadliwy**

Do tego kompleksu należą gleby wytworzone z glin lekkich i średnich, utworów pyłowych zwięzłych i ilastych oraz iłów, zaliczane do typu gleb brunatnych mniej lub bardziej zdegradowane. Cechą charakterystyczną tego kompleksu jest ich okresowe przesuszenie spowodowane położeniem w

rzeźbie terenu lub występowanie przepuszczalnego podłoża. Na części tych gleb powinny uwzględnione być zabiegi przeciw erozyjne. W skład tego kompleksu wchodzi gleby klasy IIIb, IVa i niekiedy IVb. Najwięcej gleb tego kompleksu występuje w *gminie Chrostkowo*.

- **Kompleks 4 - żytni bardzo dobry (pszenno-żytni)**

Zajmuje największą powierzchnię w gruntach ornych powiatu lipnowskiego. Zaliczono tu lżejsze gleby słabsze klas III a i III b oraz mocniejsze gleby klas IV a, będące w dobrej kulturze. Są to gleby wytworzone z piasków gliniastych, często pylastych, podścielonych gliną lub z glin spiaszczonych do piasków gliniastych oraz z pyłów wodnego pochodzenia. Należą tu również niewielkie powierzchnie gleb wytworzonych z glin płytko spiaszczonych, położonych w trudnych do uprawy warunkach fizjograficznych (duża pagórkowatość). Gleby tego kompleksu wykazują relatywnie optymalne warunki powietrzno - wodne i na ogół dobry lub średni stopień kultury. Przy wysokim stopniu kultury na glebach tych można uprawiać rośliny przewidziane dla kompleksu 1. Najwięcej gleb tego kompleksu występuje w *gminie Dobrzyń n/ Wisłą, Kikół, Tłuchowo, Wielgie*.

- **Kompleks 5 - żytni dobry**

Zaliczane są tu gleby lekkie i bardzo lekkie wytworzone z piasków gliniastych lekkich podścielonych gliną lub piaskiem luźnym oraz całkowitych, a także gleby wytworzone z piasków słabo gliniastych na glinie, z pyłów zwykłych całkowitych i na glinie oraz mady lekkie całkowite na piasku. Większość gleb kompleksu 5 (lżejszy skład mechaniczny, często budowa profilu glebowego, przepuszczalne podłoże, położenie w terenie pagórkowatym) wykazuje okresowe niedobory wilgoci w okresie wegetacyjnym. Dlatego też dobór roślin uprawnych na tych glebach jest poważnie ograniczony. Wysokość plonów uzależniona jest w dużej mierze od ilości i rozkładu opadów atmosferycznych. Przeważają tu gleby klasy IVa. Najwięcej gleb tego kompleksu występuje w *gminach: Lipno, Wielgie i częściowo na terenie gminy Tłuchowo*.

- **Kompleks 6 - żytni słaby**

Zaliczono tu gleby wytworzone z: piasków gliniastych lekkich na piasku luźnym, piasków słabo gliniastych głęboko podścielonych gliną, piasków słabo gliniastych całkowitych i na piasku luźnym, mad oraz pyłów piaszczystych. Są one przepuszczalne, o małej zdolności magazynowania wody. Dobór roślin na glebach tego kompleksu jest znacznie ograniczony (żyto, ziemniaki, seradela), a wysokość plonów uzależniona jest ilości i rozkładu opadów atmosferycznych w okresie wegetacji. Przeważają tu gleby klasy V oraz gleby murszowe IVb i V. Największy ich udział w powierzchni gruntów ornych mają *gminy: Bobrowniki, Chrostkowo i Tłuchowo*.

- **Kompleks 7 - żytni bardzo słaby (żytnio - łubinowy)**

Tworzą go gleby piaszkowe. Wykształciły się one z: piasków luźnych całkowitych i głęboko podścielonych gliną, z piasków słabo gliniastych płytko podścielonych piaskiem luźnym i średnio głęboko podścielonych żwirem oraz z bardzo lekkich utworów aluwialnych. Bardzo lekki skład granulometryczny tych gleb i często wyższe położenie terenu sprzyjają spływowi powierzchniowemu wód opadowych. W wyniku czego gleby te wykazują niekorzystne warunki dla produkcji roślinnej, są bowiem przeważnie za suche. Czynnikiem decydującym o wysokości plonów są opady atmosferyczne w okresie wegetacji. Występują tu gleby klasy VI i słabej klasy V. Gleby tego kompleksu występują w *gminach: Wielgie, Lipno*, a w *gminie Skępe przekraczają połowę powierzchni gruntów ornych*.

- **Kompleks 8 - zbożowo pastewny mocny**

Należą tu gleby wytworzone z: piasków gliniastych naglinionych i na lżejszym podłożu, glin całkowitych i na piasku oraz pyłów zwykłych, ilów i utworów mułowo - torfowych i murszowych na podłożu mineralnym. Większość tych gleb jest z reguły bardzo żyzna, o dużym potencjale produkcyjnym. Jednak na skutek wadliwych stosunków powietrzno - wodnych (okresową podmokłość) są one zawodne w plonowaniu. W latach o korzystnych warunkach pogodowych (sucha i ciepła wiosna oraz niezbyt wilgotne lato) plony na tych glebach mogą dorównać, a nawet przewyższyć

plony zbierane z kompleksów pszennych. W doborze roślin należy uwzględnić rośliny o dużych wymaganiach wilgotnościowych. Po uregulowaniu stosunków powietrzno - wodnych gleby te mogą przejść do kompleksów pszennych lub żytnich bardzo dobrych. Należą tu gleby IIIb, IVa i IVb. Gleby tego kompleksu występują w *gminie Tłuchowo*.

- **Kompleks 3z - użytki zielone słabe i bardzo słabe**

Obejmują one następujące typy siedliskowe: grądowe, łągowe, bagienne i pobagienne. Siedliska grądowe tworzą gleby wykształcone z: glin, piasków gliniastych na różnych podłożach, piasków słabo gliniastych na piaskach luźnych oraz pyłów zwykłych. Siedliska łągowe tworzą mady i utwory mułowo - torfowe. Siedliska bagienne i pobagienne tworzą gleby torfowe, murszowo - mineralne, murszowe oraz gleby murszowo - gytiowe. Gleby tego kompleksu mają w większości skrajne warunki uwilgotnienia (zbyt mokre lub zbyt suche), wynikające z ich położenia w rzeźbie terenu. Dominują tu gleby o zbyt wysokim poziomie wody gruntowej, przeważnie wymagającej melioracji. Część z nich należałoby pozostawić jako zbiorniki retencyjne wody. Gleby kompleksu 3z występują w *gminie Skępe*.

Znacząca część gleb użytków rolnych ma niekorzystne właściwości chemiczne. Są one wprawdzie czyste pod względem metali ciężkich, ale wykazują niedobory wielu składników pokarmowych przyswajalnych przez rośliny. Dotyczy to zwłaszcza boru, magnezu, miedzi i wapnia. Niedobór niektórych składników pokarmowych w glebach zmniejsza efektywność innych czynników produkcji roślinnej i ogranicza wielkość plonów roślin. Potrzeby wapnowania, dotyczące około 30% gleb, zmniejszą się wraz z wyłączeniem z użytkowania rolniczego gleb najsłabszych. Jednak na około 15% użytkach powierzchni odkwaszenie gleb jest konieczne.

Wielkość deficytu wody. Jednym z czynników ograniczających rozwój rolnictwa jest deficyt wody. Wynika on z różnicy potrzeb wodnych roślin uprawnych w okresie wegetacji, a wielkością zasilania opadowego. Problem deficytu wody jest szczególnie odczuwalny w powiecie lipnowskim, wynosi on dla potrzeb rolnych 161 mm. Z obszarami niedoboru wody dla potrzeb roślin uprawnych w okresie wegetacji mamy do czynienia w gminach: Kikół, Chrostkowo, Dobrzyń n/W, a częściowo w gminach: Lipno i Wielgie.

Średnia wartość opadów kształtuje się w granicach 480 - 550 mm rocznie. Mimo, że rozkład opadów w ciągu roku jest stosunkowo korzystny (ok. 30% przypada na miesiące V-VII) i pozytywnie wpływa na rozwój roślin, to jednak prawie corocznie występują niedobory wody /deficyt wody dla potrzeb rolnych wynosi 161 mm./. Odbija się to w sposób bardzo niekorzystny na wegetacji roślin.

Nierównomierny rozkład opadów w ciągu roku oraz w okresach kilkuletnich wymusza podejmowanie wielokierunkowych działań eliminujących zjawisko deficytu wody. Jednym z takich działań jest realizacja zadań w zakresie *retencjonowania wody*.

Podstawowym celem retencji jest gromadzenie wody na okres suszy względnie zwiększonego jej zapotrzebowania poprzez:

- magazynowanie wody w naturalnych i sztucznych zbiornikach wodnych (prywatni właściciele kopią nowe zbiorniki i konserwują istniejące oczka wodne),
- piętrzenie wody w kanałach i rzekach dla podwyższenia poziomu wód gruntowych oraz opóźnienia odpływu wody w okresach jej nadmiaru,
- poprawę warunków dla hodowli ryb i życia biologicznego,
- podniesienie zwierciadła wód gruntowych w terenie przyległym do zbiornika wodnego i to na dość dużym obszarze, a poprzez to znaczne zmniejszenie zasobów wodnych.

Dla osiągnięcia tych celów konieczna jest budowa lub odbudowa obiektów gospodarki wodnej, do której należy zaliczyć: jazy, zastawki, mnichy, groble, przepusty z piętrzeniem itp.

Na terenie powiatu lipnowskiego podejmuje się działania mające na celu poprawę retencji poprzez stabilizację jezior (Skępskie Małe, Duże i Święte

- wykonano remont jazu wraz z węgornią w miejscowości Józefkowo na rzece Mień; dokonano regulacji cieków podstawowego rzeki Czernica na terenie gm. Skępe poprawiające jego stosunki wodne; oddano do eksploatacji nowe zadania w zakresie melioracji szczegółowych na terenie gm. Tłuchowo i Dobrzyń n/Wisłą, podjęto działania w celu odtworzenia odbudowy młyna wodnego na rzece Mień w miejscowości Wąkole gm. Lipno - budowa zbiornika wodnego.

Powierzchnia obszarów prawnie chronionych ograniczających rozwój gospodarki. Trzecim uwarunkowaniem przyrodniczym są ograniczenia wynikające z przepisów prawa dot. obszarów prawnie chronionych. W powiecie lipnowskim obszary te stanowią 37,9% powierzchni ogółem, a występują w gminach: Skępe i Bobrowniki, i zajmują one ok. 50% ich powierzchni.

Około 95% powierzchni użytków rolnych użytkowana jest przez gospodarstwa indywidualne (6 958 gospodarstw). Pozostałe 5 % gospodarstw to grunty popegeerowskie będące w zarządzaniu AWRSP OT Bydgoszcz.

Struktura obszarowa gospodarstw jest silnie zróżnicowana; przeciętna wielkość gospodarstwa indywidualnego w powiecie lipnowskim wynosi 10,4 ha /wskaźnik dla województwa kujawsko - pomorskiego wynosi 10,5 ha/. Wartość ta ma tendencję wzrostową. Jednocześnie obserwuje się spadek liczby gospodarstw. Zmniejsza się przede wszystkim liczba gospodarstw małych, o powierzchni do 5 ha, a zwiększa liczba gospodarstw o powierzchni powyżej 15 ha. Jest to sytuacja korzystna, ponieważ gospodarstwa te stanowią najsilniejszą (rozwojową) grupę, zdolną do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej). Największą grupę stanowią gospodarstwa o powierzchni około 15 ha, są to gospodarstwa, które produkują głównie dla zaspokojenia potrzeb konsumpcyjnych rodziny, a nadwyżki sprzedają na rynku.

Spośród gospodarstw o powierzchni od 1-5 ha, jest ich w powiecie 2 010, aż 75% produkuje wyłącznie lub głównie na własne potrzeby. Jedynie niewielki procent tych gospodarstw produkuje na rynek (są to gospodarstwa specjalistyczne np.: fermy, czy gospodarstwa specjalizujące się w produkcji warzyw lub sadownictwie). Gospodarstw dużych powyżej 50 ha jest 14, są to gospodarstwa prowadzące produkcję towarową skierowaną na rynek.

Zasoby siły roboczej w rolnictwie

Jednym z czynników warunkujących proces produkcji rolniczej jest czynnik ludzki, który rozpatrzony został na potrzeby niniejszej diagnozy w sposób ilościowy (analiza: stanu ludności związanej z rolnictwem, jej rozmieszczenie na 100 ha użytków rolnych - skrót UR) oraz jakościowy (analiza: wykształcenia i struktury wieku ludności związanej z rolnictwem). Do analizy posłużono się danymi z powszechnego spisu rolnego z 1996 r. dla obszarów wiejskich.

Ludność mieszkająca na wsi w powiecie lipnowskim stanowi około 70% ludności ogółem (47 113). Według danych z 1996 roku ludność związana z rolnictwem, leśnictwem i rybołówstwem stanowi 63,9% ogółu ludności. Gęstość zaludnienia ludności związanej z rolnictwem przedstawiona za pomocą wskaźnika w przeliczeniu na 100 ha UR wynosi dla powiatu lipnowskiego 50 osób/100ha UR. Najwyższy wskaźnik zaludnienia występuje w gminach: Kikół, Chrostkowo, Lipno, Wielgie, Tłuchowo, Dobrzyń n/W.

Liczba osób pracujących w swoim gospodarstwie rolnym (wyłącznie lub głównie na 100 ha UR) przedstawia się następująco:

➤ gminy: Kikół, Chrostkowo, Lipno, Wielgie, Dobrzyń n/W ok. 20 -25 osób/100 ha UR

➤ gminy: Skępe, Tłuchowo, Bobrowniki ok. 15 -20 osób/100 ha UR.

Wskaźniki te są charakterystyczne dla pd.-wsch. części województwa kujawsko - pomorskiego, gdzie stopień uspołecznienia był znacznie niższy niż w pozostałych częściach /najniższe w części zach. województwa - 8 osób/100 ha UR/.

O jakości zasobów ludzkich z punktu widzenia możliwości rozwoju obszarów wiejskich świadczy struktura ludności według ekonomicznych grup wieku, a w szczególności udział ludności w wieku produkcyjnym. Rozpatrując strukturę

ludności w wieku produkcyjnym na wsi należy uznać, iż jest ona dość korzystna. Wygląda ona następująco:

- osoby w wieku produkcyjnym mobilnym tj. 18 - 44 lata, prowadzące gospodarstwa rolne stanowią 52%
- osoby w wieku produkcyjnym nie mobilnym tj. 45 - 64 lata, prowadzące gospodarstwa rolne stanowią 39%
- osoby w wieku poprodukcyjnym prowadzące gospodarstwa rolne stanowią 9%

Jednym z podstawowych czynników mających istotny wpływ na jakość kultury rolnej jest poziom wykształcenia ludności. Wykształcenie bowiem wpływa na potrzebę możliwości wzrostu poziomu życia. Udział procentowy ludności z wykształceniem wyższym i policealnym stanowi 3% (w tym 1% z wykształceniem wyższym rolniczym), z wykształceniem średnim 14% (w tym 6% posiada wykształcenie średnie rolnicze). Największy procent stanowią osoby z najniższym wykształceniem: podstawowe 49% i zawodowe 34% (w tym 13% posiadające wykształcenie zawodowe rolnicze).

W celu przyspieszenia intensyfikacji rolnictwa należy dążyć do podniesienia poziomu oświaty.

Poważnym problemem społeczno - ekonomicznym występującym na obszarach wiejskich jest bezrobocie rejestrowane i ukryte, które na wsi jest relatywnie wyższe niż w miastach. Udział procentowy bezrobotnych rejestrowanych na wsi stanowi 8,9%. Jeszcze większym problemem występującym na obszarach wiejskich oraz niewystarczająco rozpoznanym jest bezrobocie ukryte.

Znaczący odsetek gospodarstw rolnych prowadzi produkcję wielokierunkową, bez wyraźnie określonej specjalizacji. Sytuacja ta nie sprzyja unowocześnianiu produkcji, warunkującemu obniżkę kosztów i poprawę jakości produkcji. Tylko nieliczne gospodarstwa o większym areale prowadzą produkcję o charakterze specjalistycznym (gospodarstwa specjalizujące się w produkcji tylko roślinnej bądź zwierzęcej, jak również typowo sadownicze czy warzywnicze itp.).

W miejscowości Witkowo, Rumunki Czerskie gm. Wielgie oraz w Tłuchowie rolnicy prowadzą specjalistyczny chów czysto rasowych loszek i prowadzą sprzedaż tych loszek do chowu. W większości gospodarstw prowadzona jest produkcja roślinna oraz zwierzęca.

Tab. 17. Procentowy udział poszczególnych gatunków zbóż w strukturze zasiewów w gospodarstwach indywidualnych.

Gminy	Ozime				Jare				
	pszenica	żyto	jęczmień	pszenżyto	pszenica	jęczmień	owies	pszenżyto	mieszanki zbożowe
Bobrowniki	2,3	66,3	-	4,2	2,9	5,0	5,0	-	14,3
Chrostkowo	9,6	37,9	1,4	8,9	4,3	10,0	1,1	1,3	25,5
Kikół	14,4	22,5	0,1	9,2	8,0	14,4	0,9	0,1	30,4
Dobrzyń n/W	26,9	24,9	1,4	5,0	9,8	15,9	0,9	0,8	14,2
Lipno	2,8	43,5	0,4	5,5	5,1	6,6	2,2	0,6	33,2
Skępe	0,8	65,5	0,2	2,8	4,5	1,5	3,2	3,2	18,2
Tłuchowo	6,4	47,7	0,1	3,4	3,6	7,5	2,3	1,9	27,1
Wielgie	4,1	42,6	-	6,6	10,9	4,6	2,3	1,9	26,9

Źródło: Dane z US w Bydgoszczy.

Przeciętny udział zbóż w strukturze zasiewów jest bardzo wysoki (ponad 60%). Najwięcej uprawia się żyta. Związane to jest z warunkami glebowymi terenu powiatu lipnowskiego oraz z przeznaczeniem (pasza, przemysł gorzelniczy). Duży udział w strukturze zasiewów mają również mieszanki zbożowe, które uprawiane są na paszę. Pozostałe zboża w strukturze zasiewów

mają niewielki udział. Jedynie w gminach Dobrzyń n/ Wisłą i Kikół, gdzie warunki glebowe są sprzyjające dla upraw bardziej wymagających, uprawia się na większą skalę pszenicę przeznaczoną na sprzedaż.

Z warunkami glebowymi związana jest również uprawa buraka cukrowego. Najwięcej buraków uprawia się na terenie gminy Dobrzyń n/ Wisłą, gdzie występują sprzyjające warunki uprawy dla tej wymagającej rośliny.

Tab. 18 . Produkcja zwierzęca (stan na 1998 r.) .

Gminy Powiatu Lipnowskiego	bydło	trzoda chlewna	drób
	w sztukach		
gm. m. Lipno	416	444	11812
Dobrzyń n/W	5107	14881	15327
Bobrowniki	1726	3824	4194
Chrostkowo	4911	7789	13482
Kikół	6605	13591	13099
gm. Lipno	9123	14876	47855
Skępe	5657	3446	9056
Tłuchowo	4567	10372	9461
Wielgie	6709	10773	12604
Ogółem:	44812	79996	136890

Źródło: Dane z US w Bydgoszczy.

Duży odsetek gospodarstw indywidualnych w powiecie lipnowskim nastawił się na produkcję mleka.

Odbiorcą mleka na tym terenie jest przede wszystkim mleczarnia w Lipnie, odbierająca mleko od większości producentów z terenu powiatu lipnowskiego z czego 50%, czyli 328 dostawców posiada zbiorniki do przechowywania mleka. Faktem godnym podkreślenia jest to, że już 29 dostawców posiada atesty sanitarno - weterynaryjne. Pozostali producenci mleka dostarczają mleko do SM - Toruń oraz SM - Włocławek.

W powiecie lipnowskim jest również sporo gospodarstw nastawionych na produkcję tusz wieprzowych, wołowych i drobiowych z przeznaczeniem na sprzedaż jako zwierzęta rzeźne.

W obecnej sytuacji wielu rolników poszukuje innych form zwiększania dochodu. Powstają między innymi małe sklepiki wiejskie, punkty sprzedaży pasz i nawozów, punkty skupu żywca, rolnicy świadczą drobne usługi między sąsiedzkie np.: omłot, prasowanie, opryskiwanie itp.

Nie pocieszającym jest jedynie fakt, że na obszarze powiatu lipnowskiego nie działa jeszcze żadna grupa producencka.

Bardzo modne jest obecnie powstawanie gospodarstw agroturystycznych. Agroturystyka należy do szybko rozwijających się form przedsiębiorczości wiejskiej, udanie łączy funkcje turystyczne z gospodarką rolną i stwarza rolnikom szansę uzyskania dodatkowych dochodów. Szczególnie odnosi się do terenów atrakcyjnych przyrodniczo, a jednocześnie mało wydajnych w zakresie produkcji rolniczej. Wieś powiatu lipnowskiego nie ma bogatej tradycji związanych z rozwojem turystyki, a gospodarstw agroturystycznych jest zaledwie 5, ale przedstawiona oferta może zaspokoić każde oczekiwania. To nie tylko propozycja spędzenia wypoczynku w sposób niekonwencjonalny i tani. Gospodarze proponują możliwość wędkowania, uprawiania sportów wodnych, wspólne zabawy przy ogniskach itp.

Co prawda gospodarstw agroturystycznych jest jeszcze niewiele na naszym terenie, ale rolnicy bardzo przychylnie odnoszą się do tej formy dodatkowego dochodu. Sprzyjają również temu piękne, malownicze tereny Pojezierza Dobrzyńskiego, w granicach którego leży powiat lipnowski.

Wyposażenie gospodarstw rolnych na terenie powiatu lipnowskiego w budynki gospodarskie, maszyny i urządzenia rolnicze jest dość dobre. Średnio na 100 ha użytków rolnych przypada 9 ciągników.

Gospodarka wodno-ściekowa.

Ważnym wskaźnikiem stanu gospodarki wodno-ściekowej na obszarach wiejskich jest stopień wyposażenia obszarów wiejskich w infrastrukturę techniczną służącą do realizacji takich zadań jak doprowadzenie wody oraz odprowadzanie i oczyszczanie.

Pobór wody następuje głównie ze źródeł głębinowych, w niewielkim stopniu ze źródeł powierzchniowych, a część gospodarstw pobiera wodę z własnych studni przydomowych. Większa część terenu powiatu lipnowskiego wyposażona jest w sieć wodociągową, która sukcesywnie jest rozbudowywana lub modernizowana.

W 1998 roku na obszarach wiejskich powiatu lipnowskiego łączna długość sieci wodociągowej rozdzielczej wynosiła 827,6 km. W gospodarstwach domowych zużyto przeciętnie na 1 mieszkańca 41,2 m³ wody.

W niedostatecznym natomiast stopniu obszary wiejskie powiatu lipnowskiego wyposażone są w sieć kanalizacyjną.

Łączna długość tej sieci wynosiła w 1998 roku 31,8 km. Oznacza to, że na 1 km rozdzielczej sieci wodociągowej przypada tylko 0,038 km sieci kanalizacyjnej.

Na terenie powiatu lipnowskiego odprowadzanych jest do wód powierzchniowych ogółem ok. 4111 m³ ścieków w ciągu doby. Są to głównie ścieki socjalno-bytowe, w większości oczyszczone w oczyszczalniach mechaniczno - biologicznych. Większość gmin w powiecie lipnowskim podjęła działania związane z porządkowaniem gospodarki ściekowej na swoim terenie.

Brak sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków w gminach posiadających rozbudowaną sieć wodociągową stwarza duże zagrożenie dla środowiska, w tym szczególnie dla jakości wód powierzchniowych i podziemnych.

Melioracje wodne.

Główna rola inwestycji wodno - melioracyjnych polega na poprawie stosunków wodno - powietrznych w glebie. Regulacja stosunków wodno - powietrznych jest podstawowym czynnikiem kształtowania i ulepszania warunków przyrodniczych produkcji rolniczej. Melioracje rolne są uznawane za jeden z podstawowych instrumentów doskonalenia środowiska przyrodniczego.

Tab. Nr 19.

Gminy	grunty orne zmeliorowane	grunty orne nawadniane	grunty orne zdrenowane	trwałe użytki zielone zmeliorowane	nawadniane użytki zielone	trwałe użytki zielone zdrenowane	ogółem rowy	rurociągi	powierz. drenarska
Bobrowniki	373	0	0	313	121	0	68719	1675	0
Chrostkowo	537	0	282	102	30	0	97350	4425	282
Dobrzyń n/ W	4592	0	4412	113	0	0	68052	29825	4412
Kikół	3620	128	3359	86	0	0	81659	15508	3359
Lipno	6186	0	5497	492	0	25	214320	14459	5522
Skępe	1585	0	995	1119	0	0	218518	7108	995
Tłuchowo	3279	0	3021	366	0	121	107282	32613	3173
Wielgie	3012	0	2556	246	0	0	153348	6823	2556
RAZEM:	23184	128	20122	2837	151	146	1009248	112436	20299

Źródło: Dane z US w Bydgoszczy.

W powiecie lipnowskim melioracjami szczegółowymi objęty jest obszar 44,479 tys. ha, co stanowi 65% ogólnej powierzchni użytków rolnych. Grunty orne objęte są melioracjami na powierzchni 23,184 tys. ha, a trwałe użytki zielone na powierzchni 2,837 tys. ha.

Obsługa rolnictwa. Rynek. Przetwórstwo rolno - spożywcze.

Rezultaty działalności gospodarczej w rolnictwie kształtowane są przez czynniki zależne i niezależne od rolnika. Wśród czynników niezależnych najważniejszą rolę odgrywa sytuacja rynkowa. Wyniki badań prowadzone przez IERiGŻ w Warszawie wskazują, że od 1996 roku koniunktura w rolnictwie ulega systematycznemu pogorszeniu. Relacje cen płaconych rolnikom w stosunku do cen środków produkcji co rok były niższe od analogicznych relacji w roku poprzednim. Dopiero w 1999 roku nastąpiło zahamowanie spadku relacji cen, a od połowy tego roku nawet niewielka poprawa. Poprawa krajowych relacji cen płaconych rolnikom w stosunku do cen środków produkcji nie będzie możliwa bez znaczącej interwencji państwa i to ukierunkowanej w taki sposób, aby korzyści odniosły gospodarstwa rolne, a nie tylko pośrednicy, jak to było obserwowane w ostatnim okresie.

Przemysł rolno - spożywczy obok rynku jest drugim czynnikiem kształtującym zewnętrzne warunki rozwoju rolnictwa i gospodarstw rolniczych.

Na terenie powiatu lipnowskiego rozwinął się znacznie przemysł rolno - spożywczy. Najsilniejsze przedsiębiorstwa w zakresie tego przetwórstwa to: Zamrażalnia Owoców i Warzyw „ELSNER PRODUCT” Sp. z o.o. działająca w Lipnie - jest to dość prężnie działający zakład zajmujący się oprócz przetwórstwa skupem surowców do produkcji z terenu powiatu lipnowskiego, Zakład Przetwórstwa Owocowo - Warzywnego „Dawtona” Zakład w Lipnie prowadzący również punkty skupu, Krochmalnia Radomice wykorzystująca do produkcji ziemniaki dostarczone od okolicznych producentów, Gorzelnie w Karnkowie, we Wiosce, w Grochowalsku, do których surowiec dostarczają producenci z terenu powiatu lipnowskiego, liczne prężnie działające masarnie m.in. w Trzebiegoszczy, Kikole, Bobrownikach, Lipnie, Orłowie, we Wielgiem prowadzące skup i ubój zwierząt rzeźnych, produkcję i sprzedaż mięsa oraz wyrobów masarskich, ubojnia połączona z punktem skupu działająca na terenie miejscowości Radomice; młyny w Janiszewie gm. Chrostkowo, w Walentowie gm. Kikół, w Tłuchowie prowadzące skup i usługowy przemiał zbóż oraz produkcję mąki.

Jednym z największych zakładów działających w powiecie lipnowskim jest mleczarnia „AGROMLE CZ” w Lipnie prowadząca skup i przetwórstwo mleka, sprzedaż produktów mleczarskich, pasz, preparatów mlekozastępczych, premiksów koncentratów paszowych, środków myjących, preparatów do dezynfekcji, sprzęt do pozyskiwania i przechowywania mleka.

Na terenie powiatu lipnowskiego działa również wiele zakładów prowadzących działalność w zakresie obsługi rolnictwa, towarzyszące rolnictwu są to m.in. tartaki, punkty zaopatrzenia w środki do produkcji rolniczej (nawozy, pasza, środki ochrony roślin itp.) m.in. Spółdzielnie Usług Rolniczych; P.P.H.U. „Rolmex” świadczące usługi w zakresie transportu, sprzedaży środków do produkcji rolniczej, materiałów budowlanych i inne.; P.P.H.U. „ELJOR” w Kikole świadczący usługi dla rolnictwa - sprzedaż części zamiennych do maszyn rolniczych oraz usługowe naprawy sprzętu rolniczego m.in. mieści się tu jedyny na terenie powiatu punkt atestacji opryskiwaczy rolniczych; małe punkty skupu i sprzedaży środków do produkcji umiejscowione w gospodarstwach indywidualnych lub jeszcze działających Spółdzielniach Kółek Rolniczych.

Turystyka.

Wraz z przemianami ustrojowymi i gospodarczymi zachodzącymi w Polsce zmieniają się poglądy na rolę i sposoby funkcjonowania turystyki. W coraz mniejszym stopniu pozostaje ona domeną polityki społecznej, a równocześnie coraz wyraźniej postrzegana jest jako gałąź gospodarki przynosząca, lub mogąca przynosić ekonomiczne krajowi, poszczególnym regionom, gminom oraz

podmiotom gospodarczym świadczącym usługi turystyczne, a także społecznościami lokalnym.

Na terenie powiatu lipnowskiego znajduje się 608 miejsc noclegowych w tym 40 miejsc noclegowych całorocznych.

Tab. 20. Obiekty noclegowe turystyki na terenie powiatu lipnowskiego z podziałem na poszczególne gminy.

Gminy	Hotele Motele Pensjona ty	Schronis ka młodzież owe	Ośrodki wczasowe (bez kwater prywatny ch)	Ośrodki szkolenio wo wypoczynk owe	pola biwak owe	pokoje gościnne (kwatery prywatne)	Kwatery agroturys tyczne
Dobrzyń n/W	-	1	-	-	-	-	3
Skępe	2	-	3	1	2	-	1
Wielgie	-	-	-	-	1	-	1
Lipno	-	-	-	-	-	1	-
Razem:	2	1	3	1	3	1	5

Źródło: Dane z US w Bydgoszczy.

Ogółem na terenie powiatu lipnowskiego z miejsc noclegowych korzysta w ciągu roku 11878 osób, w tym w roku 1999 z miejsc noclegowych korzystało 1089 turystów zagranicznych. Stopień wykorzystania pokoi wynosił w 1999 roku 28,2 %, a stopień wykorzystania miejsc noclegowych 26,5 %.

Środowisko przyrodnicze Rzeźba terenu.

Powiat lipnowski położony jest w obrębie Pojezierza Dobrzyńskiego, w jego południowo - wschodniej części. Na linii Lipno - Dobrzyń n/W przebiega granica między platformą prekambryjską, a antyklinorium kujawsko-pomorskim. Budowa geologiczna tej strefy wyraża się przez sfałdowania i spękania warstw skalnych. Występują tu liczne pagórki, odosobnione lub skupiające się w zespoły, a także wały o różnej orientacji. Dominującymi przestrzennie formami rzeźby terenu są płaskie i faliste wysoczyzny morenowe zbudowane na powierzchni z glin i piasków zwałowych. Najwyraźniej zarysowuje się pasmo wzniesień ciągnące się od okolic Grodzienia przez Chrostkowo w kierunku Rypina. Strefa kulminacji tego ciągu wzgórz osiągająca 138 - 147 m n.p.m. uznawana za moreny czołowe znajduje się w okolicy Chrostkowa. Część z nich tworzy tzw. moreny spiętrzone. Poza nimi większe wyniesienia, przekraczające 120 m n.p.m. można spotkać np. na południe i południowy wschód od Lipna.

Na podłożu warstw krystalicznych zalegają skały osadowe kolejnych okresów geologicznych. W krajobrazie wyraźnie zaznaczają się głębokie i szerokie doliny rzeczne (dolina Wisły, okolice Dobrzynia n/W i Bobrownik).

Występują również równiny akumulacji wodnolodowcowej tzw. sandry usypane przez wody wypływające z topniejącego lodowca (sandr dobrzyński).

Wysoczyzny morenowe urozmaicają liczne formy wklęsłe o zróżnicowanej genezie: rynny polodowcowe, formy wypukłe: pagórki oraz wzgórza moren czołowych.

Jedną z najdłuższych rynien, osiągającą długość powyżej 20 km, przebiega równoleżnikowo przez okolice Lipna, przechodząc na zachodzie w dolinę Mieni. Głębokość jej wcięcia w poziom wysoczyzny dochodzi miejscami do 20m. Do jezior związanych z tą rynną należą „jeziora Skępskie”. Od Lipna ku północy ciągnie się jej odgałęzienie odznaczające się krętym przebiegiem i głębokością rozcięcia 10 - 15m. Wypełniające rynnę jeziora: Kikolskie, Konotopie, Sumińskie i Kijaszkowskie podkreślają jej kręty bieg, co podnosi malowniczość krajobrazu.

W obniżeniach rynnowych na Pojezierzu Dobrzyńskim (w gm. Kikół) występują rzadkie formy rzeźby polodowcowej tzw. drumliny (Drumliny Zbojeńskie - obszar chronionego krajobrazu).

Rozwój cywilizacyjny sprawia, że krajobraz naturalny urozmaicają w coraz większym stopniu elementy antropogeniczne będące wyrazem ingerencji człowieka w istniejącą rzeźbę terenu. Poza terenami zabudowanymi w krajobrazie najwyraźniej zaznaczają się różnego rodzaju trasy komunikacyjne i związane z nimi mosty, nasypy, wykopy itp. oraz grodziska - stanowiska archeologiczne eksponowane w terenie, jak również wyrobiska poeksploatacyjne oraz hałdy.

Klimat

Średnia roczna temperatura wynosi 7,0 °C, natomiast średnia roczna temperatura dla miesięcy najcieplejszych i najzimniejszych wynosi odpowiednio 17,6 °C dla lipca i 4,1 °C dla lutego. Roczna suma opadów dla omawianego rejonu osiąga wartość 550 mm. Na miesiące letnie przypada największa ilość opadów. Suma opadów od kwietnia do sierpnia wynosi 290 mm. Wiatry w tym rejonie mają przeważnie kierunek z sektora zachodniego i południowo-zachodniego. Wiatry zachodnie przeważnie wiążą się z układami wysokiego ciśnienia. Przynoszą one powietrze dość suche, w zimie mroźne, a w lecie i wczesną jesienią bardzo ciepłe. Wiatry wschodnie zawsze przynoszą powietrze wilgotne pochodzenia atlantyckiego, w zimie ciepłe powodujące odwilże, a w lecie chłodne. Towarzyszy im pogoda pochmurna, z opadami deszczu lub mżawki i często mglista. Przynoszą one większą część opadów atmosferycznych.

Gleby

W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono, że zakwaszenie gleb powiatu lipnowskiego jest dość znaczne i waha się w granicach od 20 do 80% gleb kwaśnych i bardzo kwaśnych.

Tab. 21. Stopień zakwaszenia gleb w powiecie lipnowskim.

Lp.	Gmina	Odczyn - pH				
		do 4,5 bardzo kwaśny w %	4,6 - 5,5 kwaśny w %	5,6 - 6,5 lekko kwaśny w %	6,6 - 7,2 obojętny w %	pow. 7,2 zasadowy w %
1.	Bobrowniki	36	25	20	15	4
2.	Chrostkowo	16	28	29	25	2
3.	Dobrzyń n/W	16	30	33	20	1
4.	Kikół	15	29	31	22	3
5.	Lipno	27	31	26	15	1
6.	Skępe	35	34	20	10	1
7.	Tłuchowo	28	37	24	10	1
8.	Wielgie	27	32	25	16	0
średnia Polski		28	31	24	14	3

Źródło: „Informacja o stanie środowiska powiatu lipnowskiego”; WIOŚ, Włocławek 2000,

Najbardziej zakwaszone gleby występują w gminach: Bobrowniki, Skępe i Tłuchowo, gdzie gleb kwaśnych i bardzo kwaśnych jest ponad 60%. Stosunkowo najmniej gleb zakwaszonych występuje w gminach Chrostkowo i Kikół.

W glebach o odczynie kwaśnym zamiera życie biologiczne, dlatego też gleby takie wymagają pilnego zabiegu wapnowania, aby wyrównać poziomy kwasowości. Na terenie powiatu lipnowskiego przeprowadzono również badania nad zasobnością w przyswajalny fosfor, potas i magnez. Dla oceny przyswajalnych form makroskładników wprowadzono do praktyki rolniczej 5 klas zasobności: bardzo niska, niska, średnią, wysoka i bardzo wysoka.

Tab. 22. Zawartości przyswajalnego fosforu, potasu, magnezu (w % powierzchni użytków rolnych).

Lp.	Gmina	zawartość fosforu					zawartość potasu					zawartość magnezu				
		b. niska	niska	średnia	wysoka	b. wysoka	b. niska	niska	średnia	wysoka	b. wysoka	b. niska	niska	średnia	wysoka	b. wysoka
1.	Bobrowniki	16	39	24	9	12	21	55	14	4	6	34	24	23	7	12
2.	Chrostkowo	8	30	31	17	14	30	34	17	7	12	16	20	29	17	18
3.	Dobrzyń n/W	7	31	32	16	14	24	38	22	7	9	29	28	23	11	9
4.	Kikół	8	31	30	17	14	19	34	25	9	13	19	26	27	15	13
5.	Lipno	8	32	29	16	15	33	39	14	6	8	26	26	26	12	10
6.	Skępe	14	39	25	10	12	24	44	16	7	9	30	24	24	11	11
7.	Tłuchowo	12	39	29	12	8	36	43	12	4	5	29	29	25	11	6
8.	Wielgie	6	32	36	16	10	34	41	15	4	6	28	23	27	13	9
	Polska	13	28	25	16	18	19	28	26	12	15	18	21	26	15	20

Źródło: „Informacja o stanie środowiska powiatu lipnowskiego”; WIOŚ, Włocławek 2000,

Oprócz makroskładników do normalnego wzrostu i rozwoju roślin potrzebne są również mikroelementy tj.: żelazo, mangan, miedź, cynk, bor i molibden. Szczególnie wrażliwe na niedobory mikroelementów są:

- buraki, rośliny nasienne - bor
- zboża, trawy - miedź
- ziemniaki, kukurydza, fasola - cynk
- kalafiory - molibden

Ocenę mikroelementów prowadzi się w trzech klasach zasobności: niskiej, średniej i wysokiej.

Tab. 23. Zawartość przyswajalnych mikroelementów (w % pow. użytków rolnych).

Lp.	Gmina	bor			miedź			mangan			cynk			żelazo		
		niska	średnia	wysoka	niska	średnia	wysoka	niska	średnia	wysoka	niska	średnia	wysoka	niska	średnia	wysoka
1.	Bobrowniki	90	0	10	50	50	0	10	0	10	70	20	60	20	20	20
2.	Chrostkowo	82	6	12	65	35	0	94	6	23	59	18	53	35	35	12
3.	Dobrzyń n/W	84	16	0	64	28	8	96	0	4	72	24	56	44	44	0
4.	Kikół	78	11	11	55	39	6	94	6	6	67	27	45	44	44	11
5.	Lipno	81	8	11	55	42	3	97	0	8	56	36	39	50	50	11
6.	Skępe	63	26	11	47	53	0	0	10	0	16	37	47	47	32	21
7.	Tłuchowo	70	10	20	75	25	0	0	10	0	15	80	5	50	40	10
8.	Wielgie	90	5	5	90	10	0	0	10	0	10	85	5	40	50	10
	średnia dla Polski	73	23	4	36	50	14	7	83	10	11	54	35	29	68	3

Źródło: „Informacja o stanie środowiska powiatu lipnowskiego”; WIOŚ, Włocławek 2000,

Gleby zawierają również pewne naturalne ilości metali ciężkich. Szkodliwość metali ciężkich w glebach użytków rolnych wiąże się z możliwością ich włączenia w łańcuch pokarmowy: gleba - roślina - człowiek lub gleba - roślina - zwierzę - człowiek.

Z przeprowadzonych przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska badań użytków rolniczych wynika, że gleby na terenie powiatu lipnowskiego nie są zanieczyszczone metalami ciężkimi. Zdecydowana większość gleb wykazuje naturalną ich zawartość. Jedynie nieznaczny procent badanych prób wykazał niewielką podwyższoną zawartość danego pierwiastka. Te gleby mogą być przeznaczone do pełnego wykorzystania rolniczego, jedynie nie można uprawiać na nich roślin do produkcji żywności tzw.: zdrowej, ekologicznej,

przeznaczonej dla dzieci i osób na specjalnych dietach, a także niektórych warzyw szczególnie łatwo absorbujących metale ciężkie np.: sałata, kalafior.

Siarka jest powszechnie występującym pierwiastkiem w przyrodzie, zawarta jest zarówno w związkach organicznych jak i nieorganicznych. Wchodzi w skład białek i jest niezbędnym składnikiem dla prawidłowego wzrostu i rozwoju roślin (zwłaszcza krzyżowych). Nadmiar siarki w glebie spowodowany jest emisją dwutlenku siarki z zanieczyszczonej atmosfery, który jest mniej szkodliwy dla roślin niż jej niedobór. Skutkiem zanieczyszczenia gleb siarką jest chemiczna degradacja gleb przez zakwaszenie. Głównymi źródłami zanieczyszczeń siarką są emisje przemysłowe spalania paliw stałych i płynnych, nawozy organiczne, mineralne i pestycydy.

Zawartość siarki w glebach powiatu jest zróżnicowana. Waha się w granicach od 0,35 mg/kg do 130 mg/kg. Najwięcej gleb zasiarzonych występuje w gminach: Tłuchowo, Lipno, Chrostkowo, Skępe.

Tab. 24. Minimalna, maksymalna i średnia zawartość siarki (mg/kg)

Lp.	Gmina	Ilość prób	Min.	Max	Śred
1.	Bobrowniki	10	0,60	8,00	1,86
2.	Chrostkowo	17	0,60	5,85	1,66
3.	Dobrzyń n/W	25	0,75	12,50	1,73
4.	Kikół	18	0,60	8,00	1,83
5.	Lipno	36	0,55	90,00	4,52
6.	Skępe	19	0,40	24,00	3,01
7.	Tłuchowo	20	0,35	130,00	8,55
8.	Wielgie	20	0,60	3,50	1,38

Źródło: Informacja o stanie środowiska w powiecie lipnowskim, WIOŚ, 2000.

Rzeki

Największym ciekim wodnym jest Wisła, przebiegająca częściowo przez teren powiatu lipnowskiego (gminy Dobrzyń n/W i Bobrowniki). Wisła stanowi zlewnię dla cieków podstawowych powiatu tj.: Mieni wraz z dopływami: Młynarką, Złotopolanką i Biskupianką, Chełmiczanki, Świętego Strumienia, Bętlewianki, Wierzbianki, Grabianki.

Główną rzeką przepływającą przez teren powiatu jest Mień, prawobrzeżny dopływ Wisły. Jest to największy ciek odwadniający Pojezierze Dobrzyńskie. Wypływa ona ze źródła znajdujących się w pobliżu jeziora Likieckiego. W środkowym biegu przepływa przez „jeziora Skępskie” – Święte, Skępskie Małe i Skępskie Wielkie. Rzeką płynąc prawie równoleżnikowo kieruje się na zachód ku Wiśle. Mień w swoim biegu przyjmuje trzy istotne dopływy: Młynarkę, Złotopolankę i Biskupiankę. Rzeki te są zasilane w wodę podziemną poprzez liczne rowy i dreny znajdujące się w ich zlewniach. Przepływy w nich nie zamierają. Ujście Młynarki do Mieni następuje na wysokości jeziora Skępskiego Wielkiego. Pozostałe wpływają poniżej jezior skępskich.

Przez powiat przepływają także Chełmiczanka i Lubianka. Pierwsza jest prawobrzeżnym dopływem Wisły. Wypływa z jeziora Piaseczno, przepływa przez jeziora Ostrowite i Chełmica, skąd kieruje się ku Wiśle. Druga bierze początek z jeziora Konotopie, przepływa przez jezioro Sumin, z którego wypływa w jego północnej części w postaci rowu dość głęboko wciętego w teren. Rzeką dalej kieruje się na północny - zachód, przepływa przez jeziora: Kijaszkowskie i Piotrowskie, i wpada do Drwęcy.

Stan czystości rzek.

Na terenie powiatu lipnowskiego przebadano wody rzeki Chełmiczanki, Lubianki oraz Mieni wraz z jej dopływami: Młynarką i Biskupianką (wg. trzystopniowej klasyfikacji czystości śródlądowych wód powierzchniowych:

klasa I - wody nadające się do zaopatrzenia ludzi w wodę do picia, zaopatrzenia zakładów wymagających wody o jakości wody do picia, bytowania w warunkach naturalnych ryb łososiowatych; klasa II - wody nadające się do bytowania w warunkach naturalnych ryb innych niż łososiowate, chowu i hodowli zwierząt gospodarskich, celów rekreacyjnych, uprawiania sportów wodnych oraz do urządzania zorganizowanych kąpielisk; klasa III - wody nadające się do zaopatrzenia zakładów innych niż zakłady wymagające wody o jakości do picia, nawadniania terenów rolniczych, wykorzystywanych do upraw ogrodniczych oraz upraw pod szkłem i pod osłonami z innych materiałów).

Chełmiczanka

Badana była po raz ostatni w 1996 r. Całkowita długość rzeki wynosi 28,5 km, a badania przeprowadzane były na odcinku o długości 25,4 km. Zlewnia rzeki, o powierzchni 110,4 km², jest typowo rolnicza. Fakt ten powoduje, że na stan jej czystości ogromny wpływ mają zanieczyszczenia prawdopodobnie pochodzące ze ścieków z licznych gospodarstw nad nią usytuowanych. Świadczy o tym bardzo zły stan sanitarny rzeki. Na całej długości w 1996 r. wody pod względem bakteriologicznym nie odpowiadały normom. Potwierdzają to również wysokie stężenia azotu azotynowego, jest to forma nietrwała i bardzo szybko ulega utlenieniu, pochodzi więc ze „świeżych” zanieczyszczeń. Aktualnie Chełmiczanka prowadzi wody pozaklasowe.

Lubianka

Badania stanu czystości wód rzeki Lubianki przeprowadzone były w latach 1997-98. Rzeka bierze początek z jeziora Konotopie, przepływa przez jezioro Sumin, z którego wypływa w jego północnej części w postaci rowu dość głęboko wciętego w teren. Dalej kieruje się na północny-zachód, przepływa przez jeziora: Kijaszzkowskie i Piotrkowskie, i wpada do Drwęcy.

Pierwszy punkt pomiarowo-kontrolny zlokalizowany był na wylocie z jeziora Sumin. Wody rzeki Lubianki sklasyfikowano jako nie odpowiadające normom w grupie wskaźników fizykochemicznych, hydrobiologicznych i bakteriologicznych. Ponadnormatywne stężenia charakterystyczne osiągnęły wskaźniki: fosforany i fosfor ogólny. Pod względem sanitarnym wody Lubianki osiągnęły wartości ponadnormatywne.

Wody rzeki Lubianki na wylocie z jeziora Sumin zostały sklasyfikowane jako nie odpowiadające normom. Wpływ na taką ocenę wywiera zdecydowanie zeutrofizowane jezioro. Pojawiające się w nim zakwity planktonu powodują, że w wodzie na wylocie z jeziora odnotowuje się wysokie stężenia chlorofilu „a”. Masowo występujący plankton powoduje również podwyższone stężenia fosforu ogólnego.

Wody rzeki Lubianki poniżej wylotu rzeki Lubianki I nie odpowiadały normom i zdecydowało o tym stężenie fosforu ogólnego. Przekroczenie normy wystąpiło raz w roku, dwa razy wskaźnik ten odpowiadał III klasie. Natomiast większość wyników fosforu ogólnego (63,6%) odpowiadało II klasie czystości.

Mień

Rzeka badana była na odcinku o długości 36,1 km, z pominięciem jej górnego biegu.

Powyżej miasta Skępe o pozaklasowym charakterze wód zdecydowała zbyt mała zawartość tlenu rozpuszczonego w wodzie. Pozostałe parametry fizykochemiczne mieściły się w I i II klasie czystości. Stężenie chlorofilu „a” było niskie i spełniało wymogi I klasy. Pod względem sanitarnym wody odpowiadały III klasie czystości wód.

Powyżej Lipna stan czystości wód rzeki został określony w II klasie ze względu na parametry chemiczne i koncentrację chlorofilu „a”. W ogólnej ocenie, wody na tym odcinku sklasyfikowano w III klasie. Zdecydował o tym wskaźnik sanitarny, którego wartość stężenia charakterystycznego odpowiadała III klasie. Na stanowisku poniżej Lipna wody Mieni określono jako nie odpowiadające normom. W porównaniu z rokiem ubiegłym stan czystości rzeki na tym stanowisku poprawił się. Obecnie, jedynie wskaźnik sanitarny nie

odpowiada normom. W 1995 roku w Lipnie oddano do eksploatacji nową oczyszczalnię. Obiekt ten w 1999 roku oczyścił ok. 1140 tys. m³ ścieków. W ubiegłym roku zlikwidowano, dzięki przepięciom kanalizacji deszczowej, trzy wyloty, którymi odprowadzano ścieki nieoczyszczone. Pozostał jeszcze jeden wylot, którym odprowadzane są ścieki nieoczyszczone w ilości ok. 11 tys. m³, co stanowi ok. 1% wszystkich ścieków komunalnych. Do Mieni na wysokości Lipna odprowadzane są również ścieki ze szpitala, w ilości ok. 185 tys. m³/rok. Są one jednak uprzednio oczyszczone w oczyszczalni mechaniczno-biologicznej. Przy ujściu rzeki do Wisły jakość wód pogarsza się. Sklasyfikowano je jako nie odpowiadające normom. Zdecydowało o tym stężenie fosforu ogólnego i stan sanitarny.

Biskupianka

Rzeka jest najważniejszym, lewobrzeżnym dopływem Mieni. Źródła jej znajdują się w okolicach wsi Ryszewka. W górnej części przepływa przez obszary podmokłe i zatorfione. Ciek ten zasilany jest wodami podziemnymi. Całkowita długość Biskupianki wynosi 10,6 km. Powierzchnia jej zlewni – 56,7 km². Rzeka kontrolowana była w jednym punkcie pomiarowo-kontrolnym, przy ujściu do Mieni.

Badania prowadzone w 1999 roku wykazały, że wody Biskupianki na odcinku ujściowym, nie odpowiadały normom. Przekroczenia dopuszczalnych stężeń wskaźników fizykochemicznych dotyczyły fosforanów i fosforu ogólnego. Ze względu na miano coli wody również nie spełniały wymogów III klasy. Jedynie koncentracja chlorofilu „a” odpowiadała normom I klasy czystości.

Młynarka.

Młynarka jest najdłuższym dopływem Mieni. Całkowita długość cieku wynosi 12,1 km, a powierzchnia jej zlewni 35,6 km². Źródła jej znajdują się w okolicach wsi Makówiec. Rzeka zasilana jest wodami zarówno powierzchniowymi, jak i podziemnymi. Badana była w jednym punkcie, na ujściu do Mieni.

Wody Młynarki określono jako pozaklasowe. Zdecydował o tym zły stan sanitarny. Parametry fizykochemiczne mieściły się w III klasie czystości. Rzeki są głównymi odbiornikami ścieków zarówno komunalnych jak i przemysłowych. Ich stan czystości zależy od istnienia i sprawności urządzeń oczyszczających ścieki.

Jeziora

Na obszarze powiatu lipnowskiego znajduje się 29 jezior o powierzchni większej niż 10 ha. Jeziora w większości wykorzystywane są dla potrzeb turystyki i rekreacji, w szczególności położone w malowniczym krajobrazie w otoczeniu kompleksów leśnych.

Stan czystości jezior.

Do końca 1999 roku Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska przebadał 18 jezior z tego obszaru. Łączna powierzchnia skontrolowanych jezior wyniosła 1322,8 ha. Na terenie powiatu lipnowskiego nie ma jeziora odpowiadającego **I klasie** czystości, w **II klasie** znalazło się 4 jezior o łącznej powierzchni 213,4 ha (16,1 %). W grupie jezior o II klasie czystości znalazły się przede wszystkim jeziora o korzystnych cechach morfometrycznych, jeziora głębokie, bądź w wypadku jeziora Brzeźno położone w lasach. Dominują wody o **III klasie** czystości wód pod względem fizykochemicznym, klasę taką stwierdzono w wypadku 8 zbiorników. Zajmują one powierzchnię 624,5 ha, co stanowi 47,2 % wszystkich przebadanych jezior.

Nawet w jeziorach, które nie są odbiornikami zanieczyszczeń antropogenicznych niekorzystne zmiany czystości stanu wód mogą być spowodowane naturalnymi procesami starzenia się jezior. Jednak większość jest zanieczyszczona w wyniku działalności człowieka. Powoduje ona wprowadzenie dodatkowych ilości substancji biogennej przyspieszających proces eutrofizacji. Przeżyźnienie wód powoduje masowy rozwój organizmów, które w konsekwencji wywołują wtórne zanieczyszczenia związane z ich

rozkładem i powrotem do obiegu w jeziorze uwolnionych substancji biogennych.

Wody podziemne

W dobie powszechnego zanieczyszczenia wód powierzchniowych coraz większe znaczenie jako ostatnie nie zanieczyszczone zasoby wód pitnych, mają zbiorniki wód podziemnych.

Na obszarze powiatu lipnowskiego wody podziemne o zasobach użytkowych występują w czwartorzędowych, trzeciorzędowych i kredowych utworach wodonośnych. Znaczenie ponadlokalne posiadają przede wszystkim wody czwartorzędowe, które są podstawowym źródłem zaopatrzenia w wodę. W ponad 80% stanowią źródło ujęć komunalnych oraz wodociągów wiejskich i miejskich. Zasoby te są najłatwiej dostępne, gdyż zalegają najpłycej, są jednak najbardziej podatne na zanieczyszczenia, stąd często zachodzi potrzeba uzdatniania wód z tego poziomu.

Nadmierna eksploatacja zasobów wód podziemnych, drenaże melioracyjne, przyspieszenie spływu powierzchniowego przez wycinkę lasów, budowę miast, dróg itp. wpływają na ograniczenie zasilania warstw wodonośnych a w następstwie również rzek i jezior. Obniżenie poziomu wód podziemnych ogranicza ich dostępność dla roślin, co powoduje spadek plonów lub zmniejszenie przyrostu biomasy w lasach, a zanik bagien i źródeł ogranicza dostępność wód dla zwierząt.

Obszary występowania zasobów wód podziemnych o najwyższej wartości użytkowej powinny podlegać szczególnej ochronie, zwłaszcza na terenach pozbawionych osadów izolujących warstwę wodonośną od powierzchni terenu, co sprzyja ich zasilaniu przez wody infiltracyjne.

Na terenie powiatu lipnowskiego istnieje 50 studni głębinowych zarejestrowanych do dnia 7.11.2000 r.:

Stan czystości wód podziemnych.

Wody podziemne powiatu lipnowskiego są podstawowym źródłem zaopatrzenia ludności i przemysłu w wodę. Z powodu ich ogromnego znaczenia gospodarczego i powszechnego zagrożenia zostały objęte badaniami.

Na obszarze powiatu lipnowskiego opróbowano 7 studni głębinowych. W wypadku 5 studni wody ujmowane są z poziomu czwartorzędowego. Są to studnie w: Chrostkowie, Skępem, Lipnie, Bobrownikach-Pole oraz w Orłowie. W Dobrzyńcu n/Wisłą oraz Bobrownikach eksploatowane są miocenijskie wody trzeciorzędowe. Próby pobierano we wszystkich w/w studniach w 1997 i 1998 roku, dwa razy w roku: wiosną i jesienią. Po weryfikacji ilości punktów objętych monitoringiem regionalnym w 1999 roku, opróbowano sześć studni.

W poszczególnych otworach obserwacyjnych jakość wód kształtowała się następująco:

- ✓ **Chrostkowo** - studnia przy Ośrodku Zdrowia. W okresie prowadzenia badań jakość wody była stabilna i utrzymywała się na poziomie II klasy - wody średniej jakości.
- ✓ **Skępe** - wodociąg wiejski. Przez większość okresu w którym prowadzono badania jakość wody była stabilna. Utrzymywała się ona na poziomie II klasy, czyli są to wody średniej jakości. Na wiosnę 1999 roku wody oceniono jako wysokiej jakości.
- ✓ **Lipno** - przez trzy lata badań jakość wód była stabilna. Są to wody wgłębne średniej jakości - II klasa.
- ✓ **Bobrowniki Pole** - ujęcie wiejskie. Generalnie jakość ujmowanych wód jest na poziomie Ib i II klasy czystości.
- ✓ **Orłowo** - wody oceniono w II klasie.
- ✓ **Dobrzyń nad Wisłą** - wodociąg lokalny. W ciągu trzech lat badań jakość wód utrzymywała się na tym samym poziomie. Są to wody średniej jakości - II klasa czystości.
- ✓ **Bobrowniki** - wodociąg wiejski. W trakcie sześciu serii pomiarowych jakość wody była stabilna. Są to wody średniej jakości.

Główne źródła zanieczyszczeń wód.

Na terenie powiatu lipnowskiego odprowadzanych jest do wód powierzchniowych ogółem ok. 4111 m³ ścieków w ciągu doby. Są to głównie ścieki socjalno-bytowe, w większości oczyszczone w oczyszczalniach mechaniczno - biologicznych.

Około 87 % ogólnie wytwarzanych ścieków w powiecie lipnowskim odprowadzana jest z terenu miasta Lipna do rzeki Mień przez Zakład Obsługi Komunalnej Miasta Lipna - 3122 m³/d, Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej-459 m³/d.

Ścieki nieoczyszczone stanowią około 2% ogólnej ilości odprowadzanych do wód powierzchniowych ścieków na terenie powiatu. Odprowadzane są kolektorami kanalizacyjnymi z następujących miejscowości:

- z części miasta Lipna do rzeki Mień, kanalizacją ZOK miasta Lipna,
- z części miejscowości Wielgie do rzeki Leniec,
- z osiedla mieszkaniowego w Łochocinie, ścieki socjalno-bytowe podczyszczane są tylko mechanicznie w osadnikach gnilnych, odprowadzane rowem melioracyjnym do rzeki Chełmiczanki.

Decyzje na rolnicze zagospodarowanie ścieków posiadają zakłady:

- Kolgard ITC Ltd Warszawa - gorzelnia w Wiosce gm. Skępe,
- Mateusz, Marcin, Władysław Gitners.c. - gorzelnia w Karnkowie gm. Lipno,
- „LECHMAT” Sp. z o.o. Przedsiębiorstwo Wielobranżowe - gorzelnia w Wielgiem,
- Zakład Przerobu Ziemniaków - krochmalnia w Radomicach gm. Lipno,

Ścieki do kanalizacji miejskiej odprowadzają zakłady:

- „ELSNER PRODUKT” Sp. z o.o. w Lipnie
- Z.P.O.W. „DAWTONA” Błonie O/Lipno,

Do kanalizacji miejskiej lub wywożą do punktu zlewnego przy istniejących oczyszczalniach odprowadzają zakłady:

- Zakład Przetwórstwa Mięsnego W. Kochowicz w Trzebiegoszczy
- Zakład Uboju i Przetwórstwa Mięsnego s.c. w Orłowie gm. Wielgie,
- Nowakowski Jan, Ubojnia Masarnia w Skępem,

Odpady

Odpady komunalne.

Są to stałe i ciekłe odpady powstające w gospodarstwach domowych , w obiektach użyteczności publicznej i obsługi ludności, itp.

Na terenie powiatu lipnowskiego jest obecnie eksploatowanych 7 składowisk odpadów typu komunalnego, na które w 1999 roku zawieziono 10828 Mg odpadów (Polichnowo, Płomiany, Grodzień, Trzebiegorzeń, Tłuchowo, Teodorowo). Statystycznie jeden mieszkaniec w 1999 roku wyprodukował około 157 kg odpadów typu komunalnego.

Składowiska odpadów zazwyczaj znajdują się na powierzchni ziemi lub sięgają w głąb powierzchni ziemi. Istnieje więc poważny problem w związku z powstawaniem zanieczyszczenia wód , które przenikają do gruntu poza składowisko .

Na terenie powiatu lipnowskiego wszystkie składowiska wyposażone są w otwory obserwacyjne (piezometry) . Służą one do monitorowania czystości wód gruntowych i oceny wpływu obiektów na środowisko. Jakość wód gruntowych w rejonie tych składowisk odpowiada III klasie czystości.

Odpady niebezpieczne.

Stanowią one około 0,4% ogólnej masy odpadów komunalnych. Do odpadów niebezpiecznych należą m.in.: farby, kleje, rozpuszczalniki, pestycydy, herbicydy, insektycydy, opakowania po nich, lampy fluorescencyjne i inne odpady zawierające rtęć, przeterminowane leki, odpady olejowe, skażone opatrunki, strzykawki, baterie i akumulatory, środki do konserwacji drewna. Najlepszym rozwiązaniem w celu wyeliminowania zagrożenia odpadami niebezpiecznymi byłaby selektywna zbiórka odpadów w miejscu ich powstania.

Do dnia 9. 11. 2000r. (starosta) zostało wydanych ok. 60 zezwoleń na wytwarzanie odpadów niebezpiecznych. Monitoring odpadów wykazał, że na terenie powiatu lipnowskiego powstał w 1999 r. ponad 76,8 Mg odpadów niebezpiecznych. Wśród tych odpadów najwięcej było odpadów z działalności służb medycznych. Są one unieszkodliwiane głównie poprzez spalanie w zakładowej spalarni odpadów niebezpiecznych SP ZOZ w Lipnie. Jest to jedyna taka spalarnia działająca na terenie powiatu posiadającego decyzję na utylizację odpadów do końca 2001r. Pozostałe odpady niebezpieczne są odbierane przez specjalistyczne firmy zajmujące się transportem odpadów do miejsc utylizacji.

Zanieczyszczenia atmosfery.

Teren powiatu lipnowskiego charakteryzuje się nierównomiernym rozmieszczeniem przemysłu. Największe obiekty emitujące zanieczyszczenia do powietrza zlokalizowane są w największym mieście w Lipnie. Pozostałe tereny mają raczej charakter rolniczy.

Ważniejszymi obiektami emitującymi zanieczyszczenia do powietrza są:

- P.P.H.U. „AGROMLECZ” - posiada dwa kotły węglowe
- Z.P.O.W. „DAWTONA” - posiada dwa kotły olejowe
- „ ELSNER PRODUCT” - posiada dwa kotły olejowe
- Z.O.K. miasta Lipna - 9 kotłowni w tym 3 olejowe
- Fabryka Urządzeń Wentylacyjno - Klimatyzacyjnych „KONWEKTOR” - emitory technologiczne
- S.P. ZOZ Lipno - trzy kotły węglowe

Gmina Lipno:

- Gorzelnia Karnkowo - kocioł parowy

Gmina Skępe:

- Kolgard ITC Ltd Warszawa, gorzelnia we Wiosce - kocioł opalany miałem węglowym

Gmina Kikół:

- Fabryka Urządzeń Wentylacyjno - Klimatyzacyjnych „KONWEKTOR” oddział Kikół - dwa źródła emisji zanieczyszczeń, które stanowią wyloty wentylacji mechanicznej

Na obszarze powiatu lipnowskiego przeprowadzono kontrolę stanu zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego w 1994r. Ogólnie można stwierdzić, że stan czystości powietrza atmosferycznego uległ znacznej poprawie. Związane jest to z stosowaniem różnych metod ograniczania emisji poprzez:

- użycie spalania fluidyzacyjnego (w przypadku tlenków azotu, dwutlenku siarki)
- redukcja dzięki zmniejszeniu temperatur spalania (w przypadku tlenków azotu)
- użycie wysokich kominów
- instalowanie w kotłach palników o niskiej emisji NO_x
- redukcja dzięki użyciu katalizatorów (w przypadku tlenków azotu)
- spalanie węgla o niskiej zawartości siarki
- budowa urządzeń oczyszczających gazy spalinowe
- zamiana węgla na paliwo gazowe lub ciekłe
- zmiana węgla na paliwo gazowe lub ciekłe
- usunięcie pyłów z gazów za pomocą separatorów, płuczek filtrów itp.

Zanieczyszczenie powietrza ma również duży wpływ na środowisko. Tlenki siarki i azotu są podstawowymi związkami, z których powstają kwasy. Kwasy te wpływają na zakwaszenie gleby i wody pitnej, co z kolei powoduje negatywny wpływ na wodne i ziemne ekosystemy. Wysokie stężenia SO₂, NO₂ oraz O₃ wpływają na zmniejszenie zbiorów i szkody w lasach. Pogorszona widoczność spowodowana jest również przez SO₃ w formie zanieczyszczenia fotochemicznego.

Lasy

Łączna powierzchnia jaką zajmują lasy na obszarze powiatu lipnowskiego wynosi 22 037 ha, z tego lasy prywatne obejmują powierzchnię 4 719 ha. Drzewostan w wieku 20-40 lat obejmuje powierzchnię 25%. W stosunku do całego powiatu lasy zajmują 21,6% powierzchni.

Tab. 25. Powierzchnie leśne w rozbiciu na gminy powiatu lipnowskiego.

Lp.	Gmina	Lasy państwowe	Lasy prywatne	Ogółem
1.	Bobrowniki	3067	1210	4277
2.	Chrostkowo	415	287	702
3.	Dobrzyń n/ Wisła	143	116	259
4.	Kikół	86	220	306
5.	Lipno m.	19	14	33
6.	Lipno gm.	5058	690	5748
7.	Skępe	5432	1310	6742
8.	Tłuchowo	1224	468	1692
9.	Wielgie	1874	404	2278
RAZEM		17 318	4 719	22 037

Źródło: zestawienie własne na podst. danych z Nadleśnictwa Dobrzejewice i Skrwilno

Na terenie powiatu znajdują się 2 nadleśnictwa, które obejmują swym zasięgiem n.w. leśnictwa: Nadleśnictwo Dobrzejewice (Bobrowniki, Jankowo, Komorowo, Łochocin, Mień, Wąkole) i Nadleśnictwo Skrwilno (Głębozeczek, Huta, Jasień, Kamienica, Karnkowo).

Do gmin o najwyższej lesistości należą gminy Lipno, Skępe i Bobrowniki, a o najniższej lesistości gminy Kikół i Dobrzyń n/ Wisła.

Do czynników klimatycznych o największym znaczeniu dla lasów zalicza się opady atmosferyczne. Dla lasów obejmujących swym obszarem powiat lipnowski roczne opady wynoszą średnio 500-550 mm i jest to wielkość minimalna dla zachowania lasów. Lata suche silnie wpływają na kondycję lasów i w konsekwencji zwiększają ich podatność na niszczące działanie przemysłu, szkodliwych owadów i chorób grzybowych.

Lasy zajmują gleby o mniejszej urodzajności. Są to w 2/3 gleby rdzawe wytworzone na piaskach akumulacji polodowcowej z głęboką wodą gruntową, bądź piaski zwydmione doliny Wisły. Większe enklawy zajmują też gleby biellicowe, brunatne i murszowe.

Ubogie i średniożyzne gleby były podłożem dla kształtowania się siedlisk leśnych, dlatego zdecydowanie dominującą pozycję zajmują siedliska borowe: bory i bory mieszane - łącznie 77,7 %. Bardziej żyzne gleby porastają lasy i lasy mieszane o łącznym udziale 19,3 %. Wilgotne olsy zachowały się głównie wokół zbiorników i wzdłuż cieków wodnych na 2,0 % powierzchni leśnej.

Żyzność siedlisk leśnych jest cechą przesadającą o składzie gatunkowym drzewostanów, które na nich występują. Przewaga siedlisk borowych promuje sosnę pospolitą, która - podobnie jak na całym Niżu Polskim - zdecydowanie dominuje / 88,3% / w lasach. W drzewostanach mieszanych stanowiących około 15% powierzchni zalesionej gatunkiem panującym obok sosny jest brzoza, dąb, świerk wyjątkowo inne gatunki.

Jakość drzewostanów określa się jako dobrą i średnią, o zadowalających cechach wzrostu i rozwoju. Roczny rozmiar zalesień /gruntów porolnych / na obszarze powiatu lipnowskiego w lasach prywatnych wynosi około 60 ha, a odnowień / gruntów leśnych / około 15 ha.

W lasach niepaństwowych występuje dominujący udział drzewostanów w wieku 21 - 60 lat. Wymagają one szczególnie intensywnych zabiegów pielęgnacyjnych, które w leśnictwie nazywane są czyszczeniami wczesnymi i późnymi /w młodszych / oraz trzebieżami wczesnymi i późnymi / w starszych drzewostanach /.

Zagrożenia lasów.

Stan zdrowotności lasów na terenie powiatu lipnowskiego bezpośrednio uzależniony jest od skali i intensywności oddziaływania czynników

naturalnych i antropogenicznych, do których zalicza się: warunki klimatyczne, siedliskowo - drzewostanowe, warunki gruntowo wodne, poziom emitowanych zanieczyszczeń do powietrza, zanieczyszczenie wód, gleby oraz występowanie szkodliwych owadów i grzybowych chorób infekcyjnych.

Niedostatek opadów atmosferycznych albo błędne melioracje wodne trwale obniżające poziom wód gruntowych osłabiają drzewostany, które stają się łatwiejszym „łupem” dla masowo rozmnażających się owadów szkodliwych dla lasu. Leśnicy skutecznie zwalczają szkodliwe owady m.in. poprzez stałą obserwację, stosowanie oprysków, eliminowanie drzew zaatakowanych, utrzymywanie dobrego stanu sanitarnego i wzmacnianie naturalnej odporności lasów. Młode drzewostany na gruntach porolnych są często atakowane poprzez choroby grzybowe.

Walka z grzybami chorobotwórczymi drzew jest bardzo trudna i zwykle mało skuteczna. W przypadkach dużego zagrożenia leśnicy prowadzą przebudowę drzewostanów w kierunku zwiększenia udziału gatunków liściastych odpornych na chorobę. Lasy tego terenu znajdują się pod stałym wpływem zanieczyszczeń przemysłowych. Najgroźniejsze dla lasów są tlenki siarki i azotu, związki fluoru oraz opady pyłów. W okresie letnim szczególnie wysokie wartości osiągają wskaźniki opadów pyłów. Wpływa to na obniżenie przyrostu i produktywności drzewostanów oraz powoduje wzrost zagrożenia lasów ze strony szkodliwych owadów i chorób grzybowych.

Stan i funkcjonowanie gospodarki łowieckiej.

Teren powiatu lipnowskiego obejmuje 18 obwodów łowieckich, które są dzierżawione przez 12 kół łowieckich. Gospodarka łowiecka jest to działalność w zakresie ochrony, hodowli i pozyskiwania zwierzyny.

Prowadzona jest ona w obwodach łowieckich przez dzierżawców lub zarządców w oparciu o:

- roczne plany łowieckie ustalone przez dzierżawców obwodów łowieckich, opiniowane przez zarząd gminy i zatwierdzane przez Nadleśniczego Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, a w obwodach nie wydzierżawionych ustalone przez zarządców tych obwodów i zatwierdzane przez dyrektora regionalnej dyrekcji Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe,
- wieloletnie łowieckie plany hodowlane ustalone przez dyrektorów regionalnych dyrekcji Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe w porozumieniu z wojewodami i Polskim Związkiem Łowieckim.

Na terenie powiatu lipnowskiego najliczniej występujące gatunki zwierząt to: jeleń, sarna, dzik, zając, bażant, dzika kaczka, lis, a także łoś, daniel, kuropatwa, gęś, borsuk, kuna, bobry i żurawie.

Z uwagi na wielkie rozdrobnienie kompleksów leśnych, duże zagęszczenie osad ludzkich wokół kompleksów leśnych, zwierzyna jest często przeganiana ze swoich stałych ostoi i migruje na sąsiednie tereny, gdzie jest spokój. Stąd zdarzają się w trakcie sezonu łowieckiego tzw. „okresy martwe” do kilku tygodni bez zwierzyny - dotyczy to łośia, jelenia i dzika. Stwarza to poważne problemy w racjonalnym gospodarowaniu poszczególnymi populacjami oraz realizacji zaplanowanych odstrzałów.

Z uwagi na dużą ilość osad ludzkich najpoważniejszym zagrożeniem dla zwierzyny są wałęsające się psy i koty. Według oceny straty z tego tytułu zwłaszcza wśród zwierzyny drobnej i sarny dochodzą do 35%.

Poważnym problemem jest również kłusownictwo polegające na zakładaniu sideł i wnyków. Poszczególne Koła Łowieckie zdejmują w roku na terenie swoich obwodów od kilkudziesięciu do kilkuset sztuk wnyków i sideł. Zdarzają się przypadki kłusownictwa z bronią.

Stan i społeczno-gospodarcze znaczenie lasów prywatnych.

Lasy prywatne, a więc lasy osób fizycznych, wspólnot gruntowych, spółdzielni produkcyjnych, kółek rolniczych i pozostałe /m.in. kościelne/ stanowią 25% całej powierzchni lasów na terenie powiatu lipnowskiego.

Według wyników powszechnego spisu rolnego w 1996 roku przeciętna powierzchnia gospodarstwa leśnego wynosiła 1,3 ha, przy czym najwięcej gospodarstw było w grupie obszarowej lasów od 1 do 2 ha, a najmniej w grupie powyżej 10 ha.

Na stan lasów prywatnych wpływają różne czynniki m.in. takie jak: rozdrobnienie i rozproszenie prywatnej własności leśnej, brak koniecznego zrozumienia racjonalnego gospodarowania w posiadanych lasach, brak środków na prowadzenie prac związanych szczególnie z pielęgnowaniem, ochroną i przebudową lasów /wynikający ze zubożenia wsi/, brak u właścicieli lasów odpowiednich kwalifikacji do prowadzenia prac leśnych, oraz ograniczone możliwości wspierania prywatnej gospodarki leśnej przez budżet państwa.

Społeczno-gospodarcze znaczenie lasów prywatnych zależy od ich stanu i rozmieszczenia, poziomu zainteresowania posiadanymi lasami przez ich właścicieli, poziom doradztwa i nadzoru państwowego, lokalnych tradycji i stopnia zainteresowania tymi lasami władz państwowych i samorządowych.

Użytkowanie lasów prywatnych w dużej mierze zależy od potrzeb ich właścicieli /budownictwo, remonty, gradzenia itp./ i od popytu na drewno.

Jakość i stan drzewostanów w lasach prywatnych jest dobra, lasy te mogą dostarczać pełnowartościowego surowca dla budownictwa, meblarstwa, przemysłu płytkowego i być miejscem zatrudnienia dla ludności.

Ustawa o lasach rozszerzyła na lasy prywatne zasadę uznawania tych lasów za lasy ochronne. Realizacja ustawowej regulacji dotyczącej wyodrębnienia w lasach prywatnych lasów ochronnych, w praktyce napotyka na opory ze strony samych właścicieli lasów jak i samorządów terytorialnych. Właściciele obawiają się strat z tytułu ograniczeń użytkowaniu lasów ochronnych oraz trudności przy ewentualnej zmianie lasu na inny rodzaj użytkowania /np. budownictwo/.

Przypisując leśnictwu prywatnemu wielofunkcyjny charakter trzeba koniecznie dla rozwijania przygotować system rekompensat i środków stymulujących proekologiczne działania.

W rejonach atrakcyjnych przyrodniczo, o przewadze lasów prywatnych, ich właściciele mogą rozwijać działalność turystyczno-rekreacyjną, wnioskować o uznawanie ich za ochronne, co podniesie ich środowisko twórczą rolę.

3.1. Najważniejsze dane statystyczne na dzień 31.12.1999r. i 31.12.2004r.

Powiat Lipnowski zamieszkuje 66,2 tys. mieszkańców³, co stanowi 3,2% ludności województwa kujawsko - pomorskiego (przy niezbyt wysokim wskaźniku zaludnienia wynoszącym 65 osób/1 km²). Wskaźnik zaludnienia dla województwa kujawsko - pomorskiego wynosi 115 osób/km². Największy udział procentowy w ogólnej liczbie ludności ma gmina miejska Lipno, którą zamieszkuje 14 872 mieszkańców, co stanowi 22,5% ogółu ludności i gmina wiejska Lipno z liczbą ludności 11 185, tj. 16,9%, w których łącznie zamieszkuje 39,4% ludności powiatu.

Liczba ludności powiatu w okresie 1999-2004 zmniejszyła się do 66 160 osób, co stanowiło 96,1% stanu z 1999r. Nieznaczny wzrost ludności zaobserwowano w gminie Tłuchowo (4 555 osób w 1999r. - 4 562 osoby w 2004 r.). Tendencja spadkowa wynikała z niskiego przyrostu naturalnego oraz z ujemnego salda migracji. Największy spadek liczby ludności wykazują gminy Dobrzyń n/W (93,3% w stosunku do 1999r.) i Skępe (93,1% w stosunku do 1999r.). Podstawowe znaczenie dla rozwoju demograficznego mają struktury płci i wieku. Dynamika struktury wiekowej ludności wskazuje na tendencję jej starzenia. W stosunku do 1999r. liczba osób w wieku przedprodukcyjnym zmniejszyła się o ok. 14%, zaś ludność w wieku produkcyjnym wzrosła o 1,4%, a w wieku poprodukcyjnym zmalała o 3%. Poniższe tabele pokazują dynamikę sytuacji demograficzno - społecznej Powiatu Lipnowskiego w latach 1999 - 2004 w świetle wybranych wskaźników.

³ Stan na dzień 31.12.2004r.

Tab. 26. Dynamika sytuacji demograficzno - społecznej Powiatu Lipnowskiego w latach 1999 - 2004 w świetle wybranych wskaźników.

L.p.	Wskaźniki	31.12.1999 ⁴	31.12.2004 ⁵	1999=100%
1.	Ludność w tys.	68 823	66 160	96,1
2.	Ludność na 1 km. ²	68	65	95,6
3.	Ludność w miastach w % ogółu ludności	21 710	20 649	95,1
4.	Przyrost naturalny na 1000 ludności	2,3	1,1	47,8
5.	Ogólne saldo migracji	-242	-146	60,3
6.	Kobiety na 100 mężczyzn	102,3	103	100,7
7.	Ludność w wieku przedprodukcyjnym	19 925	17 018	85,4
8.	Ludność w wieku produkcyjnym	39 362	39 903	101,4
9.	Ludność w wieku poprodukcyjnym	9 536	9 239	96,9
10.	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	74,8	66	88,2

Tab. 27. Powierzchnia i ludność w układzie gminnym. Stan na 31.12.1999r. i 31.12.2004r.⁶

Gmina	Powierzchnia w km. ²	Ludność ogółem	w tym kobiety	Ludność na 1 km. ²	Kobiety na 100 mężczyzn
gmina miejska Lipno	11/11	15 700/ 14 872	8 182/ 7 773	1 443/ 1 367	108,8/109
gmina miejsko-wiejska Dobrzyń n/W	115/115	8 574/ 7 999	4 278/ 4 008	75/69	100/100
gmina miejsko - wiejska Sępole	179/179	8 084/ 7 525	4 159/ 3 851	45/42	107/105
gmina wiejska Bobrowniki	95/96	3 141/ 3 088	1 552/ 1 531	33/32	98/98
gmina wiejska Chrostkowo	74/74	3 213/ 3 151	1 642/ 1 559	43/43	104/98
gmina wiejska Kikół	98/98	7 359/ 7 234	3 671/ 3 607	75/74	100/99
gmina wiejska Lipno	210/210	11 405/ 11 185	5 690/ 5 666	54/53	100/103
gmina wiejska Tłuchowo	99/99	4 555/ 4 562	2 233/ 2 262	46/46	96/98
gmina wiejska Wielgie	134/134	6 792/ 6 544	3 400/ 3 274	51/49	100/100

Tab. 28. Ruch naturalny ludności w 1999r. i 2004 r.⁷

Gmina	małżeństwa	urodzenia żywe	zgony	przyrost naturalny	małżeństwa	urodzenia żywe	zgony	przyrost naturalny
	w liczbach bezwzględnych				na 1000 ludności			
gmina miejska Lipno	100 /72	180 /153	162 /148	18 /5	6,4 /4,8	11,5 /10,2	10,3 /9,9	1,2 /0,3
gmina miejsko-wiejska Dobrzyń n/W	43 /46	105 /80	91 /94	14 /-14	5,0 /5,7	12,2 /9,8	10,6 /11,5	1,6 /-1,7
gmina miejsko - wiejska Sępole	39 /27	119 /90	92 /84	27 /6	4,8 /3,6	14,7 /11,8	11,4 /11,0	3,3 /0,8
gmina wiejska Bobrowniki	21 /11	41 /42	15 /23	26 /19	6,6 /3,5	12,9 /13,3	4,7 /7,3	8,2 /6,0
gmina wiejska Chrostkowo	22 /16	40 /51	37 /30	3 /21	6,6 /4,9	12,0 /15,8	11,1 /9,3	0,9 /6,5
gmina wiejska Kikół	55 /39	102 /86	76 /50	26 /36	7,3 /5,3	13,6 /11,6	10,1 /6,7	3,5 /4,9
gmina	83	153	123	30	7,1	13,1	1,05	2,6

⁴ Źródło: „Strategia rozwoju Powiatu Lipnowskiego 2001-2010”.

⁵ Źródło: „US w Bydgoszczy. Województwo Kujawsko - pomorskie. Podregiony, powiaty, gminy. Bydgoszcz 2005”.

⁶ Źródło: zob. przypis 2 i 3.

⁷ Zob. przypis 2 i 3.

wiejska Lipno	/59	/107	/114	/-7	/5,1	/9,3	/9,9	/-0,6
gmina wiejska Tłuchowo	38 /32	58 /64	40 /60	18 /4	8,1 /6,9	12,4 /13,7	8,5 /12,9	3,9 /0,8
gmina wiejska Wielgie	51 /37	83 /75	87 /70	-4 /5	7,4 /5,6	12,1 /11,3	12,7 /105	-0,6 /0,8

Tab. 29. Ludność w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym w 1999r. i 2004 r.⁸

Wyszczególnienie	ogółem	w wieku						ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym
		przedprodukcyjnym		produkcyjnym		poprodukcyjnym		
		razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety	
dane na 31.12.1999r. i 31.12.2004r.								
Powiat Lipnowski	68 823 /66 160	19 925 /17 018	9 591 /8 244	39 362 /39 903	18 643 /19 001	9 536 /9 239	6 573 /6 286	75 / 66
dane na 31.12.2004r.								
Gmina	14 872	3 481	1 668	9 419	4 718	1 972	1 387	58
gmina miejska Lipno	7 999	1 968	958	4 918	2 306	1 113	744	63
gmina miejsko-wiejska Dobrzyń n/W	7 525	1 949	965	4 458	2 137	1 118	749	69
gmina miejsko - wiejska Skepe	3 088	897	426	1 847	866	344	239	67
gmina wiejska Bobrowniki	3 151	841	377	1 804	835	506	347	75
gmina wiejska Chrostkowo	7 234	1 908	904	4 335	2 018	991	685	67
gmina wiejska Kikół	11 185	3 020	1 525	6 621	3 113	1 544	1 028	69
gmina wiejska Lipno	4 562	1 209	572	2 667	1 234	686	456	71
gmina wiejska Tłuchowo	6 544	1 745	849	3 834	1 774	965	651	71

Systematycznie zwiększa się ilość podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON (bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne). W 2004 r. było 4 679 podmiotów, w tym sektorze publicznym - 148, zaś w sektorze prywatnym 4 531. W stosunku do 1999r. wzrost liczby podmiotów nastąpił o 22%, w tym w sektorze prywatnym o 22%, zaś w sektorze publicznym o 7%. W strukturze branżowej działających podmiotów zdecydowanie najliczniejszą grupę stanowią podmioty prowadzące działalność handlową i naprawy (2 109 podmiotów). Ich udział wynosił 45% (2 109 podmiotów). Drugą pod względem liczby podmiotów grupą jest budownictwo - 11% (519 podmiotów). Zauważalna poprawa sytuacji w sferze gospodarczej nie przekładała się na stan rynku pracy. Wyraźne, niestety niekorzystne zmiany wystąpiły w sferze zatrudnienia i bezrobocia. Stopa bezrobocia rejestrowanego na koniec grudnia 1999r. wynosiła 19,3%, zaś w na koniec grudnia 2004r. wynosiła 29,8% (8 046 bezrobotnych). Największy udział w ogólnej liczbie bezrobotnych posiadają długotrwale bezrobotni, tj. powyżej 24 miesięcy pozostawania bez pracy i wyniósł on na dzień

⁸ Zob. przypis 2 i 3.

31.12.2004r. 2 870 osób, co stanowi 35,7% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych.

Tab. 30. Pracujący wg rodzajów działalności - stan na 31.12.2004 r⁹.

Wyszczególnienie	Ogółem	Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo oraz rybactwo	Przemysł i budownictwo	Usługi	
				rynkowe	nierynkowe
Powiat lipnowski	14 992	8 171	2 007	1 625	3 189
Powiat rypiński	10 911	5 312	2 371	1 343	1 885
Powiat aleksandrowski	12 018	5 222	1 675	1 319	3 802

W roku szkolnym 2004/2005 na terenie Powiatu Lipnowskiego działało 41 szkół podstawowych (łącznie ze specjalnymi) o łącznej liczbie uczniów 6 208; 15 gimnazjów (łącznie ze specjalnymi) o łącznej liczbie uczniów 3 436. Średnio na jedną szkołę podstawową przypadało 151 uczniów (średnia dla województwa kujawsko - pomorskiego wynosi 208 uczniów na jedną szkołę podstawową), zaś na jedno gimnazjum 229 uczniów (średnia dla województwa kujawsko - pomorskiego wynosi 246 uczniów na jedno gimnazjum).

Tab. 31. Szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży w roku szkolnym 2004/2005¹⁰

Gminy	szkoły	oddziały	uczniowie	absolwenci z roku szkolnego 2003/2004
gmina miejska Lipno	4	60	1441	249
gmina miejsko-wiejska Dobrzyń n/W	6	40	765	187
gmina miejsko - wiejska Skepe	4	35	694	112
gmina wiejska Bobrowniki	3	24	323	67
gmina wiejska Chrostkowo	4	24	339	63
gmina wiejska Kikół	6	39	606	118
gmina wiejska Lipno	9	62	973	176
gmina wiejska Tłuchowo	2	22	425	70
gmina wiejska Wielgie	3	30	642	102
ogółem	41	336	6 208	1 144

Tab. 32. Gimnazja dla dzieci i młodzieży w roku szkolnym 2004/2005¹¹

Gminy	szkoły	oddziały	uczniowie	absolwenci z roku szkolnego 2003/2004
gmina miejska Lipno	3	35	747	228
gmina miejsko-wiejska Dobrzyń n/W	3	21	522	175
gmina miejsko - wiejska Skepe	1	12	322	86
gmina wiejska Bobrowniki	1	9	168	51
gmina wiejska Chrostkowo	1	6	140	60
gmina wiejska Kikół	1	15	380	116
gmina wiejska Lipno	3	29	619	176
gmina wiejska Tłuchowo	1	9	220	82
gmina wiejska Wielgie	1	15	318	109
ogółem	15	151	3 436	1 083

Tab. 33. Szkolnictwo ponadpodstawowe i ponadgimnazjalne w roku szkolnym 2004/2005¹²

Wyszczególnienie	szkoły	oddziały	uczniowie	absolwenci z roku szkolnego 2003/2004
a - szkoły ponadpodstawowe				
b - szkoły ponadgimnazjalne				
Szkoły zasadnicze (zawodowe) dla	a: -	a: -	a: -	a: 19

⁹ Zob. przypis 3.

¹⁰ Zob. przypis 3.

¹¹ Zob. przypis 3.

¹² Zob. przypis 3.

młodzieży	b: 3	b: 22	b: 515	b: 46
Licea ogólnokształcące dla młodzieży	a: - b: 3	a: - b: 29	a: - b: 825	a: 299 b: x
Ponadgimnazjalne licea profilowane dla młodzieży	2	14	414	x
Ponadpodstawowe średnie szkoły zawodowe oraz ponadgimnazjalne technika dla młodzieży	a: 1 b: 5	a: 7 b: 17	a: 171 b: 454	a: 307 b: x
Szkoły policealne	4	8	159	15
Szkoły dla dorosłych	8	18	431	159

W Powiecie Lipnowskim dróg publicznych o twardej nawierzchni jest 324 km w przypadku dróg powiatowych oraz 123 km dróg gminnych, w tym o nawierzchni ulepszonej: 321 km dróg powiatowych oraz 107 dróg gminnych (stan w dniu 31.12.2004r.).

Ogólnie długość sieci wodociągowej w powiecie wynosi 1 174,4 km (827,6 km - stan na 31.12.1998r.). Rozwój zaopatrzenia ludności w wodę stwarza konieczność rozwiązania problemu odprowadzania i oczyszczania ścieków. Na koniec 2004 r. długość sieci kanalizacyjnej w powiecie wyniosła 83,3 km (31,8 km na koniec 1998r.) i jest jedną z najniższych w województwie kujawsko - pomorskim.

Tab. 34. Wodociągi i kanalizacja w 2004 r.¹³

Wyszczególnienie	Sieć w km		Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych		Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych		Ścieki odprowadzone w dam ³ do kanalizacji miejskiej
	wodociągowa rozdzielcza	kanalizacyjna (sieć rozdzielcza i kolektory)	wodociągowa	kanalizacyjna	w dam ³	na 1 mieszkańca w m ³	
gmina miejska Lipno	28,1	29,0	1 879	1 270	467,2	31,3	625,3
gmina miejsko-wiejska Dobrzyń n/W	181,3	6,7	1 269	338	245,6	30,7	58,0
gmina miejsko - wiejska Sępole	73,5	16,0	1 326	453	185,0	24,6	117,5
gmina wiejska Bobrowniki	44,8	4,0	427	107	55,6	17,9	9,1
gmina wiejska Chrostkowo	99,2	-	452	-	82,6	26,1	-
gmina wiejska Kikół	155,0	13,5	1 057	418	299,5	41,4	58,9
gmina wiejska Lipno	307,6	-	2 135	-	262,7	23,4	-
gmina wiejska Tłuchowo	123,4	7,7	821	185	83,4	18,1	19,0
gmina wiejska Wielgie	161,5	6,4	1 199	131	128,5	19,6	34,3
ogółem	1 174,4	83,3	10 565	2 902	1 810,1	27,3	922,1

Gospodarkę odpadami na terenie powiatu prowadzą poszczególne samorzady gminne.

Na terenie powiatu w dniu 31.12.2004r. wskaźnik łóżek przypadających na 10 000 mieszkańców kształtował się na wysokim poziomie (57,6) i był wyższy od średniej wojewódzkiej (44,0).

Prezentowane dane w zakresie ochrony zdrowia obejmują informacje o działalności publicznej i niepublicznej służby zdrowia. Dane o praktykach lekarskich obejmują te podmioty, które świadczą usługi zdrowotne wyłącznie w ramach środków publicznych.

¹³ Zob. przypis 3.

Tab. 35. Ambulatoryjna opieka zdrowotna i apteki – stan na 31.12.2004r.¹⁴

Wyszczególnienie	Łóżka w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności	Ambulatoryjna opieka zdrowotna		Apteki (bez aptek i punktów aptecznych w stacjonarnych zoz)	Liczba ludności na 1 aptekę
		zakłady opieki zdrowotnej	praktyki lekarskie		
Województwo	44,0	529	358	524	3 947
Powiat Lipnowski	57,6	20	14	17	3 892
Powiat Brodnicki	20,8	15	13	10	7 503
Powiat Żniński	27,1	16	9	16	4 361
Powiat Nakielski	32,2	17	16	13	6 497

Powyższy opis wskazuje, iż w tych kilku minionych latach, w niektórych sferach dokonuje się zauważalna poprawa względem stanów wyjściowych. Nie dezaktualizują one w większości ocen prezentowanych w diagnozie Powiatu Lipnowskiego, sporządzonej pod potrzeby Strategii Rozwoju powiatu Lipnowskiego na lata 2001 – 2010.

¹⁴ Zob. przypis 3.

IV. ANALIZA SWOT
ROZWÓJ ZASOBÓW LUDZKICH

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ❑ proedukacyjne postawy społeczeństwa ❑ istnienie ośrodka kształcącego na poziomie wyższym na terenie powiatu ❑ aktywny sektor organizacji pozarządowych ❑ młody wiek społeczności powiatu 	<ul style="list-style-type: none"> ❑ wysokie bezrobocie w powiecie jedno z wyższych w województwie kujawsko - pomorskim ❑ niski poziom wykształcenia, szczególnie wśród osób pozostających bez pracy ❑ ujemne salda migracji (więcej ludzi ubywa aniżeli przybywa w powiecie), szczególnie osób młodych, wykształconych ❑ brak schronisk i noclegowni, placówek opiekuńczo - wychowawczych, ośrodków integracji społecznej itp. ❑ występujące zjawisko patologii społecznych, ubóstwo znacznej części mieszkańców powiatu
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ❑ polityka rynku pracy w kierunku obniżenia kosztów zatrudnienia ❑ możliwość zatrudnienia na europejskim rynku pracy ❑ nowe źródła i instrumenty wsparcia rozwoju zasobów ludzkich ze środków unijnych 	<ul style="list-style-type: none"> ❑ systematyczny spadek liczebności dzieci ❑ przekształcenia w gospodarce powodujące mniejsze zapotrzebowanie na pracę ❑ wzrost kosztów kształcenia ❑ brak zabezpieczenia finansowego na realizację zadań ustawowych realizowanych przez instytucje publiczne

ROZWÓJ GOSPODARCZY

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none">❑ dobry poziom funkcji usługowych (w tym obsługa w zakresie edukacji, administracji, służby zdrowia)❑ korzystny układ komunikacyjny	<ul style="list-style-type: none">❑ bardzo niski rozwój otoczenia instytucjonalnego biznesu❑ niska aktywność rozwojowa większości małych i średnich firm❑ słabe przygotowanie dla lokalizacji inwestycji w powiecie (planistyczne, infrastrukturalne)❑ niedorozwój funkcji wytwórczych
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none">❑ niewielki udział zakładów funkcjonujących w branżach wymagających restrukturyzacji❑ nowe źródła i instrumenty wsparcia rozwoju gospodarki ze środków unijnych❑ umacnianie więzi gospodarczych z krajami Europy Wschodniej❑ upowszechnianie tendencji rozwoju gospodarki opartej na wiedzy❑ korzystny wizerunek regionu w innych krajach UE❑ istnienie instytucji transferu technologii i rozwoju przedsiębiorczości w aglomeracji bydgosko - toruńskiej❑ polityka rządu dla sektora mśp (KSU)	<ul style="list-style-type: none">❑ wysokie koszty pracy i kapitału❑ nadmierny fiskalizm❑ trudności w dostosowaniu do standardów unijnych umożliwiających wprowadzenie towarów na rynek unijny (jakość towarów i usług)❑ małe środki na badania i rozwój

WIELOFUNKCYJNY ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ❑ dobra struktura agrarna (dominującą formą władania jest własność prywatna) ❑ występująca w powiecie tendencja zwiększania się liczby gospodarstw o pow. powyżej 15 ha - gospodarstwa te stanowią rozwijającą grupę, zdolną do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej ❑ trend agroturystyczny w powiecie 	<ul style="list-style-type: none"> ❑ duży odsetek użytków rolnych o niskich klasach bonitacyjnych tj. o ograniczonym potencjale produkcyjnym ❑ zbyt niska aktywność i przedsiębiorczość ludności wiejskiej ❑ niedoinwestowanie w infrastrukturę techniczną obszarów wiejskich ❑ niski stan kapitałowy gospodarstw i ich niedoinwestowanie ❑ niska rolnicza produkcja towarowa (znaczna liczba gospodarstw produkuje na potrzeby konsumpcyjne rodziny, nieliczne prowadzą produkcje towarową skierowaną na rynek) ❑ słabo rozwinięta pozarolnicza działalność gospodarcza
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ❑ nowe źródła i instrumenty wsparcia rozwoju rolnictwa ze środków unijnych ❑ nowe trendy i wymogi technologiczne (bio-paliwa) 	<ul style="list-style-type: none"> ❑ zbyt mała liczba struktur doradczych i organizacyjnych umożliwiających pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowych

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE I KULTUROWE

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ❑ korzystne warunki przyrodnicze charakteryzujące się dużym odsetkiem lasów, możliwości dalszego zwiększenia lesistości obszarów wiejskich ❑ występowanie obszarów prawnie chronionych, w tym stref krajobrazu chronionego stanowiących preferencje dla rozwoju określonych funkcji np. turystyka krajoznawcza 	<ul style="list-style-type: none"> ❑ niski stopień skanalizowania obszarów wiejskich, w tym wyposażenia gospodarstw domowych w oczyszczalnie przyzagrodowe ❑ zanieczyszczenia wód gruntowych wynikające z nieodpowiedniego składowania odpadów
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ❑ nowe źródła i instrumenty wsparcia zachowania i rozwoju środowiska przyrodniczego i kulturowego ze środków UE 	<ul style="list-style-type: none"> ❑ trudności w dostosowaniu do standardów unijnych w zakresie ochrony środowiska (dot. wdrażania nowoczesnych technologii w zakresie ochrony środowiska)

V. Wnioski z analiz obowiązujących i realizowanych dokumentów lokalnych podjętych na szczeblu powiatu.

W okresie do końca 2005r. samorząd powiatu przyjął jako programujące rozwój następujące dokumenty o charakterze strategicznym:

1. *Strategia Rozwoju Powiatu Lipnowskiego* uchwalona przez Radę Powiatu w Lipnie w dniu 16.11.2001r. jako załącznik do uchwały Nr XXXVIII/148/2001,
2. *Strategia Rozwoju Gospodarczego Powiatu Lipnowskiego*, dokument opracowany przez Centrum Doradztwa Strategicznego s.c. z siedzibą w Krakowie (2002 r.) w ramach Programu Aktywizacji Obszarów Wiejskich - Planowanie Rozwoju Lokalnego Usługa B i C,
3. *Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych*, przyjęty przez Radę Powiatu w Lipnie w dniu 30.12.2003r. jako załącznik do uchwały Nr XII/73/2003 (zmiana: Uchwała Rady Powiatu w Lipnie Nr XXXII/220/2006 z dnia 27.02.2006r.),
4. *Powiatowy Program Ochrony Środowiska na lata 2004 - 2011 oraz Plan Gospodarki Odpadami dla Powiatu Lipnowskiego na lata 2004 - 2011* uchwalone przez Radę Powiatu w Lipnie w dniu 31.03.2004r. jako załączniki do uchwały Nr XIV/95/2004,
5. *Plan Rozwoju Lokalnego Gmin i Powiatu Lipnowskiego na lata 2004 - 2006* przyjęty przez Radę Powiatu w Lipnie w dniu 27.04.2004r. jako załącznik do uchwały Nr XV/100/2004 (zmiany: Uchwała Rady Powiatu w Lipnie Nr XXIII/152/2005 z dnia 22.02.2005r.; Uchwała Rady Powiatu w Lipnie Nr XXV/169/2005 z dnia 22.04.2005r.; Uchwała Rady Powiatu w Lipnie Nr XXX/200/2005 z dnia 08.12.2005r.; Uchwała Rady Powiatu w Lipnie Nr XXXII/222/2006 z dnia 27.02.2006r.; Uchwała Rady Powiatu w Lipnie Nr XXXIII/229/2006 z dnia 27.04.2006r.),
6. *Strategia Rozwiązywania Problemów społecznych w Powiecie Lipnowskim na lata 2005 - 2015* uchwalona przez Radę Powiatu w Lipnie w dniu 07.09.2005r. jako załącznik do uchwały Nr XXVIII/187/2005.
7. *Strategia Rozwoju Oświaty Powiatu Lipnowskiego na lata 2006 - 2016*, uchwalona przez Radę Powiatu w Lipnie w dniu 29 września 2006r. jako załącznik do uchwały Nr XXXVII/252/2006.

Zakłada się, że cele, działania i przedsięwzięcia rozwojowe zapisane w powyższych dokumentach, zachowują swoją prorozwojową aktualność, są uwzględnione w prezentowanej projekcji rozwoju, jednakże na przyjęty poziom ogólności sformułowań, nie występują one w pierwotnej formie.

Dokumentem, który wyróżnia się w tym zbiorze pewną odmiennością jest Plan Rozwoju Lokalnego Gmin i Powiatu Lipnowskiego na lata 2004 - 2006. Jest on dokumentem zorientowanym na konkretne projekty zaplanowane do realizacji przez poszczególne gminy powiatu lipnowskiego, a także przez samorząd powiatowy. Projekty ujęte w Planie Rozwoju lokalnego zostały podzielone na kategorie w zależności od zakresu jaki obejmują (infrastruktura techniczna, infrastruktura turystyczna, infrastruktura społeczna). Plan Rozwoju Lokalnego, zawierający m.in. opis aktualnej sytuacji społeczno - gospodarczej, opis planowanych zadań inwestycyjnych, plan finansowy, był dokumentem niezbędnym do ubiegania się o wsparcie finansowe z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) na realizację projektów w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (ZPORR) - Priorytet 3 Rozwój lokalny.

Aktualizacja Strategii Rozwoju Powiatu Lipnowskiego na lata 2006 - 2016 wpisuje się w Strategię Rozwoju Województwa Kujawsko - Pomorskiego na lata 2007 - 2020, stanowiącej załącznik do Uchwały Nr XLI/586/05 Sejmiku Województwa Kujawsko - Pomorskiego z dnia 12.12.2005r.

VI. Propozycja aktualizacji obszarów działań i celów.

Cele Strategii Rozwoju Powiatu Lipnowskiego na lata 2001 - 2010	Projektowane cele (wizja rozwoju na lata 2006 - 2016)	Uwagi
Strategiczny obszar działań (1): Rozwój zasobów ludzkich dotychczasowy: edukacja i rozwój zasobów ludzkich (1)		
Cel operacyjny 1.1. podniesienie poziomu wykształcenia mieszkańców	Cel operacyjny 1.1. budowa społeczeństwa opartego na wiedzy	Propozycja nowego zapisu celu
Cel operacyjny 1.2. rozwój infrastruktury społecznej oraz wzmocnienie pozycji kulturalnej powiatu	Cel operacyjny 1.2. budowa społeczeństwa obywatelskiego	Propozycja nowego zapisu celu
Cel operacyjny 1.3. zapewnienie bezpieczeństwa publicznego w powiecie	Cel operacyjny 1.3. promocja zatrudnienia osób pozostających bez pracy, osób zagrożonych utratą zatrudnienia oraz integracja społeczno - zawodowa osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym	Propozycja nowego zapisu celu
Cel operacyjny 1.2. rozwój infrastruktury społecznej oraz wzmocnienie pozycji kulturalnej powiatu	Cel operacyjny 1.4. wzmocnienie pozycji kulturalnej powiatu	Propozycja nowego zapisu celu
Strategiczny obszar działań (2): Rozwój gospodarczy dotychczasowy: przedsiębiorczość i rozwój gospodarczy (2)		
Cel operacyjny 2.1. wzmocnienie sektora małych i średnich przedsiębiorstw	Cel operacyjny 2.1. kreowanie warunków przedsiębiorczości	Propozycja nowego zapisu celu
Cel operacyjny 4.1. rozwój sieci drogowej Cel operacyjny 4.2. rozwój gospodarki wodno - kanalizacyjnej Cel operacyjny 4.3. rozwój gospodarki odpadami Cel operacyjny 4.4. rozwój systemów energetycznych i sieci telekomunikacyjnych	Cel operacyjny 2.2. rozwój infrastruktury technicznej	Propozycja nowego zapisu celu
Strategiczny obszar działań (3): Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich		
Cel operacyjny 3.1. tworzenie warunków do różnicowania działalności gospodarczej na obszarach wiejskich	Cel operacyjny 3.1. tworzenie warunków do różnicowania działalności gospodarczej na obszarach wiejskich	
Cel operacyjny 3.2. rozwój przetwórstwa rolno - spożywczego	Cel operacyjny 3.2. rozwój gospodarstw rolnych i przetwórstwo rolno - spożywcze	Propozycja nowego zapisu celu
Strategiczny obszar działań (4): Środowisko przyrodnicze i kulturowe		
Cel operacyjny 6.1. respektowanie zasad ochrony środowiska w rozwoju gospodarczym obszarów wiejskich	Cel operacyjny 4.1. zachowanie zasobów środowiska przyrodniczego	Propozycja nowego zapisu celu
Cel operacyjny 5.1. kształtowanie oferty turystycznej powiatu Cel operacyjny 6.2. kształtowanie środowiska kulturowego	Cel operacyjny 4.2 kształtowanie i promocja dziedzictwa kulturowego	Propozycja nowego zapisu celu

W aktualizowanej strategii nie wyodrębniono strategiczne obszary działań takie jak: infrastruktura techniczna i turystyka. Infrastruktura techniczna została włączona w strategiczny obszar działań **rozwój gospodarczy(2)**, zaś turystyka w **wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich (3)**.

„Dobry początek to połowa dzieła”
Platon

VII. P L A N O P E R A C Y J N Y S T R A T E G I I - C E L E O P E R A C Y J N E I C H R E A L I Z A C J A

MISJA: wykształceni i zdrowi mieszkańcy, modernizująca się produkcja i przetwórstwo, turystyka oraz żywność ekologiczna – drogą do wzrostu poziomu życia i konkurencyjności powiatu.

Mając na uwadze obecne oraz przyszłe uwarunkowania rozwoju powiatu, ogół przesłanek do jego planowania wskazuje się na cztery strategiczne obszary działania:

- rozwój zasobów ludzkich
- rozwój gospodarczy
- wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich
- środowisko przyrodnicze i kulturowe

Okres realizacji strategii (w tym poszczególnych celów operacyjnych) zorientowany jest na lata 2006 – 2015.

S T R A T E G I C Z N E O B S Z A R Y D Z I A Ł A Ń

(1) ROZWÓJ ZASOBÓW LUDZKICH	(2) ROZWÓJ GOSPODARCZY	(3) WIELOFUNKCYJNY ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH	(4) ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE I KULTUROWE
Cel operacyjny 1.1. > budowa społeczeństwa opartego na wiedzy			
Zespół przedsięwzięć 1.1.1.		Poprawa efektywności i jakości kształcenia na wszystkich poziomach nauczania	
Zadania:		<ul style="list-style-type: none"> ❑ rozwój i doskonalenie standardów, programów oraz metod edukacji na wszystkich poziomach nauczania ❑ dostosowywanie kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy ❑ podwyższanie kwalifikacji kadr pedagogicznych ❑ wyposażenie szkół w nowoczesne pomoce dydaktyczne (np. urządzenia multimedialne, dostęp do internetu itp.) ❑ modernizacja i unowocześnianie placówek oświatowych (oświatowo – wychowawczych) wszystkich szczebli, w tym w zakresie wyposażenia laboratoryjnego, w pracownie tematyczne (w tym językowe), świetlice i biblioteki w zakresie stosowania technik multimedialnych ❑ budowa, modernizacja i unowocześnienie bazy sportowo – rekreacyjnej w ramach budowy Powiatowego Centrum Sportu i Rekreacji ❑ dostosowywanie sieci szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych do zmniejszającej się liczby dzieci i młodzieży w jednych rejonach i wzrostu ich liczby w innych rejonach ❑ tworzenie nowoczesnych „centrów kształcenia praktycznego” przy 	

	<p>szkołach ponadgimnazjalnych</p> <ul style="list-style-type: none"> ❑ tworzenie nowoczesnych ośrodków egzaminacyjnych przy szkołach ponadgimnazjalnych ❑ tworzenie bezpiecznych warunków w placówkach oświatowych (np. monitoring) ❑ wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży wiejskiej poprzez wprowadzanie systemów pomocy stypendialnej ❑ rozwój przyszkolnej bazy socjalnej (np. internaty, bursy, stołówki, inne)
Oczekiwane efekty:	<ul style="list-style-type: none"> ❑ uzyskanie młodych ludzi zdolnych do funkcjonowania w coraz bardziej z informatyzowanym otoczeniu, dysponujących umiejętnościami kreowania informacji i wiedzy, kreatywnych w adoptowaniu się do zmieniającego się otoczenia, zwłaszcza wymagań współczesnego, dynamicznego rynku pracy ❑ uzyskanie placówek oświatowych (oświatowo - wychowawczych) o wysokim standardzie kształcenia oraz technicznym ❑ eliminacja kierunków kształcenia o małym zapotrzebowaniu ze strony rynku pracy ❑ wzrost liczby młodzieży wiejskiej kształcącej się w szkołach kończących się maturą ❑ sieć placówek oświatowych dostosowana do liczby dzieci i młodzieży w poszczególnych rejonach
Beneficjenci ostateczni:	<ul style="list-style-type: none"> ❑ dzieci i młodzież kształcąca się w szkołach podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych na terenie powiatu
Odpowiedzialny za realizację:	<ul style="list-style-type: none"> ❑ samorząd powiatu oraz samorzady gminne we współpracy z placówkami oświatowymi i oświatowo - wychowawczymi, dla których są organami założycielskimi (prowadzącymi)
Zespół przedsięwzięć 1.1.2.	Tworzenie warunków do nauki na poziomie wyższym na terenie powiatu
Zadania:	<ul style="list-style-type: none"> ❑ wprowadzanie kierunków pożądaných w kontekście potrzeb gospodarczych i rynku pracy ❑ wyrównywanie szans edukacyjnych studentów pochodzących z terenów wiejskich poprzez wprowadzanie systemów pomocy stypendialnej ❑ rozwój bazy socjalnej dla studentów (np. internaty, bursy,

	<p>campusy, stołówki, inne)</p> <ul style="list-style-type: none"> ❑ zapewnienie wysokiego standardu bazy dydaktycznej istniejącej na terenie powiatu filii szkoły wyższej
Oczekiwane efekty:	<ul style="list-style-type: none"> ❑ uzyskanie przyrostu liczby osób studiujących na terenie powiatu ❑ uzyskanie wzrostu poziomu wykształcenia mieszkańców szczególnie z terenów wiejskich, w tym osób wykwalifikowanych w kierunkach pożądanym na lokalnym rynku pracy ❑ zatrzymanie odpływu z terenu powiatu wykwalifikowanej młodzieży studiującej w innych ośrodkach, przy jednoczesnym przyciągnięciu studentów pochodzących z innych powiatów
Beneficjenci ostateczni:	<ul style="list-style-type: none"> ❑ mieszkańcy powiatu ❑ studenci pochodzący z innych powiatów
Odpowiedzialny za realizację:	<ul style="list-style-type: none"> ❑ samorząd powiatu we współpracy z władzami uczelni
Cel operacyjny 1.2. > budowa społeczeństwa obywatelskiego	
Zespół przedsięwzięć 1.2.1.	Wspieranie rozwoju sektora organizacji pozarządowych oraz budowa partnerstwa publiczno - prywatnego
Zadania:	<ul style="list-style-type: none"> ❑ wsparcie techniczne, informacyjne oraz finansowe organizacji pozarządowych realizujących zadania publiczne należące do kompetencji samorządów gminnych i powiatowego ❑ wzmacnianie i promocja instytucjonalnych form dialogu obywatelskiego ❑ promocja działań pro społecznych (wolontariat, filantropia) ❑ promocja postaw obywatelskich ❑ przedsięwzięcia ukierunkowane na budowanie partnerskich relacji między organizacjami pozarządowymi a administracją publiczną
Oczekiwane efekty:	<ul style="list-style-type: none"> ❑ liczne inicjatywy organizacji pozarządowych o charakterze społecznym ❑ szeroki udział obywateli w procesach społeczno - gospodarczych ❑ uzupełnienie działań administracji w realizacji zadań publicznych
Beneficjenci ostateczni:	<ul style="list-style-type: none"> ❑ mieszkańcy powiatu

Odpowiedzialny za realizację:	☐ samorząd powiatu ☐ samorzady gminne ☐ organizacje pozarządowe
Cel operacyjny 1.3. > promocja zatrudnienia osób pozostających bez pracy, osób zagrożonych utratą zatrudnienia oraz integracja społeczno - zawodowa osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym	
Zespół przedsięwzięć 1.3.1.	Rozwój i promocja zatrudnienia osób pozostających bez pracy
Zadania:	☐ rozwój usług pośrednictwa pracy ☐ zwiększenie dostępności usług w zakresie poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej dla osób bezrobotnych oraz poszukujących pracy ☐ wsparcie w nabywaniu nowych kwalifikacji zawodowych poprzez organizację szkoleń i pomoc w podejmowaniu działalności gospodarczej ☐ wsparcie finansowe osób pozostających bez pracy lub zagrożonych utratą zatrudnienia, podejmujących działalność gospodarczą ☐ organizacja zatrudnienia okresowego, staży zawodowych, i innych form zatrudnienia dla bezrobotnych
Oczekiwane efekty:	☐ zmniejszenie rozmiarów bezrobocia na terenie powiatu ☐ rozwój zatrudnienia w oparciu o wykorzystanie zasobów lokalnych ☐ wzrost liczby podmiotów gospodarczych
Beneficjenci ostateczni:	☐ osoby pozostające bez pracy oraz zagrożone utratą zatrudnienia
Odpowiedzialny za realizację:	☐ samorzady gminne oraz powiatowy ☐ organizacje pozarządowe ☐ publiczne instytucje rynku pracy ☐ niepubliczne podmioty obsługi rynku pracy
Zespół przedsięwzięć 1.3.2.	Przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu
Zadania:	☐ wspieranie oraz wykorzystywanie organizacji pozarządowych aktywnych w dziedzinie pomocy społecznej oraz różnych form

	<p>wolontariatu w rozpoznawaniu i zaspokajaniu potrzeb społecznych</p> <ul style="list-style-type: none"> ❑ wsparcie instytucjonalne i środowiskowe na rzecz ludzi starych, samotnych, bezdomnych, długotrwale korzystających ze świadczeń pomocy społecznej ❑ pomoc i działania na rzecz integracji społecznej osób i rodzin z osobami uzależnionymi od alkoholu, narkotyków, dotkniętych przemocą i chorobami cywilizacyjnymi (m.in. HIV/AIDS) ❑ działania na rzecz reintegracji zawodowej społecznej osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym ❑ działanie na rzecz kobiet umożliwiające im wypełnianie i łączenie różnych ról społecznych (m.in. zawodowych, rodzinnych) ❑ pomoc w wychodzeniu z kręgu pomocy społecznej ❑ utworzenie ośrodka interwencji kryzysowej na poziomie powiatu ❑ inicjowanie i wspieranie działań zmierzających do powstawania rodzinnych form opieki zastępczej (np. rodzinne domy dziecka, rodziny zastępcze, pogotowie rodzinne)
Oczekiwane efekty:	<ul style="list-style-type: none"> ❑ powrót do społeczeństwa osób i rodzin wykluczonych społecznie ❑ zmniejszenie zbiorowości skażonych alkoholizmem, narkomanią, itp. ❑ integracja wysiłków różnych instytucji (publicznych i prywatnych) na rzecz przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu
Beneficjenci ostateczni:	<ul style="list-style-type: none"> ❑ osoby wykluczone i zagrożone wykluczeniem społecznym ❑ osoby ubogie i zagrożone ubóstwem
Odpowiedzialny za realizację:	<ul style="list-style-type: none"> ❑ instytucje publiczne powołane do realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej ❑ organizacje pozarządowe
Zespół przedsięwzięć 1.3.3.	Wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych
Zadania:	<ul style="list-style-type: none"> ❑ działania na rzecz osób niepełnosprawnych zmierzające do ich rehabilitacji zawodowej i społecznej, a tym samym zapobiegające wykluczeniu społecznemu ❑ działania na rzecz osób niepełnosprawnych umożliwiające im pełne uczestnictwo w życiu społecznym, kulturalnym, sportowym, turystyce i rekreacji ❑ wspieranie oraz wykorzystywanie organizacji pozarządowych

	<p>działających na rzecz osób niepełnosprawnych</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ aktywizacja osób niepełnosprawnych do pełnego uczestnictwa w życiu obywatelskim ☐ promocja profilaktyki zdrowotnej osób niepełnosprawnych ☐ utworzenie centrum wsparcia dla osób niepełnosprawnych/centrum integracji społecznej ☐ działania zmierzające do usuwania barier architektonicznych w budynkach publicznych ułatwiających dostęp do nich osobom niepełnosprawnym
Oczekiwane efekty:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ pełne i aktywne uczestnictwo osób niepełnosprawnych w życiu społecznym i zawodowym ☐ integracja osób niepełnosprawnych ze sprawną częścią społeczeństwa ☐ wyrównywanie szans życiowych osób niepełnosprawnych
Beneficjenci ostateczni:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ osoby niepełnosprawne z terenu powiatu
Odpowiedzialny za realizację:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ organizacje pozarządowe działające na rzecz osób niepełnosprawnych ☐ instytucje publiczne powołane do realizacji zadań z zakresu pomocy osobom niepełnosprawnym ☐ pracodawcy
Zespół przedsięwzięć 1.3.4.	Przeciwdziałanie bezrobociu osób zagrożonych utratą pracy w rolnictwie
Zadania:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ wsparcie w nabywaniu nowych kwalifikacji zawodowych poprzez organizację szkoleń i pomoc w podejmowaniu działalności gospodarczej ☐ zwiększenie dostępności usług w zakresie poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej dla osób zagrożonych utratą pracy w rolnictwie ☐ wsparcie finansowe osób zagrożonych utratą pracy w rolnictwie a podejmujących działalność gospodarczą
Oczekiwane efekty:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ rozwój zatrudnienia w sferze pozarolniczej ☐ wzrost liczby podmiotów gospodarczych
Beneficjenci ostateczni:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ rolnicy i domownicy rolników

Odpowiedzialny za realizację:	☐ organizacje pozarządowe ☐ ośrodek doradztwa rolniczego ☐ inne instytucje szkoleniowe
Cel operacyjny 1.4. > Wzmocnienie pozycji kulturalnej powiatu	
Zespół przedsięwzięć 1.4.1.	Tworzenie warunków dla funkcjonowania i rozwoju instytucji kultury oraz animacja wydarzeń kulturalnych powiatu
Zadania:	☐ utworzenie biblioteki miejsko – powiatowej lub miejskiej ☐ działania na rzecz tworzenia stałej oferty kulturalnej powiatu i jej aktywna promocja ☐ remont i modernizacja obiektów użyteczności publicznej (w tym świetlice w sołectwach)
Oczekiwane efekty:	☐ integracja lokalnej społeczności ☐ poprawa funkcjonowania instytucji kultury oraz rozwój nowych realizujących zwiększone i zróżnicowane potrzeby kulturalne coraz lepiej wykształconych mieszkańców powiatu ☐ podniesienie standardu życia mieszkańców powiatu
Beneficjenci ostateczni:	☐ mieszkańcy powiatu
Odpowiedzialny za realizację:	☐ instytucje kultury ☐ samorząd powiatowy ☐ samorządy gminne ☐ organizacje pozarządowe
Cel operacyjny 2.1. > Kreowanie warunków przedsiębiorczości	
Zespół przedsięwzięć 2.1.1.	Rozwijanie postaw przedsiębiorczych
Zadania:	☐ upowszechnianie wiedzy w zakresie przedsiębiorczości poprzez wprowadzenie treści związanych z podstawami gospodarki rynkowej do programów nauczania ☐ edukacja ludzi młodych w zakresie zakładania i prowadzenia własnej firmy ☐ wprowadzanie prorozwojowych systemów podatków lokalnych ☐ przygotowywanie infrastrukturalne i udostępnianie terenów inwestycyjnych

	<ul style="list-style-type: none"> ☐ podejmowanie działań zmierzających do łatwego dostępu do informacji i doradztwa gospodarczego ☐ kreowane powstawania klastrów gospodarczych ☐ pomoc w nawiązywaniu kontaktów gospodarczych ☐ promocja oferty inwestycyjnej z terenu powiatu ☐ promocja uznawanych znaków jakości (np. certyfikaty ISO) ☐ promocja lokalnej przedsiębiorczości w kraju i zagranicą
Oczekiwane efekty:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ zwiększenie liczby podmiotów gospodarczych ☐ zwiększenie zatrudnienia w sektorze mśp ☐ zmniejszenie bezrobocia w powiecie
Beneficjenci ostateczni:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ mieszkańcy powiatu ☐ sektor mśp
Odpowiedzialny za realizację:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ jednostki samorządu terytorialnego ☐ istniejący sektor mśp ☐ organizacje pozarządowe ☐ instytucje otoczenia biznesu
Zespół przedsięwzięć 2.1.2.	Rozwijanie instytucji otoczenia biznesu
Zadania:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ utworzenie powiatowego funduszu gwarancji i poręczeń lub przystąpienie do wojewódzkiego funduszu poręczeń kredytowych ☐ utworzenie funduszu pożyczkowego lub przystąpienie do funduszu na poziomie regionalnym ☐ tworzenie ośrodków (centrów) wspierania przedsiębiorczości ☐ tworzenie ośrodków informacji gospodarczej
Oczekiwane efekty:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ zwiększenie liczby podmiotów gospodarczych ☐ istnienie sprawnego zespołu instytucji około biznesowych ☐ dostępność kapitału dla sektora mśp
Beneficjenci ostateczni:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ mieszkańcy powiatu ☐ sektor mśp
Odpowiedzialny za realizację:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ jednostki samorządu terytorialnego ☐ organizacje pozarządowe ☐ sektor mśp

Cel operacyjny 2.2. > Rozwój infrastruktury technicznej	
Zespół przedsięwzięć 2.2.1.	Informatyzacja usług publicznych
Zadania:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ uruchomienie systemów informatycznych ułatwiających dostęp do urzędów „na odległość” ☐ informatyzacja usług w zakresie leczenia zapewniających m.in. szybką diagnozę na odległość ☐ uruchomienie systemu informatycznego służącego poprawie bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego (zintegrowany system zarządzania w powiecie) ☐ wprowadzanie tzw. edukacji na odległość (m.in. za pośrednictwem telewykładów itp.) ☐ wprowadzenie monitoringu miasta Lipna
Oczekiwane efekty:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ zintegrowanie systemów teleinformacyjnych usprawniających funkcjonowanie administracji publicznej ☐ zapewnienie bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego ☐ wysoka jakość i sprawna obsługa obywateli przez administrację
Beneficjenci ostateczni:	☐ mieszkańcy powiatu
Odpowiedzialny za realizację:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne ☐ służby, inspekcje i straże
Zespół przedsięwzięć 2.2.2.	Rozwój infrastruktury drogowej
Zadania:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ budowa, przebudowa i modernizacja dróg powiatowych i gminnych, z ich dostosowaniem do odpowiednich klas technicznych, poprawiających dostępność komunikacyjną powiatu z zewnątrz ☐ budowa urządzeń technicznych zapewniających bezpieczeństwo ruchu, w tym szczególnie w mieście Lipnie (sygnalizacja świetlna, ronda itp.) ☐ budowa wydzielonych chodników na obszarach wsi, położonych w pasach drogowych ☐ budowa ścieżek rowerowych wzdłuż dróg powiatowych i gminnych ☐ budowa systemów podczyszczania (rowów odwadniających i

	<p>separatorów na substancje ropopochodne) wzdłuż nowo powstających i modernizowanych dróg</p> <ul style="list-style-type: none"> ❑ podejmowanie i wspieranie działań zmierzających do budowy obwodnicy miasta Lipna ❑ podejmowanie działań zmierzających do budowy parkingu w mieście Lipnie ❑ budowa parkingów przy instytucjach użyteczności publicznej
Oczekiwane efekty:	<ul style="list-style-type: none"> ❑ wzrost aktywności gospodarczej ❑ usprawnienie transportu tranzytowego ❑ zwiększenie przepustowości i płynności ruchu drogowego ❑ poprawa bezpieczeństwa i warunków ruchu drogowego ❑ rozwój turystyki i rekreacji
Beneficjenci ostateczni:	<ul style="list-style-type: none"> ❑ mieszkańcy powiatu ❑ podmioty zainteresowane inwestowaniem na terenie powiatu
Odpowiedzialny za realizację:	<ul style="list-style-type: none"> ❑ jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne
Zespół przedsięwzięć 2.2.3.	Rozwój gospodarki wodno - ściekowej
Zadania:	<ul style="list-style-type: none"> ❑ budowa, rozbudowa i unowocześnianie sieci i urządzeń dla zaopatrzenia mieszkańców powiatu w wodę pitną ❑ wspieranie działań zmierzających do budowy przyzagrodowych oczyszczalni ścieków, szczególnie na terenach o zabudowie rozproszonej ❑ budowa, rozbudowa i modernizacja systemów i urządzeń odprowadzania i oczyszczania ścieków na obszarach wiejskich, szczególnie w miejscowościach o zwartej zabudowie ❑ budowa, odbudowa urządzeń regulujących stosunki wodne ❑ budowa i odbudowa obiektów małej retencji koniecznych dla zatrzymania wód opadowych i roztopowych oraz regulacji ich odpływu w celu zmniejszenia deficytu wód w okresie wegetacji ❑ budowa oczyszczalni ścieków
Oczekiwane efekty:	<ul style="list-style-type: none"> ❑ poprawa stanu czystości wód powierzchniowych ❑ podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej obszarów wiejskich

	<ul style="list-style-type: none"> ☐ podniesienie standardu życia ludności poprzez zabezpieczenie odpowiedniej ilości i jakości wody pitnej
Beneficjenci ostateczni:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ mieszkańcy powiatu
Odpowiedzialny za realizację:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ jednostki samorządu terytorialnego
Zespół przedsięwzięć 2.2.4.	Rozwój gospodarki odpadami
Zadania:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ unowocześnianie systemu gospodarowania odpadami stałymi, w tym organizacja odbioru i wywozu odpadów na składowiska ☐ stworzenie systemu zbierania, segregacji odpadów i ich recykling ☐ likwidacja i rekultywacja składowisk wypełnionych i nieużytkowanych, nieodpowiadających normom, w tym mogilników ☐ edukacja proekologiczna, szczególnie ludzi młodych poprzez wprowadzanie w szkołach do programów nauczania treści związanych z ekologią ☐ wprowadzanie technologii produkcji mało i bezodpadowych ☐ budowa, rozbudowa składowisk odpadów i modernizacja istniejących ☐ wymiana pokryć dachowych i innych urządzeń wykonanych z użyciem azbestu
Oczekiwane efekty:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ likwidacja źródeł zagrożenia środowiska ☐ poprawa jakości wód podziemnych ☐ wtórne zagospodarowanie odpadów ☐ poprawa jakości życia mieszkańców powiatu
Beneficjenci ostateczni:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ mieszkańcy powiatu
Odpowiedzialny za realizację:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ jednostki samorządu terytorialnego
Cel operacyjny 3.1. > Tworzenie warunków do różnicowania działalności gospodarczej na obszarach wiejskich	
Zespół przedsięwzięć 3.1.1.	Aktywizacja gospodarcza gmin wiejskich
Zadania:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ podejmowanie działań mających na celu różnicowanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich zapewniającej alternatywne

	<p>źródła dochodów</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ kształtowanie postaw przedsiębiorczych wśród rolników i domowników rolników ☐ wsparcie dla kształcenia ustawicznego i praktycznego dla dorosłych z obszarów wiejskich ☐ powstawanie i rozwój małych i średnich firm na obszarach wiejskich ☐ uzyskanie wzrostu tzw. samozatrudnienia wśród dorosłych pochodzących ze wsi
<p>Oczekiwane efekty:</p>	
<p>Beneficjenci ostateczni:</p> <p>Odpowiedzialny za realizację:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ mieszkańcy powiatu pochodzący z terenów wiejskich ☐ jednostki samorządu terytorialnego ☐ organizacje pozarządowe
<p>Zespół przedsięwzięć 3.1.2.</p>	<p>Rozwój usług agroturystycznych</p>
<p>Zadania:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ doradztwo i szkolenia dla rolników i domowników rolników z zakresu agroturystyki ☐ edukacja agroturystyczna poprzez wprowadzanie w szkołach treści z tego zakresu do programów nauczania ☐ podejmowanie działań promujących agroturystykę
<p>Oczekiwane efekty:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ uzyskanie nowych miejsc pracy ☐ dywersyfikacja źródeł oraz wzrost dochodów rolników ☐ zwiększenie liczby gospodarstw agroturystycznych
<p>Beneficjenci ostateczni:</p> <p>Odpowiedzialny za realizację:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ rolnicy i domownicy rolników ☐ jednostki samorządu terytorialnego ☐ organizacje pozarządowe ☐ placówki oświatowe ☐ ośrodek doradztwa rolniczego
<p>Cel operacyjny 3.2. > Rozwój gospodarstw rolnych i przetwórstwa rolno – spożywczego</p>	
<p>Zespół przedsięwzięć 3.2.1.</p>	<p>Wspieranie adaptacji gospodarstw rolnych do funkcjonowania na współczesnych rynkach rolnych</p>
<p>Zadania:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ edukacja w zakresie wprowadzania nowych technik uprawy i hodowli ☐ edukacja w zakresie wprowadzania nowych kierunków produkcji

	<p>(m.in. upraw metodami ekologicznymi, upraw roślin energetycznych, lekarskich itp.)</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ podejmowanie działań zmierzających do poprawienia struktury agrarnej sprzyjającej koncentracji użytków rolnych i produkcji rolniczej ☐ podejmowanie działań zmierzających do powstawania grup producentów, spółdzielni itp. ☐ promocja rolnictwa niekonwencjonalnego oraz żywności produkowanej metodami ekologicznymi ☐ działania na rzecz edukacji rolników, w tym wdrażanie „Kodeksu dobrych praktyk rolniczych”
Oczekiwane efekty:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ samoorganizacja rolników w grupy producentów ☐ uzyskanie wzrostu liczby gospodarstw ekologicznych ☐ osiągnięcie poprawy stanu środowiska przyrodniczego ☐ zwiększenie ilości konkurencyjnych podmiotów ☐ lepsze wykorzystanie warunków przyrodniczych do produkcji rolnej ☐ stosowanie bardziej wydajnych odmian roślin i ras zwierząt inwentarskich
Beneficjenci ostateczni:	☐ rodziny rolnicze
Odpowiedzialny za realizację:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ ośrodek doradztwa rolniczego ☐ organizacje pozarządowe ☐ placówki oświatowe zajmujące się edukacją rolniczą
Zespół przedsięwzięć 3.2.2.	Wzmocnienie konkurencyjności przetwórstwa rolno – spożywczego
Zadania:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ pomoc podmiotom zajmującym się przetwórstwem rolno – spożywczym w tworzeniu nowych miejsc pracy ☐ promocja uznawanych znaków jakości (np. certyfikaty ISO) ☐ edukacja w zakresie stosowania nowoczesnych technologii i urządzeń produkcyjnych ☐ promocja rynkowa produktów, zwłaszcza tych, które są lub mogą się stać specjalnością regionu
Oczekiwane efekty:	☐ podniesienie poziomu technicznego i technologicznego w produkcji i przetwórstwie

	<ul style="list-style-type: none"> ☐ zwiększenie ilości konkurencyjnych produktów ☐ pozyskanie zewnętrznych rynków zbytu
Beneficjenci ostateczni:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ mieszkańcy powiatu ☐ zakłady przetwórstwa rolno - spożywczego
Odpowiedzialny za realizację:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ jednostki samorządu terytorialnego ☐ instytucje szkoleniowe
Cel operacyjny 4.1. > Zachowanie zasobów środowiska przyrodniczego	
Zespół przedsięwzięć 4.1.1.	Ochrona gleb przed degradacją
Zadania:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ przeciwdziałanie degradacji gleb i rekultywacja gleb zdegradowanych ☐ rekultywacja nielegalnych wyrobisk i terenów poeksploatacyjnych ☐ podjęcie działań zapobiegających powstawaniu odpadów oraz minimalizacja ich ilości ☐ opracowanie i wdrożenie kompletnego systemu utylizacji i unieszkodliwiania odpadów ☐ rozwój małej retencji ☐ likwidacja „dzikich” wysypisk śmieci
Oczekiwane efekty:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ zmniejszenie ilości wytwarzanych odpadów ☐ poprawa warunków sanitarnych i estetycznych krajobrazu wiejskiego ☐ zmniejszona powierzchnia gleb zdegradowanych ☐ uporządkowanie gospodarki odpadami
Beneficjenci ostateczni:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ mieszkańcy powiatu
Odpowiedzialny za realizację:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ jednostki samorządu terytorialnego ☐ organizacje pozarządowe
Zespół przedsięwzięć 4.1.2.	Rewaloryzacja środowiska przyrodniczego
Zadania:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ wyłączenie z produkcji gleb o niskich klasach bonitacyjnych i przeznaczenie ich pod inną formę użytkowania np. zalesienia, użytki zielone ☐ działania na rzecz poprawy struktury jakościowej i wartości przyrodniczej użytków rolnych

	<ul style="list-style-type: none"> ☐ przebudowa drzewostanów uszkodzonych oraz wzbogacanie składu gatunkowego ☐ podejmowanie działań zmierzających do zachowania i ochrony siedlisk gatunków roślin i zwierząt zagrożonych wyginięciem, starych odmian roślin i ras zwierząt ☐ szeroka edukacja ekologiczna i kształtowanie postaw pro ekologicznych w społeczeństwie ☐ upowszechnianie i wprowadzanie form indywidualnej ochrony przyrody w postaci pomników przyrody, użytków ekologicznych, zespołów przyrodniczo - krajobrazowych i stanowisk dokumentacyjnych przyrody nieożywionej ☐ urządzenie parków krajobrazowych
Oczekiwane efekty:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ ochrona różnorodności biologicznej ☐ podniesienia zdrowotności i produktywności lasów ☐ wzbogacenie zasobów przyrody ☐ poprawa świadomości ekologicznej
Beneficjenci ostateczni:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ mieszkańcy powiatu
Odpowiedzialny za realizację:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ organizacje pozarządowe ☐ placówki oświatowe ☐ podmioty zajmujące się gospodarką leśną ☐ jednostki samorządu terytorialnego
Cel operacyjny 4.2. > Kształtowanie i promocja dziedzictwa kulturowego	
Zespół przedsięwzięć 4.2.1.	Zachowanie dziedzictwa kulturowego
Zadania:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ działania na rzecz odnowy i zachowania dobrego stanu technicznego zabytków architektury i urbanistyki ☐ podejmowanie działań zmierzających do atrakcyjnej prezentacji przejawów kultury duchowej, tradycji ☐ podejmowanie działań informacyjno - edukacyjnych, promocyjnych i innych zmierzających do zachowania dziedzictwa kulturowego ☐ kształtowanie i promocja nowych wydarzeń kulturalnych w powiecie ☐ podejmowanie działań zmierzających do adaptacji obiektów zabytkowej architektury do spełniania nowych funkcji np.

Oczekiwane efekty:	<p>prezentacje twórczości artystycznej, ekspozycja obiektów</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ zachowanie i poprawa stanu technicznego zasobów dóbr kultury materialnej ☐ zachowanie dziedzictwa kulturowego (materialnego i niematerialnego) regionu ☐ uzyskanie integracji lokalnej społeczności
Beneficjenci ostateczni:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ mieszkańcy powiatu
Odpowiedzialny za realizację:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ instytucje kultury ☐ samorząd powiatowy ☐ samorządy gminne ☐ ośrodek doradztwa rolniczego ☐ organizacje pozarządowe
Zespół przedsięwzięć 4.2.2.	Rozwój turystyki i rekreacji
Zadania:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ rozwój ścieżek rowerowych, szlaków wodnych, pieszych i konnych ☐ selektywny dostęp do terenów cennych przyrodniczo, w tym ochrona cennych terenów przed przeinwestowaniem ☐ dbałość o architekturę obiektów turystycznych i rekreacyjnych ☐ działania na rzecz gospodarki ściekowej i odpadowej dla istniejących obszarów zainwestowania turystycznego
Oczekiwane efekty:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ zachowanie i poprawa stanu środowiska przyrodniczego ☐ zachowanie dziedzictwa przyrodniczego ☐ tworzenie bazy infrastruktury turystycznej
Beneficjenci ostateczni:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ mieszkańcy powiatu
Odpowiedzialny za realizację:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ samorząd powiatowy ☐ samorządy gminne ☐ organizacje pozarządowe

Wśród podstawowych instrumentów finansowych realizacji Strategii Rozwoju Powiatu Lipnowskiego na lata 2006 – 2016 wymienić należy:

1. publiczne środki krajowe:

- środki budżetu państwa
- państwowe fundusze celowe (Fundusz Pracy, PFRON, NFOŚ i GW)
- środki budżetowe jednostek samorządu terytorialnego
- środki różnych form organizacyjno – prawnych sektora finansów publicznych (agencji rządowych np. PARP, Funduszu Pracy, regionalnych i lokalnych funduszy kredytowych, poręczeniowych i pożyczkowych)

2. publiczne środki Unii Europejskiej, w tym szczególnie:

- instrumenty polityki spójności UE (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności)

3. środki zagraniczne inne:

- instrument finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego
- środki Norweskiego Mechanizmu Gospodarczego
- środki Banku Światowego i Europejskiego Banku Inwestycyjnego

4. środki prywatne (wkłady własne beneficjentów, w tym kredyty i pożyczki, także poręczone lub gwarantowane przez uprawnione podmioty).

VIII. Realizacja strategii i jej monitoring.

Propozycja systemu monitorowania realizacji Strategii Rozwoju Powiatu Lipnowskiego.

Realizowana na podstawie strategii polityka rozwoju lokalnego winna podlegać ciągłemu monitorowaniu, a w miarę potrzeby dokonywaniu zmian. Dotychczasowa Strategia Rozwoju Powiatu Lipnowskiego na lata 2001 - 2010 nie zawierała w swej treści propozycji systemu monitorowania realizacji strategii. Zawierała jedynie zamierzone efekty jakie przewidywano osiągnąć w wyodrębnionych strategicznych obszarach działań: rozwój zasobów ludzkich, przedsiębiorczość i rozwój gospodarczy, infrastruktura techniczna, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich, środowisko przyrodnicze.

Zaktualizowana strategia rozwoju powiatu lipnowskiego winna zawierać sposób jej monitorowania, tj. opis procesu gromadzenia i analizowania informacji dotyczących realizacji strategii. Winny znaleźć się zapisy określające podmioty uprawnione do monitorowania przebiegu realizacji strategii, wskaźniki ocen jej realizacji. Tego rodzaju podejście - zgodnie z wymogami poprawności metodologicznej tego rodzaju planu - zakłada m.in. takie formułowanie celów operacyjnych strategii, które winny być jak najbardziej mierzalne, realistyczne i osiągalne w zamierzonym czasie. Zakłada również podmioty odpowiedzialne za realizację poszczególnych celów, aby znane były źródła informacji o realizacji określonych celów operacyjnych.

Podmiotem uprawnionym do monitorowania realizacji strategii rozwoju powiatu lipnowskiego jest Zarząd Powiatu w Lipnie przy współpracy wszystkich jednostek organizacyjnych powiatu, służb, inspekcji i straży, jednostek samorządowych szczebla gminnego oraz innych jednostek.

Zarząd Powiatu przynajmniej raz w czasie trwania kadencji Rady Powiatu dokonuje przeglądu realizacji strategii i sporządza raport, który przedstawia Radzie Powiatu.

Wzorcem są propozycje wskaźników do Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko - Pomorskiego na lata 2007 - 2020, przyjętej przez Sejmik Województwa Kujawsko - Pomorskiego w dniu 12 grudnia 2005r.

Tabela. Strategiczne obszary działań i wskaźniki strategii

Strategiczne obszary działań, działania	Wskaźniki	Jednostka miary	Rok bazowy 2006*	Źródło danych
1	2	3	4	5
I. ROZWÓJ ZASOBÓW LUDZKICH				
1.1. Budowa społeczeństwa opartego na wiedzy	Liczba studentów	w tys.	x	GUS/US
	Wykształcenie ludności: - średnie (łącznie z zasadniczym zawodowym i policealnym) - wyższe	%	x	GUS/US
1.2. Budowa społeczeństwa obywatelskiego	Liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych	liczby bezwzględne	x	KRS/rejestr powiatowy
	Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego (powiatu, gmin) na zadania publiczne realizowane przez organizacje pozarządowe ogółem na 1 mieszkańca	w tys. zł.	x	JST
1.3. Promocja zatrudnienia osób pozostających bez pracy, osób zagrożonych utratą zatrudnienia oraz integracja społeczno - zawodowa osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym	Stopa bezrobocia rejestrowanego	%	x	US/PUP
	Długotrwale bezrobotni w % ogółu bezrobotnych w tym kobiety w liczbie ogółu długotrwale bezrobotnych	%	x	US/PUP
	Bezrobotni w wieku do 24 lat w % ogółu bezrobotnych w tym kobiety w liczbie ogółu bezrobotnych w wieku do 24 lat	%	x	US/PUP
	Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej na 1 000 mieszkańców	liczby bezwzględne	x	GUS/US/JST
	Osoby usamodzielnione w wyniku aktywnie prowadzonej pracy socjalnej	liczby bezwzględne	x	JST
1.4. Wzmocnienie pozycji kulturalnej powiatu	Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego (powiatu, gmin) na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego ogółem na 1 mieszkańca	w tys. zł.	x	GUS/US
II. ROZWÓJ GOSPODARCZY				
2.1. Kreowanie warunków przedsiębiorczości	Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON na 1 000 ludności	w tys.	x	GUS/US
2.2. Rozwój infrastruktury technicznej	Nakłady inwestycyjne remontowe na 1 km drogi publicznej	w zł	x	PZD/JST
	Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków w %	%	x	GUS/US

	ogólnej liczby ludności w tym na wsi			
III. WIELOFUNKCYJNY ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH				
3.1. Tworzenie warunków do różnicowania działalności gospodarczej	Udzielone noclegi w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania w tym turystom zagranicznym	w tys.	x	GUS/US
3.2. Rozwój gospodarstw rolnych i przetwórstwa rolno - spożywczego	Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w indywidualnym gospodarstwie rolnym	ha	x	GUS wg danych PSR 2010r.
	Towarowa produkcja rolnicza w indywidualnych gospodarstwach rolnych na 1 ha	w zł.	x	GUS wg danych PSR 2010r.
IV. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE I KULTUROWE				
4.1. Zachowanie zasobów środowiska przyrodniczego	Powierzchnia terenów objętych ochroną prawną w % powierzchni ogólnej	%	x	GUS/US
	Wzrost lesistości	%	x	GUS/US
4.2. Kształtowanie i promocja dziedzictwa kulturowego	Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego (powiatu, gmin) na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego ogółem na 1 mieszkańca	w tys. zł.	x	GUS/US

* W kolumnie 4 brak danych statystycznych opisujących stan w 2006r. Przystąpienie do monitorowania strategii będzie wymagało ich uzupełnienia.

GUS - Główny Urząd Statystyczny

US - urząd statystyczny

PSR - powszechny spis rolny

JST - jednostki samorządu terytorialnego

PUP - Powiatowy Urząd Pracy

KRS - Krajowy Rejestr Sądowy